ISSN: 2774- 1303 (Print))
ISSN: 2774 - 1311 (Online)

Thai Media Fund Journal

วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 3
กรกฎาคม - กันยายน 2569

Volume 5 Number 3
July - September 2026

บทความวิจัย

1. ละครไทยกับมาตรฐานคุณภาพ: การวิเคราะห์ละครนางฟ้ากรรมกรภายใต้เกณฑ์การประเมินคุณภาพของ กสทช.

รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศิริ นิลดำ และคณะ

2. นวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยเพื่อสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะ ในยุคดิจิทัล: การพัฒนาโมเดลการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สำหรับชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญาณัฐ เปลวเฟื่อง

3. กลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยสื่อสร้างสรรค์ Soft Power ดนตรีอีสานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาความสำเร็จด้านรายได้และความพึงพอใจโครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก

อาจารย์ ดร.ธวัชชัย ศิลปโชค และคณะ

4. การวิเคราะห์สื่อกีฬาออนไลน์เพื่อการพัฒนาเยาวชนอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยในสังคมดิจิทัล

อาจารย์ ดร.มนตรี วงษ์รักษ์ และชนะชัย ประสาทเกษการณ์

บทความวิชาการ

5. วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์: ทางเลือกในการรายงานข่าวในศตวรรษที่ 21

อาจารย์ ดร.ภัคภาคิน หาญจริง

วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
Thai Media Fund Journal

เจ้าของ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
ที่ปรึกษา ดร.ธนกร ศรีสุขใส ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช

กองบรรณาธิการภายใน

ดร.ชำนาญ งามมณีอุดม	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
นางสาวสุธาทิพ ลาภสมทบ	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ	คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ วนิชวัฒนานุวัติ	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ดร.รพีพรรณ เตชะพัฒน์สกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.สมศักดิ์ สุวรรณสุขกุล	กรมสรรพสามิต
ดร.อิทธิพล วรานุศุภากุล	นักวิชาการอิสระ
นายณัฐพล ศุภสิทธิ์	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
นายธำรงค์ จิตตะปะสาทะ	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
นายแอ๊ด นิยมจ้อย	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
นางสาวณชารี เอี่ยมสวรรค์	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน ตามความในพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มาตราที่ 5 (5) ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย อบรม พัฒนาองค์ความรู้และการสร้างนวัตกรรมด้านสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์รองรับการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ เฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ สามารถใช้สื่อในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม และส่งเสริมให้มีสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

ขอบเขตสาขาที่รับพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำ TMF Journal

1. เรื่องเกี่ยวกับสภาพเปลี่ยนแปลงหรือประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง กฎหมาย หรือปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่ส่งผลหรือเกี่ยวเนื่องกับสื่อ
2. สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
3. สื่อดั้งเดิม สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สื่อดิจิทัล สื่อหลอมรวมและนวัตกรรมสื่อ
4. การรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและสื่อดิจิทัล
5. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ผลิตสื่อ
6. การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ และการตรวจสอบเฝ้าระวังเนื้อหาของสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์
7. จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อ การกำกับดูแลสื่อ และการอภิบาลสื่อ
8. เรื่องที่มีวัตถุประสงค์หรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อ

กำหนดเผยแพร่ รายไตรมาสปีละ 4 ฉบับ เผยแพร่ต่อเนื่องเริ่มปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2565

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม	ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน – มิถุนายน
ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม – กันยายน	ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม – ธันวาคม

จำนวนที่พิมพ์ 500 เล่ม

The Scope of fields considered according to the objectives of TMF Journal preparation was as follows:

1. Articles concerning changing conditions or social, cultural, economic, technological, political, legal issues, or other external factors affecting or related to the media
2. Safe and creative media
3. Traditional media, radio and television broadcasting, digital media, convergent media, and media innovation

4. Media Literacy, media information and digital literacy
5. Media Personnel and Media Creators Capabilities Development
6. Media Content Analysis and media monitoring of unsafe and unconstructive media content.
7. Media Ethics, Code of Conduct, Media Supervision, Media Regulation, and Media Governance
8. The article whose purpose or suggestion was about the media

Release Dates : This publication is released quarterly, with four issues per year. Continuous publication commenced with Volume 1, Issue 1, in the year 2022

Issue 1: January – March	Issue 2: April – June
Issue 3: July – September	Issue 4: October – December

Numbers of Prints 500 printed copies

การเผยแพร่ มอบให้ห้องสมุดหน่วยงานรัฐบาล สถาบันการศึกษาในประเทศ หน่วยงานสื่อรัฐ และเอกชน อีกทั้งเผยแพร่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์และระบบเว็บไซต์จากทาง TCI

ติดต่อกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
เลขที่ 388 อาคารเอส.พี. (ไอบีเอ็ม) อาคารเอ ชั้น 6 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทร. 02 273 0116-9 โทรสาร. 02 273 0120
E-mail : journal.tmf@thaimediafund.or.th
Website:https: //so04.tci-thaijo.org/index.php/tmfjournal/index
พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรือนแก้วการพิมพ์
947 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700
โทร. 02 411 1523 โทรสาร. 02 866 3248

---

1. บทความทุกเรื่องได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 3 ท่าน
2. ข้อความและบทความในวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์เป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดเห็นของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
3. กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการนำไปใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ขอให้อ้างอิงแสดงที่มา

บรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กำหนดจัดฝึกอบรมการเขียนงานวิจัยด้านสื่อ ประจำปี 2569 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะการวิจัยด้านสื่อในเบื้องต้นแก่ผู้ผลิตสื่อและผู้ที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมการวิจัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการสื่อ ได้แก่ **ต้นน้ำ** การวิจัยเพื่อค้นหาเนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสื่อ **กลางน้ำ** การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด **ปลายน้ำ** การวิจัยภายหลังที่ประชาชนและสังคมได้รับสื่อแล้ว เพื่อประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงความสำเร็จในการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนระบุประเด็นที่ควรแก้ไขและปรับปรุงต่อไป

ผู้ที่สนใจเข้าร่วมการฝึกอบรม สามารถติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ทางเพจ Facebook "**TMF Journal - วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์**" ของสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

บรรพต วิรุณราช
บรรณาธิการ

สาระบัญ

บทความ **หน้าที่**

บทความวิจัย

ละครไทยกับมาตรฐานคุณภาพ: การวิเคราะห์ละครนางฟ้า กรรมกรภายใต้เกณฑ์การประเมินคุณภาพของ กสทช. 1-29
รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศิริ นิลดำและคณะ

นวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยเพื่อสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะ ในยุคดิจิทัล: การพัฒนาโมเดลการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สำหรับชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท 30-57
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญาณัฐ เปลวเฟื่อง

กลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยสื่อสร้างสรรค์ Soft Power ดนตรีอีสานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาความสำเร็จด้านรายได้และความพึงพอใจโครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก 58-84
อาจารย์ ดร.ธวัชชัย ศิลปโชค และคณะ

การวิเคราะห์สื่อกีฬาออนไลน์เพื่อการพัฒนาเยาวชนอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยในสังคมดิจิทัล 85-108
อาจารย์ ดร.มนตรี วงษ์รักษ์ และชนะชัย ประสาทเกษการณ์

บทความวิชาการ

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์: ทางเลือกในการรายงานข่าวในศตวรรษที่ 21 109-143
อาจารย์ ดร.ภัคภาคิน หาญจริง

คำแนะนำในการเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ 144-149

การเขียนเอกสารอ้างอิง 150-153

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ 154

บทความวิจัย

ละครไทยกับมาตรฐานคุณภาพ: การวิเคราะห์ละครนางฟ้ากรรมกรภายใต้เกณฑ์การประเมินคุณภาพของ กสทช.[1]

เสริมศิริ นิลดำ[2] นิษฐา หรุ่นเกษม[3] และสุธิชา ภิรมย์นุ่น[4]

Received 18 February 2025
Revised 8 July 2026
Accepted 21 September 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของละครโทรทัศน์เรื่อง *นางฟ้ากรรมกร* โดยใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่พัฒนาโดย กสทช. ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาละคร 29 ตอน โดยใช้เครื่องมือคือเกณฑ์การประเมินคุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละครและเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร

ผลการศึกษาพบว่า ละครมีคุณภาพตามบรรทัดฐานในระดับดีมาก ร้อยละ 93.13 โดยสามารถให้ความบันเทิงและสอดแทรกแนวคิด ข้อมูล และความรู้เชิงสาระที่เป็นประโยชน์ได้ในทุกตอน อย่างไรก็ตาม พบเนื้อหาความรุนแรง การใช้ภาษาหยาบคาย และภาพตัวแทนที่มีลักษณะเหยียดหยาม สำหรับเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐาน ละครได้คะแนนร้อยละ 56.50 อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีจุดเด่นด้านการสื่อสารคุณธรรม จริยธรรม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการเรียนรู้ความหลากหลาย แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการเสนอแนวทางแก้ปัญหาในเชิงสร้างสรรค์

---

[1] งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาและพัฒนาแนวทางการตรวจสอบ ประเมิน และส่งเสริมคุณภาพเนื้อหารายการละครและบันเทิง ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

[2] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, Corresponding Author Email: aj_sermsiri@yahoo.com

[3] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[4] คณะศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสมุทรสาคร

ผลการทดลองใช้ร่างเกณฑ์ประเมินคุณภาพละครนี้สะท้อนว่า สามารถช่วยจำแนกเนื้อหาที่ควรส่งเสริมและเนื้อหาที่ควรระมัดระวังได้อย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะคือควรปรับตัวชี้วัดที่ซ้ำซ้อน จัดทำคู่มือการประเมินพร้อมตัวอย่างประกอบ และพัฒนาระบบคะแนนแบบมาตรประมาณค่า เพื่อให้การประเมินคุณภาพละครมีความชัดเจนและนำไปใช้ในภาคการผลิตสื่อและการกำกับดูแลได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ละครโทรทัศน์, การประเมินคุณภาพละคร, กสทช., การวิเคราะห์เนื้อหา

Thai Drama and Quality Standards: An Analysis of Nangfa Kammakorn Under the NBTC Quality Assessment Criteria

Sermsiri Nindum[1], Nitta Roonkaseam[2], and Suticha Piromnum[3]

Abstract

This study aimed to assess the quality of the television drama *Nangfa Kammakorn* using the television programme content quality assessment criteria developed by the National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC). A content analysis of all 29 episodes was conducted using two assessment frameworks: the standard quality criteria for television dramas and the criteria for quality exceeding standard benchmarks.

The findings revealed that the drama achieved a very high standard-quality score of 93.13%. It consistently provided entertainment while incorporating useful ideas, information, and substantive knowledge throughout all episodes. However, some episodes contained violent content, offensive language, and derogatory representations. Under the criteria for quality exceeding standard benchmarks, the drama received a score of 56.50%, classified as fair. Its strengths included the promotion of morality, ethics, family relationships, and appreciation of social diversity.

[1] Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University, Corresponding Author Email: aj_sermsiri@yahoo.com
[2] Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University
[3] Faculty of Liberal Arts, National Sports University, Samut Sakhon Campus

Nevertheless, the drama showed limitations in stimulating creativity and presenting constructive approaches to problem-solving.

The trial application of the draft drama quality assessment criteria indicates that the framework can systematically distinguish between content that should be promoted and content that requires caution. The study recommends revising overlapping indicators, developing an assessment manual with illustrative examples, and adopting a rating-scale scoring system to enhance clarity and support the practical application of the criteria in media production and regulatory contexts.

Keywords: Television drama, drama quality assessment, NBTC, Content Analysis.

บทนำ

ละครโทรทัศน์เป็นรายการที่ได้รับความนิยมสูงในสังคม นอกจากให้ความบันเทิงแล้ว ยังสะท้อนบริบททางสังคม ถ่ายทอดค่านิยม และปลูกฝังแนวคิดแก่ผู้ชมผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่อง ตัวละคร และประเด็นที่นำเสนอ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาละครอาจส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชม จึงจำเป็นต้องมีการประเมินคุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่ารายการมีมาตรฐานและมีคุณค่าต่อสังคม

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้พัฒนาเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการโทรทัศน์จากแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี 2556 (Royal Gazette, 2013) เพื่อกำหนดมาตรฐานเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ชมแต่ละช่วงวัย ต่อมา กสทช. ร่วมกับคณะทำงานจากสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์พัฒนา “ร่างเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์” โดยครอบคลุมทั้งมาตรฐานคุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร และเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐาน ซึ่งมุ่งส่งเสริมเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและลดเนื้อหาที่อาจก่อให้เกิดอิทธิพลเชิงลบ เช่น ความรุนแรง การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม อคติ หรือภาพลักษณ์เชิงลบของบุคคลและกลุ่มคน

แม้ระบบการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์จะมีบทบาทในการคุ้มครองผู้ชม โดยพิจารณาประเด็นความรุนแรง เพศ และภาษา แต่ไม่ได้มุ่งประเมินคุณภาพรายการในทุกมิติ ละครระดับ “ท” แม้เหมาะสำหรับผู้ชมทั่วไป ก็อาจมีองค์ประกอบที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม เช่น การใช้ภาษา การนำเสนอความรุนแรง หรือภาพตัวแทนของบุคคลและกลุ่มคน

ร่างเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์จึงทำหน้าที่เสริมระบบเรตติ้ง โดยประเมินทั้งคุณภาพตามบรรทัดฐานและคุณค่าที่สูงกว่า เช่น ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ การส่งเสริมความรู้ ทักษะชีวิต คุณธรรม และความเข้าใจความหลากหลายในสังคม ทำให้เห็นว่าละครไม่ได้มี

เพียงความเหมาะสมตามวัย แต่ยังมีศักยภาพในการเป็นสื่อที่สร้างสรรค์และมีคุณค่าต่อสังคม

การศึกษานี้ใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพละครดังกล่าวเพื่อประเมินละครโทรทัศน์ที่จัดอยู่ในระดับ “ท” (เหมาะสำหรับผู้ชมทั่วไป) โดยเลือกละครที่ออกอากาศในช่วงเวลาไพร์มไทม์ (หลังข่าวภาคค่ำ) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด อ้างอิงจากการจัดอันดับเรตติ้งโทรทัศน์ดิจิทัลข้ามแพลตฟอร์ม (Cross Platform Rating) ที่ดำเนินการโดยสมาคมโทรทัศน์ระบบดิจิทัล (ประเทศไทย) ร่วมกับ กสทช. ซึ่งระบุว่าละครที่ได้รับความนิยมสูงสุดในช่วง ไตรมาสที่ 3 ของปี 2567 (กรกฎาคม-กันยายน) ในช่วงเวลา 19.00-22.00 น. ได้แก่ ละคร *นางฟ้ากรรมกร* (NBTC., 2024)

ภาพที่ 1 ภาพประชาสัมพันธ์ละครนางฟ้ากรรมกร

ที่มา : https://www.one31.net/shows/detail/538 เข้าถึง 10 ต.ค. 2567

การศึกษานี้จึงมุ่งทดสอบการใช้ร่างเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์กับละครเรื่อง “นางฟ้ากรรมกร” เพื่อพิจารณาว่าเกณฑ์สามารถใช้ประเมินคุณภาพเนื้อหาละครได้อย่างครอบคลุมและสะท้อนประเด็นสำคัญของเนื้อหาได้เพียงใด ทั้งในด้านเนื้อหาที่ควรส่งเสริมและเนื้อหาที่ควรระมัดระวัง การเลือกละครเรื่องดังกล่าวเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นละครผลิต

ใหม่ ได้รับความนิยมสูง และเข้าถึงผู้ชมในวงกว้าง จึงเหมาะสำหรับการทดสอบการใช้เกณฑ์กับเนื้อหาที่ออกอากาศจริง

ผลการศึกษาจะช่วยแสดงให้เห็นผลของการนำร่างเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์มาใช้กับละครที่ออกอากาศจริง ว่าเกณฑ์สามารถใช้พิจารณาเนื้อหาได้ทั้งในด้านเนื้อหาที่ควรส่งเสริมและเนื้อหาที่ควรระมัดระวังเพียงใด ผลที่ได้จึงเป็นข้อมูลประกอบสำหรับผู้ผลิต องค์กรสื่อ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำเกณฑ์ไปปรับใช้เพื่อเฝ้าระวัง ส่งเสริม และพัฒนาการผลิตละครให้สอดคล้องกับหลักสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ อันจะช่วยให้ละครโทรทัศน์ทำหน้าที่ทั้งในฐานะสื่อบันเทิงและสื่อที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างสมดุลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินคุณภาพของรายการประเภทละครโทรทัศน์เรื่อง “นางฟ้ากรรมกร” โดยใช้เกณฑ์การตรวจสอบและประเมินคุณภาพรายการละครโทรทัศน์ที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)
2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะต่อเกณฑ์การประเมินคุณภาพละครโทรทัศน์ของ กสทช.

ประโยชน์ของการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ผลิตสื่อในการพัฒนาคุณภาพละครโทรทัศน์ และเป็นเครื่องมือประกอบการทำงานของหน่วยงานกำกับดูแลสื่อในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง และส่งเสริมอุตสาหกรรมโทรทัศน์ให้ปลอดภัยและสร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงเกณฑ์การประเมินให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับชมที่เปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เป็นกรอบในการศึกษาคือ ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะทางสังคม (Cultivation Theory) ของ George Gerbner (1986 Cited in Morgan & Shanahan, 2010) อธิบายว่าการรับชมโทรทัศน์เป็นเวลานานสามารถส่งผลต่อการรับรู้ความเป็นจริงของผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากประสบการณ์ในชีวิตจริงของผู้ชมสอดคล้องกับเนื้อหาที่นำเสนอในสื่อ แนวคิดนี้เน้นว่าผู้ชมอาจซึมซับค่านิยม บรรทัดฐาน และแนวคิดที่แสดงผ่านสื่อ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมในระยะยาว

ขณะที่ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Bandura (2001) เสริมว่าผู้ชมไม่ได้เรียนรู้พฤติกรรมจากประสบการณ์ตรงเท่านั้น แต่ยังสามารถเรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่นจากสื่อ โดยพฤติกรรมการเลียนแบบสามารถแบ่งออกเป็นการเลียนแบบโดยตรง (Imitation) เช่น การเลียนแบบท่าทางของตัวละคร และการเลียนแบบเชิงลึก (Identification) เช่น การนำค่านิยมและพฤติกรรมของตัวละครมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาผลกระทบของละครโทรทัศน์ต่อพฤติกรรมของผู้ชม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน

นอกจากนี้ Bandura ยังเสนอแนวคิดผลยับยั้ง (Inhibitory Effects) และผลปลดปล่อย (Disinhibitory Effects) ซึ่งอธิบายว่าหากตัวละครที่กระทำผิดถูกลงโทษ ผู้ชมจะเรียนรู้ที่จะไม่ทำพฤติกรรมแบบเดียวกัน ตรงกันข้าม หากตัวละครที่ทำผิดได้รับรางวัล อาจส่งผลให้ผู้ชมมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ผลิตสื่อควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเสนอเนื้อหา และผู้ชมควรตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อเพื่อให้สามารถรับชมได้อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

ในภูมิทัศน์สื่อร่วมสมัย การรับชมละครไม่ได้จำกัดเฉพาะการออกอากาศทางโทรทัศน์ แต่ขยายไปสู่การรับชมย้อนหลัง การเผยแพร่คลิปสั้นและการแลกเปลี่ยนความเห็นผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งสะท้อนแนวคิดการทำให้การผลิตและการเผยแพร่วัฒนธรรมอยู่ภายใต้อิทธิพลของแพลตฟอร์ม

(Platformization of Cultural Production) ที่มีบทบาทต่อการผลิต การกระจาย และการเข้าถึงเนื้อหาละครโทรทัศน์ (Nieborg & Poell, 2018) ด้วยเหตุนี้ การประเมินคุณภาพเนื้อหาละครจึงมิได้มีความหมายเฉพาะการพิจารณารายการขณะออกอากาศเท่านั้น แต่ควรเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้ผลิตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงศักยภาพของเนื้อหาที่อาจถูกเผยแพร่ซ้ำ ตัดตอน หรือขยายการรับรู้ต่อผ่านหลายแพลตฟอร์ม การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาคุณภาพของเนื้อหาละครเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเฝ้าระวัง การพัฒนาแนวทางการผลิต และการส่งเสริมละครโทรทัศน์ที่ปลอดภัย สร้างสรรค์ และมีคุณค่าต่อสังคม

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาละคร (Content Analysis) โดยมีรายละเอียดดังนี้

<u>การคัดเลือกหน่วยการศึกษา</u>

การศึกษาครั้งนี้คัดเลือกหน่วยการศึกษาแบบเจาะจง โดยอ้างอิงการจัดอันดับเรตติ้งโทรทัศน์ดิจิทัลข้ามแพลตฟอร์ม (Cross Platform Rating) จากการสำรวจความนิยมทางโทรทัศน์ของสมาคมโทรทัศน์ระบบดิจิทัล (ประเทศไทย) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ทั้งนี้ กำหนดเกณฑ์คัดเลือกให้เป็นละครโทรทัศน์ที่ผลิตใหม่ มิใช่ละครเก่าที่นำมาออกอากาศซ้ำ และออกอากาศในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี 2567 ระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน ในช่วงเวลา 19.00-22.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีผู้รับชมรายการโทรทัศน์จำนวนมาก

ผลการสำรวจพบว่า ละครที่มีเรตติ้งสูงสุดเดือนกรกฎาคม 2567 คือ “นางฟ้ากรรมกร” ทางช่อง one31 มีเรตติ้งโทรทัศน์ 4.503 และสตรีมมิ่ง 0.866 (NBTC., 2024) เริ่มออกอากาศวันที่ 19 มิถุนายน 2567 เวลา 19.00 น. ทุกวันจันทร์-ศุกร์ จึงเข้าถึงผู้ชมได้หลากหลายและได้รับความนิยมสูง นอกจากนั้นแล้ว ละครเรื่องนี้เหมาะเป็นกรณีศึกษาสำหรับทดลองใช้ร่างเกณฑ์ประเมินคุณภาพเนื้อหา เนื่องจากเป็นละครระดับ “ท” เหมาะสำหรับผู้ชมทั่วไป

มี 29 ตอน ทำให้ประเมินได้ต่อเนื่องตลอดเรื่อง ด้านเนื้อหา ละครสะท้อนชีวิตชนชั้นแรงงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม จึงครอบคลุมทั้งมิติคุณภาพตามบรรทัดฐาน (เช่น ความรุนแรง ภาษา ภาพตัวแทน) และคุณภาพที่สูงกว่า (เช่น ความรู้ ทักษะชีวิต คุณธรรม และแรงบันดาลใจ) ดังนั้น การเลือกละคร “นางฟ้ากรรมกร” จึงเป็นกรณีศึกษาที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการทดลองใช้เครื่องมือทั้งในด้านการเป็นละครที่ออกอากาศจริง เข้าถึงผู้ชมจำนวนมาก เป็นละครสำหรับผู้ชมทั่วไป และมีลักษณะเนื้อหาที่ครอบคลุมมิติสำคัญของร่างเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์

<u>เครื่องมือวิจัย</u>

ในการวิเคราะห์เนื้อหาครั้งนี้ใช้เครื่องมือวิจัยได้แก่ เกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์ ที่พัฒนาโดย กสทช. สำหรับละครความเหมาะสม “ท” หรือสำหรับประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยเกณฑ์ 2 ระดับได้แก่

1) เกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการละคร มีตัวชี้วัด 8 ข้อ โดยเป็นเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของรายการ เนื้อหาเชิงคุณค่า และเนื้อหาที่ควรจำกัด (ความรุนแรง เพศ ภาษา และภาพตัวแทน) โดยผู้ศึกษาจะประเมินละครรายตอนว่า “พบหรือไม่พบ” เนื้อหาตามเกณฑ์ดังกล่าว การประเมินจะพิจารณาจากเนื้อหาและสิ่งที่ปรากฏในเนื้อหาในภาพรวมของแต่ละตอนของละครที่เป็นหน่วยการศึกษา เช่น บทพูด การใช้ภาษา พฤติกรรม/ การแสดงออก การแต่งกาย การเล่าเรื่องราว ฉาก สถานที่ มุมกล้อง การนำเสนอภาพ สี แสง เสียงประกอบ กราฟิก ฯลฯ โดยให้คะแนนต่อแต่ละตัวชี้วัด ดังนี้

- พบเนื้อหาตามเกณฑ์ = 1 คะแนน (มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน)
- ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ = 0 คะแนน (ไม่มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน)

ยกเว้นเกณฑ์ด้าน “การนำเสนอเนื้อหาที่ควรจำกัด” ให้คะแนนดังนี้

- พบเนื้อหาตามเกณฑ์ = -1 คะแนน (ไม่มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน)
- ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ = 1 คะแนน (มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน)

จากนั้นจะแปลงผลคะแนนให้เป็นร้อยละ การประเมินกำหนดดังนี้

- 96-100% มีบรรทัดฐานในระดับดีเยี่ยม
- 80-95% มีบรรทัดฐานในระดับดีมาก แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด
- 65-79% มีบรรทัดฐานในระดับดี แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด
- 50-64% มีบรรทัดฐานในระดับพอใช้ พบข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข
- ต่ำกว่า 50% ไม่ผ่านเกณฑ์บรรทัดฐานของรายการ

2) เกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการละคร ซึ่งหมายถึงการที่ละครมีคุณค่าต่อสังคม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมโดยส่วนรวม มีตัวชี้วัด 10 ข้อ โดยเป็นเกณฑ์เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ และประโยชน์ต่อสังคม การส่งเสริมทักษะชีวิต การส่งเสริมความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ส่งเสริมระบบวิธีคิด การส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมความหลากหลายในสังคม ในกระบวนการประเมินจะใช้หลักการประเมินรายตอน ส่วนการให้คะแนนตามเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานฯ กำหนดดังนี้

- พบเนื้อหาตามเกณฑ์ = 1 คะแนน (มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐาน)
- ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ = 0 คะแนน (ไม่มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐาน)

จากนั้นเป็นการแปลงผลคะแนนให้เป็นร้อยละ กำหนดเกณฑ์ดังนี้

- 96-100% มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับดีเยี่ยม
- 80-95% มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับดีมาก แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด
- 65-79% มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับดี แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด
- 50-64% มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับพอใช้
- ต่ำกว่า 50% ไม่ผ่านเกณฑ์คุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการ

ขั้นตอนการศึกษา

การวิเคราะห์เนื้อหาดำเนินการโดยผู้ประเมินที่เป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์จำนวน 3 คน จาก 3 สถาบันอุดมศึกษา คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยคำนึงถึงความเที่ยงตรงของการประเมิน (Reliability) เป็นสำคัญ

ก่อนการประเมิน ผู้ประเมินร่วมกันศึกษาร่างเกณฑ์ ตัวชี้วัด คำอธิบาย และแนวทางการลงรหัส เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันตามที่เกณฑ์การประเมินกำหนด คือ พิจารณาจากสิ่งที่ปรากฏในเนื้อหาในภาพรวมของแต่ละตอน/หน่วยการศึกษา เช่น บทพูด การใช้ภาษา พฤติกรรม/ การแสดงออก การแต่งกาย การเล่าเรื่องราว ฉาก สถานที่ มุมกล้อง การนำเสนอภาพ สี แสง เสียงประกอบ กราฟิก ฯลฯ ผู้ประเมินรับชมละครเรื่อง “นางฟ้ากรรมกร” ครบทั้ง 29 ตอนผ่าน YouTube และรับชมซ้ำในฉากที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดตามความจำเป็น นอกจากการประเมินรายตอนด้วยการระบุพบ/ ไม่พบตัวชี้วัดในแต่ละตอนที่ประเมินแล้ว ผู้ศึกษาได้บันทึกรูปธรรมสำคัญไว้ด้วย เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลการประเมิน จากนั้นตรวจทานผลการประเมินร่วมกันเพื่อความเที่ยงตรงของการประเมิน แล้วจึงให้คะแนนต่อแต่ละตัวชี้วัดตามเกณฑ์ที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีการให้คะแนนแต่ละตัวชี้วัดในแต่ละตอนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นมีการใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวนและร้อยละ เพื่อประเมินระดับคุณภาพของละครแต่ละตัวชี้วัดและคะแนนโดยรวม จากนั้นจะสรุปผลการศึกษาด้วยการบรรยาย

ผลการศึกษา

*นางฟ้ากรรมกร*เป็นเรื่องราวของ “พรฟ้า” เด็กสาวที่เติบโตมาในครอบครัวชนชั้นแรงงานที่ทำงานก่อสร้าง ต้องเผชิญกับชีวิตที่ลำบากหลังจากสูญเสียแม่ไปในอุบัติเหตุทางน้ำตั้งแต่ยังเด็ก เธออาศัยอยู่กับพ่อที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุเดียวกันและมีปัญหาด้านสายตา เพื่อหาเงินมารักษาพ่อและตามหา

แม่ที่หายไป พรฟ้าทำงานหนักในไซต์ก่อสร้างและไลฟ์สดขายของ จนกระทั่งเธอได้พบกับ “อัศวิน” เจ้าของบริษัทรับเหมาก่อสร้างที่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือโดยไม่รู้ว่าพรฟ้าอาจเป็นลูกสาวของรัดเกล้า ภรรยาใหม่ของพ่อเขา

“รัดเกล้า” แท้จริงแล้วคือ “ผกา” แม่แท้ ๆ ของพรฟ้าที่สูญเสียความทรงจำและใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวของเจ้าสัวนำชัย โดยไม่รู้ว่าตัวเองเคยมีอดีตที่เจ็บปวด ขณะเดียวกัน พรฟ้าและอัศวินค่อย ๆ ใกล้ชิดกันมากขึ้น ท่ามกลางอุปสรรคจากผู้ที่ไม่หวังดี รวมถึงวิทยา น้องชายของเจ้าสัว ที่พยายามขัดขวางพรฟ้าและอัศวิน ทั้งเรื่องธุรกิจและความสัมพันธ์ส่วนตัว

ในขณะที่พรฟ้ากับพ่อพยายามตามหาร่องรอยของผกา ความทรงจำของรัดเกล้าก็ค่อย ๆ กลับมา เธอเริ่มปะติดปะต่อเรื่องราวในอดีต และสงสัยในตัวตนที่แท้จริงของพรฟ้า เมื่อได้เห็นสร้อยรูปหัวใจที่พรฟ้าสวมอยู่ ความทรงจำในอดีตของเธอกลับมาอย่างสมบูรณ์ เธอจำได้ว่าตัวเองคือแม่แท้ ๆ ของพรฟ้า และจำเหตุการณ์อุบัติเหตุที่ทำให้เธอพลัดพรากจากครอบครัวได้ทั้งหมด ในขณะเดียวกัน วิทยา ผู้เป็นศัตรูของอัศวินและครอบครัว ได้วางแผนทำร้ายพรฟ้าเพื่อกำจัดเธอออกไปจากชีวิตของอัศวิน แต่สุดท้าย อัศวินช่วยชีวิตเธอไว้ได้ และความจริงเกี่ยวกับแผนการของวิทยาก็ถูกเปิดเผย วิทยาถูกจับและต้องชดใช้กรรมที่ทำไว้

รัดเกล้าตัดสินใจเปิดเผยความจริงกับเจ้าสัวนำชัยว่าเธอคือผกา และขอกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม แม้ว่าเจ้าสัวจะเสียใจ แต่ก็ยอมรับการตัดสินใจของเธอ พรฟ้าได้กลับมาอยู่กับแม่และพ่อของเธออีกครั้ง หลังจากที่ต้องพรากจากกันมานานหลายปี ส่วนอัศวินซึ่งได้พิสูจน์ความจริงใจของเขาต่อพรฟ้า ก็ขอเธอแต่งงานและเริ่มต้นชีวิตใหม่ร่วมกัน เรื่องราวของ *นางฟ้ากรรมกร* จบลงอย่างมีความสุข เมื่อครอบครัวกลับมาอยู่ด้วยกันอีกครั้ง และพรฟ้าได้ใช้ชีวิตในฐานะหญิงสาวที่แข็งแกร่ง พร้อมเผชิญอนาคตด้วยกำลังใจที่เต็มเปี่ยม

1. ผลการประเมินคุณภาพละคร “นางฟ้ากรรมกร” โดยใช้เกณฑ์การตรวจสอบและประเมินคุณภาพรายการละครโทรทัศน์ที่กำหนดโดย กสทช.

ผลการประเมินละครนางฟ้ากรรมกรจำนวน 29 ตอนตามเกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร 8 ตัวชี้วัด พบดังนี้

ระดับบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพตามบรรทัดฐานของละครนางฟ้ากรรมกร

เกณฑ์		ตัวชี้วัด (Indicators)	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด (N=29)	การให้คะแนนตัวชี้วัด
วัตถุประสงค์ของรายการ		1. ให้ความบันเทิง/ จินตนาการ/ อารมณ์ ความรู้สึกร่วม	29 ตอน (100%)	29 คะแนน (100%)
เนื้อหาเชิงคุณค่า		2. พยายามสอดแทรก แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม ฯลฯ	29 ตอน (100%)	29 คะแนน (100%)
เนื้อหาที่ควรจำกัด	ประเด็นความรุนแรง	3. เน้นการนำเสนอความก้าวร้าวรุนแรง ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/ หรือต่อการเลียนแบบ	6 ตอน (20.70%)	17 คะแนน (58.65%)
		4. นำเสนอเนื้อหาที่ชี้นำให้หลงเชื่องมงาย และ/ หรือสนใจในอบายมุข เช่น สิ่งเสพติด การพนัน	-	29 คะแนน (100%)
	ประเด็นเพศ	5. เน้นหรือตอกย้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ไม่จำเป็นต่อเนื้อเรื่อง	-	29 คะแนน (100%)
	ประเด็นภาษา	6. มีการสื่อสารด้วยวาจา และ/ หรือกริยาท่าทางที่หยาบคาย ด่าทอ	1 ตอน (3.45%)	27 คะแนน (93.15%)

เกณฑ์		ตัวชี้วัด (Indicators)	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด (N=29)	การให้คะแนนตัวชี้วัด
		7. มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลน ลามก อนาจาร	-	29 คะแนน (100%)
	ประเด็นภาพตัวแทน	8. เน้นย้ำ อคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/ กลุ่มคนในประเด็นวัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์	1 ตอน (3.45%)	27 คะแนน (93.15%)
ผลการประเมินตามเกณฑ์ 216 คะแนน ÷ 29 ตอน =7.45 7.45 X 12.5 (8 ตัวชี้วัดที่เทียบให้เป็น 100%)=93.13%			**93.13%**	

ละครนางฟ้ากรรมกรได้คะแนนการประเมินตามระดับบรรทัดฐานของรายการประเภทละครในระดับ 93.13% คือเป็นไปตามบรรทัดฐานระดับดีมาก แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด มีผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

- ตัวชี้วัดที่ 1 ให้ความบันเทิง/ จินตนาการ/ อารมณ์ ความรู้สึกร่วม พบว่า ละครเรื่องนี้ตอบสนองตัวชี้วัดได้ครบถ้วนทุกตอน (100%) โดยนำเสนอพล็อตเรื่องที่ดึงดูดใจเกี่ยวกับชีวิตชนชั้นแรงงานที่ต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคหลากหลาย เช่น การต่อสู้เพื่อความอยู่รอด การตามหาแม่ที่หายไป และการรักษาดวงตาของพ่อ จุดเด่นของละครอยู่ที่การสร้างความรู้สึกร่วมและความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับผู้ชม ผ่านการแสดงที่สมจริงและการใช้ภาษาอีสาน ซึ่งช่วยเสริมให้ผู้ชมรู้สึกเชื่อมโยงกับเนื้อเรื่องและตัวละคร รวมถึงการออกแบบฉากที่สมจริง

- ตัวชี้วัดที่ 2 การสอดแทรก แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ พบว่า เนื้อหาในทุกตอน (100%) มีการสอดแทรกแนวคิดที่มี

ประโยชน์ต่อผู้ชม เช่น การสร้างแรงบันดาลใจ ความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวและสังคม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคุณค่าทางสังคมที่ดี

ตัวชี้วัดที่ 3 เน้นการนำเสนอความก้าวร้าว รุนแรง ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/หรือต่อการเลียนแบบ พบว่ามีเนื้อหาความรุนแรง 6 ตอน (20.7%) เช่น การทำร้ายร่างกาย การทะเลาะวิวาท และการลักพาตัว ทั้งนี้พบว่า ในบางตอนมีการใช้ความก้าวร้าวรุนแรงของตัวละครหลาย ๆ คนและพบหลายฉากในตอนเดียว (ตอนที่ 5) ซึ่งเป็นการตอกย้ำอาจส่งผลกระทบด้านความเคยชินและการเลียนแบบของผู้ชมได้

- ตัวชี้วัดที่ 4 นำเสนอเนื้อหาที่ชี้นำให้หลงเชื่อ งมงาย และ/ หรือสนใจในอบายมุข เช่น สิ่งเสพติด การพนัน พบว่า ละครไม่ปรากฏเนื้อหาลักษณะดังกล่าว

- ตัวชี้วัดที่ 5 เน้นหรือตอกย้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ไม่จำเป็นต่อเนื้อเรื่อง พบว่า ละครไม่ปรากฏเนื้อหาลักษณะดังกล่าว

- ตัวชี้วัดที่ 6 มีการสื่อสารด้วยวาจา และ/ หรือกริยาท่าทางที่หยาบคาย ด่าทอ พบ 1 ตอน (3.45%) เช่น การด่าทอในลักษณะที่สื่อถึงการเหยียดหยาม

- ตัวชี้วัดที่ 7 มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลน ลามก อนาจาร พบว่า ละครไม่ปรากฏเนื้อหาลักษณะดังกล่าว

- ตัวชี้วัดที่ 8 เน้นย้ำ อคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/กลุ่มคน ในประเด็นวัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม ชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์ พบ 1 ตอน (3.45%) เช่น การเหยียดอาชีพของตัวละคร

ระดับสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร

ผลการประเมินละคร 29 ตอนตามเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐาน 10 ตัวชี้วัด ผลการวิเคราะห์เนื้อหาแสดงตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐานของละครนางฟ้ากรรมกร

เกณฑ์	ตัวชี้วัด (Indicators)	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัดและการให้คะแนนตัวชี้วัด (N=29)
ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ และประโยชน์ต่อสังคม	1. ให้แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม	29 ตอน (100%)
	2. กระตุ้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ	2 ตอน (6.9%)
	3. นำเสนอสุนทรียภาพหรือความงาม ที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่อง ในปัจจุบัน ในอดีต ทั้งเรื่องที่สมจริง สมมติ เหนือจริง ในด้านการแต่งกาย สถานที่ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ภาษา ฯลฯ	29 ตอน (100%)
	4. ได้รับความนิยมจากผู้ชมในต่างประเทศ พบได้ในข่าว คลิปสั้น ภาพนิ่งที่เผยแพร่โดยสื่อหรือผู้ชมจากต่างประเทศฯ	-
ส่งเสริมทักษะชีวิต	5. ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการเอาตัวรอดในบริบทต่าง ๆ	5 ตอน (17.25%)
ส่งเสริมความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ	6. ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ด้านภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา วิชาชีพ รวมถึงความสนใจใฝ่รู้ในการพัฒนาตนเอง	6 ตอน (20.7%)
ส่งเสริมระบบวิธีคิด	7. ชี้แนะ/พัฒนา การคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา	6 ตอน (20.7%)
ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	8. ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม	29 ตอน (100%)
ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม	9. สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ	29 ตอน (100%)

เกณฑ์	ตัวชี้วัด (Indicators)	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัดและการให้คะแนนตัวชี้วัด (N=29)
ส่งเสริมการเรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมความหลากหลายในสังคม	10. ผู้ชมได้เรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม	29 ตอน (100%)
ผลการประเมินตามเกณฑ์ 164 คะแนน ÷ 29 ตอน =5.65 5.65 x 10 ตัวชี้วัด = 56.50%		**56.50%**

ละครนางฟ้ากรรมกรมีผลคะแนนจากตัวชี้วัดระดับสูงกว่าบรรทัดฐาน 56.50% มีจุดเด่นในการนำเสนอความบันเทิงที่แฝงสาระและแรงบันดาลใจ การส่งเสริมคุณธรรม ความสัมพันธ์ในครอบครัว รวมถึงแง่คิดที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

- ตัวชี้วัดที่ 1 ให้แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ พบในเนื้อหาทุกตอน (100%) เช่น ความรู้และแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพ การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาชีวิต

- ตัวชี้วัดที่ 2 กระตุ้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ พบในเนื้อหา 2 ตอน (6.9%) โดยตัวละครแสดงถึงความคิดริเริ่มในการพัฒนาชีวิต หรือการสร้างโอกาสในชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น การใช้การไลฟ์สดขายสินค้าเพื่อหารายได้รักษาบิดาและติดตามหาสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการต่อยอดทักษะงานก่อสร้างไปสู่การรับเหมาซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และการทำใบปลิวประชาสัมพันธ์เพื่อหาลูกค้า เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนการคิดริเริ่มในการสร้างอาชีพและการปรับตัวจากผู้รอรับจ้างไปสู่การสร้างโอกาสทางรายได้ด้วยตนเอง

- ตัวชี้วัดที่ 3 นำเสนอสุนทรียภาพหรือความงามที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่อง ฯลฯ พบในทุกตอน (100%) โดยละครออกแบบฉาก สถานที่ และวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับฐานะและอาชีพของตัวละคร เช่น พื้นที่ก่อสร้างโรงพยาบาล บ้านพักของคนชั้นแรงงานและครอบครัวฐานะดี รวมถึงฉากย้อน

อดีต นอกจากนี้ การแต่งกายของคนงานและผู้ควบคุมงานยังสะท้อนความสมจริงและความปลอดภัยในพื้นที่ก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ภาษาอีสานและเพลงที่เชื่อมโยงกับชีวิตกรรมกร ช่วยเสริมบรรยากาศและความสมจริงของเรื่อง

- ตัวชี้วัดที่ 4 ได้รับความนิยมจากผู้ชมในต่างประเทศ พบได้ในข่าว คลิปสั้น ภาพนิ่งที่เผยแพร่โดยสื่อหรือผู้ชมจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ พบว่าละครไม่ปรากฏเนื้อหาลักษณะดังกล่าว

- ตัวชี้วัดที่ 5 ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย พบ 5 ตอน (17.25%) เช่น การนำเสนอวิธีเอาตัวรอดจากการถูกล่อลวงหรือการหลอกลวง รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงอันตรายจากมิจฉาชีพในสถานการณ์ต่าง ๆ

- ตัวชี้วัดที่ 6 ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ พบเนื้อหา 6 ตอน (20.7%) เช่น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเมาแล้วขับ กฎระเบียบการรับอุปการะผู้ป่วย รวมถึงข้อมูลทางการแพทย์เกี่ยวกับการรักษาโรคและการผ่าตัด ฯลฯ

- ตัวชี้วัดที่ 7 ชี้แนะ/ พัฒนา การคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา พบ 6 ตอน (20.7%) เช่น การวางแผนเรื่องค่าใช้จ่ายของพรฟ้า การคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาหลักฐานที่เชื่อมโยงกับการตามหาผกา

- ตัวชี้วัดที่ 8 ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม พบในทุกตอน (100%) เช่น การแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ความช่วยเหลือกันในชุมชน และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในกลุ่มตัวละคร

- ตัวชี้วัดที่ 9 สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ พบเนื้อหาในทุกตอน (100%) เช่น การเน้นความกตัญญู ความเสียสละ และความมีน้ำใจของตัวละครที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสถานการณ์ต่าง ๆ

- ตัวชี้วัดที่ 10 ผู้ชมได้เรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม พบว่า ละครส่งเสริมการ

เรียนรู้และความเข้าใจความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างชัดเจนทุกตอน (100%) โดยนำเสนอผ่านภาษาอีสาน วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวอีสาน ตัวละครแสดงให้เห็นว่าศักยภาพของคนไม่ได้ขึ้นกับฐานะ แต่ขึ้นอยู่กับความพยายามและความมุ่งมั่น สร้างแรงบันดาลใจและมุมมองเชิงบวกแก่ผู้ชม

2. ข้อเสนอแนะต่อเกณฑ์การประเมินคุณภาพละครโทรทัศน์ของ กสทช.

1) ความครอบคลุมของเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพละคร เกณฑ์การประเมินคุณภาพละครที่พัฒนาโดย กสทช. ครอบคลุมทั้ง คุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร และคุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร ซึ่งช่วยให้สามารถวัดคุณภาพของเนื้อหาในหลายระดับทั้งในมิติของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมโดยรวม ตัวอย่างเช่น ละคร *นางฟ้ากรรมกร* ได้รับการประเมินว่าสามารถสร้างความบันเทิงได้ครบทุกตอน (100%) ผ่านโครงเรื่องที่มีความขัดแย้งน่าติดตาม รวมถึงการสอดแทรกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เช่น ความรู้เกี่ยวกับแรงงานและสิทธิทางกฎหมาย

การประเมินคุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละครยังพบว่า *นางฟ้ากรรมกร* มีเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในทุกตอน (100%) เช่น ความกตัญญูของพรฟ้าต่อพ่อ และการเสียสละเพื่อความถูกต้องของตัวละครอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในครอบครัว มิตรภาพ และการช่วยเหลือกันในชุมชนแรงงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของสังคม

ในด้านผลกระทบต่อผู้ชม พบว่าละครสามารถส่งเสริม ทักษะชีวิต ได้ในระดับหนึ่ง (17.25% ของเนื้อหา) เช่น การเอาตัวรอดจากสถานการณ์อันตราย และการพัฒนาตนเองผ่านตัวละครพรฟ้า ที่สามารถก้าวจากกรรมกรก่อสร้างไปเป็นผู้รับเหมาที่มีเป้าหมายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ละครยังมีบทบาทในการ รื้อถอนอคติทางสังคม ผ่านการแสดงให้เห็นว่าคนชนชั้นแรงงานสามารถพัฒนาตนเองได้หากได้รับโอกาส

ด้วยเหตุนี้ ร่างเกณฑ์การประเมินของ กสทช. จึงแสดงศักยภาพในการช่วยพิจารณาคุณภาพและคุณค่าของละครได้หลายมิติ ทั้งในฐานะสื่อบันเทิงและสื่อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณค่าทางสังคมและการพัฒนาปัจเจกบุคคล

2) ความซ้ำซ้อนของตัวชี้วัดในเกณฑ์การประเมินคุณภาพละคร

จากการทดลองใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพละครเรื่องนางฟ้ากรรมกร พบว่า แม้เกณฑ์มีความละเอียดและช่วยให้การประเมินเป็นไปอย่างเป็นระบบ แต่ยังมีความซ้ำซ้อนของตัวชี้วัดบางประการ เช่น ตัวชี้วัดด้านการให้ความรู้และการสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งอาจทำให้ฉากเดียวกันถูกนับคะแนนในหลายตัวชี้วัด ตัวอย่างเช่น ฉากที่พรฟ้าริเริ่มธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง อาจถูกนับคะแนนทั้งในด้านการให้ความรู้เชิงอาชีพและการสร้างแรงบันดาลใจ

ดังนั้น ควรปรับตัวชี้วัดด้าน “การให้แนวคิด ข้อมูล และความรู้เชิงสาระ” ให้มุ่งวัดการส่งเสริมความรู้และการเรียนรู้เป็นหลัก ขณะที่ตัวชี้วัดด้าน “ความคิดสร้างสรรค์” ควรมุ่งวัดการกระตุ้นความคิดริเริ่ม การคิดนอกกรอบ หรือการเสนอทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหา เพื่อให้มีขอบเขตการพิจารณาที่แตกต่างกันชัดเจนและลดการนับคะแนนซ้ำ

นอกจากนี้ ยังพบความเกี่ยวเนื่องระหว่างตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมทักษะชีวิตกับการส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ วางแผน และแก้ปัญหา จึงควรพิจารณายุบรวมเป็นตัวชี้วัดเดียว เช่น “การส่งเสริมทักษะชีวิตและการคิดแก้ปัญหา” เพื่อให้สะท้อนกระบวนการเผชิญปัญหา การตัดสินใจ และการหาทางออกของตัวละครได้อย่างเป็นองค์รวมมากขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งคือ ความซับซ้อนในการตีความตัวชี้วัดที่เป็นนามธรรม เช่น ตัวชี้วัดเกี่ยวกับสุนทรียภาพ ซึ่งต้องอาศัยการพิจารณาเชิงคุณภาพและอาจขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้ประเมิน นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการแยกแยะตัวชี้วัดที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและการส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งอาจทำให้เกิดการนับซ้ำของเนื้อหา

3) การพัฒนาปรับปรุงเกณฑ์และตัวชี้วัดเพิ่มเติม

โดยตัวชี้วัดที่ควรทบทวนและเพิ่มเติมเพื่อความครอบคลุมการประเมินคุณภาพละคร อาทิ

- ควรเพิ่มเกณฑ์การวัดผลกระทบของเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งด้านบวกและลบ พร้อมกำหนดกรอบการให้คะแนนที่ชัดเจน เนื่องจากเกณฑ์ปัจจุบันเน้นที่เนื้อหาและการส่งเสริมคุณธรรม แต่ยังขาดการวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงต่อผู้ชม

- ควรมีตัวชี้วัดที่ประเมิน ผลกระทบจากการสร้างแรงบันดาลใจ เช่น การนำเสนอเรื่องราวของตัวละครที่พัฒนาตนเองและก้าวข้ามอุปสรรค ซึ่งอาจส่งผลต่อแนวคิดและพฤติกรรมของผู้ชม

- ควรพัฒนาตัวชี้วัดที่สามารถ วัดผลกระทบทางสังคมของละคร เช่น การกระตุ้นการตระหนักรู้ในปัญหาสังคม การเสนอแนวทางแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ การลดอคติหรือการเหมารวม (Stereotyping) การสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อสังคม ฯลฯ

- ตัวชี้วัดเรื่อง “ความนิยมจากผู้ชมในต่างประเทศ” ควรพิจารณานำออกจากเกณฑ์คุณภาพเนื้อหา เนื่องจากเป็นผลตอบรับภายหลังการเผยแพร่หรือศักยภาพทางการตลาด มากกว่าจะเป็นคุณลักษณะที่ปรากฏในตัวเนื้อหาละครโดยตรง

4) การปรับปรุงกระบวนการประเมินและการพัฒนาระบบคะแนน

ในด้านกระบวนการประเมิน ควรจัดทำคู่มือการประเมินที่ระบุนิยาม ขอบเขต ข้อสังเกต และตัวอย่างฉากประกอบของแต่ละตัวชี้วัด เพื่อช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการตีความและเพิ่มความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน โดยเฉพาะตัวชี้วัดที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และแรงบันดาลใจ

นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการให้คะแนนจากการระบุเพียง “พบ/ไม่พบ” เป็นมาตรประมาณค่า เพื่อสะท้อนระดับความชัดเจน ความต่อเนื่อง และความสำคัญของเนื้อหา เช่น 0 หมายถึงไม่ปรากฏ 1 หมายถึงปรากฏ

เล็กน้อย 2 หมายถึงปรากฏชัดเจน และ 3 หมายถึงปรากฏอย่างต่อเนื่องหรือเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่อง ขณะที่ตัวชี้วัดด้านเนื้อหาที่ควรระมัดระวังอาจกำหนดระดับคะแนนโดยพิจารณาจากความถี่ ความรุนแรง และบริบทของการนำเสนอ

การปรับระบบคะแนนดังกล่าวจะช่วยให้เกณฑ์สามารถสะท้อนคุณภาพและระดับความเข้มข้นของเนื้อหาได้ละเอียดขึ้น ลดข้อจำกัดของการประเมินแบบพบหรือไม่พบ และเอื้อต่อการเปรียบเทียบผลการประเมินระหว่างละครที่มีลักษณะแตกต่างกันในอนาคต

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการประเมินคุณภาพละครโทรทัศน์เรื่อง “นางฟ้ากรรมกร” โดยใช้ร่างเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์ พบว่า ละครได้รับคะแนนร้อยละ 93.13 ตามเกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร อยู่ในระดับดีมาก สะท้อนว่าละครมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดหลายด้าน ทั้งการให้ความบันเทิง การสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ การส่งเสริมคุณธรรม และความสัมพันธ์ในครอบครัว อย่างไรก็ตาม การประเมินยังพบประเด็นที่ควรระมัดระวังในบางตอน ได้แก่ การนำเสนอความรุนแรง การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม และภาพตัวแทนของบุคคลหรือกลุ่มคน ซึ่งอาจมีความเสี่ยงต่อการรับรู้และการเรียนรู้ของผู้ชม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน

จากมุมมองของทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะทางสังคม (Cultivation Theory) ของ George Gerbner (อ้างใน Bryant & Zillmann, 2002) การเปิดรับเนื้อหาสื่ออย่างต่อเนื่องอาจมีส่วนหล่อหลอมการรับรู้ของผู้ชมต่อความเป็นจริงทางสังคม ละครที่นำเสนอคุณธรรม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิต จึงอาจมีศักยภาพในการส่งเสริมค่านิยมเชิงบวกแก่ผู้ชม ขณะเดียวกัน การปรากฏของความรุนแรงหรือการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมซ้ำ ๆ ก็เป็นประเด็นที่ควรเฝ้าระวัง เนื่องจากอาจทำให้ผู้ชมบางกลุ่มรับรู้ว่าสังคมมี

ความขัดแย้งหรืออันตรายมากกว่าความเป็นจริง ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดกลุ่มอาการมองโลกว่าเต็มไปด้วยอันตราย (Mean World Syndrome)

ในทำนองเดียวกัน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธิบายว่า ผู้ชมสามารถเรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมของตัวละครและผลที่ตามมาจากการกระทำนั้น ลักษณะของตัวละครพรฟ้าที่พยายามพัฒนาตนเองและก้าวผ่านอุปสรรค อาจเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ผ่านการสังเกต (Observational Learning) และการเลียนแบบพฤติกรรมเชิงบวก ขณะเดียวกัน การนำเสนอพฤติกรรมที่ขัดกับบรรทัดฐานทางสังคมโดยผู้กระทำไม่ได้รับผลกระทบหรือความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดผลลดการยับยั้งพฤติกรรมได้ ดังนั้น การประเมินเนื้อหาละครจึงมีความสำคัญต่อการพิจารณาทั้งเนื้อหาที่ควรส่งเสริมและเนื้อหาที่ควรระมัดระวัง

สำหรับเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร ละครได้รับคะแนนร้อยละ 56.50 ซึ่งสะท้อนว่าละครมีจุดเด่นด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการนำเสนอข้อคิดในการดำเนินชีวิต แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าละครสามารถมีคุณค่าทางสังคมได้มากกว่าการเป็นสื่อเพื่อความบันเทิง หากมีการออกแบบเนื้อหาให้เปิดพื้นที่แก่การคิด วิเคราะห์ และการมองหาทางเลือกในการแก้ปัญหามากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาร่วมกับข้อมูลเรตติ้ง ละครเรื่องนี้ได้รับความนิยมสูงในช่วงเวลาที่ออกอากาศ ขณะที่ผลการประเมินคุณภาพตามบรรทัดฐานอยู่ในระดับดีมาก จึงอาจสะท้อนแนวโน้มว่า ละครที่ได้รับความนิยมสามารถนำเสนอความบันเทิงควบคู่กับเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อสังคมได้ อย่างไรก็ดี เรตติ้งสะท้อนระดับการรับชมและความนิยมของผู้ชม มิใช่ตัวชี้วัดคุณภาพเนื้อหาโดยตรง ดังนั้น จึงยังไม่อาจสรุปความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างคะแนนคุณภาพกับเรตติ้งจากละครเพียงเรื่องเดียวได้

ผลการทดลองใช้ร่างเกณฑ์กับละครเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า เกณฑ์สามารถช่วยจำแนกและอธิบายองค์ประกอบด้านคุณภาพของเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติเนื้อหาที่ควรส่งเสริมและเนื้อหาที่ควรระมัดระวัง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังเป็นข้อค้นพบจากกรณีศึกษาเฉพาะเรื่อง การนำเกณฑ์ไปใช้กับละครเรื่องอื่นจึงควรมีการทดลองเพิ่มเติมกับละครที่มีความแตกต่างด้านแนวเรื่อง ช่วงเวลาออกอากาศ ระดับความเหมาะสม และระดับความนิยม เพื่อพิจารณาความสอดคล้องในการตีความตัวชี้วัดและความน่าเชื่อถือของเกณฑ์ในบริบทที่หลากหลายต่อไป

ผลการศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเกณฑ์การประเมินคุณภาพละครให้ครอบคลุมทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบของเนื้อหา รวมถึงการปรับปรุงระบบการให้คะแนนเพื่อลดความซ้ำซ้อนของตัวชี้วัด และการส่งเสริมให้ผู้ผลิตละครนำเสนอประเด็นทางสังคมที่สำคัญอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ละครโทรทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของนิเวศสื่อที่ปลอดภัย สร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ผลิตละครและองค์กรสื่อ

1) ควรส่งเสริมการเล่าเรื่องที่สะท้อนปัญหาสังคมในเชิงโครงสร้าง เช่น ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ความไม่เท่าเทียมทางเพศ และปัญหาที่อยู่อาศัย ผ่านการพัฒนาตัวละครและเนื้อเรื่องที่สมจริงและมีความหลากหลาย เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมเข้าใจปัญหาในระดับโครงสร้างสังคมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การต่อสู้ของพรฟ้าในบริบทชุมชนแรงงานช่วยให้เห็นข้อจำกัดและความไม่เป็นธรรมที่คนทำงานต้องเผชิญ

2) ควรลดการตอกย้ำภาพเหมารวมและอคติในเนื้อหา โดยหลีกเลี่ยงการเหมารวมพฤติกรรมของชนชั้นแรงงานในแง่ลบ รวมถึงสร้างภาพที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพศ และอัตลักษณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและ

ลดอคติในสังคม แนวทางนี้จะช่วยให้ละครกลายเป็นสื่อกลางที่สร้างความเข้าใจในความหลากหลายและลดอคติในสังคมไทยได้มากขึ้น

3) ควรพัฒนาละครที่ชี้แนะวิธีแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นการนำเสนอแนวทางที่ผู้ชมสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิต เช่น การแก้ปัญหาในครอบครัว การพัฒนาความสัมพันธ์ในชุมชน หรือการยกระดับคุณภาพชีวิตในเชิงสร้างสรรค์ โดยสอดแทรกในบทสนทนา หรือผ่านการกระทำของตัวละคร หรือการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ

4) ควรมีการสำรวจความต้องการและมุมมองของผู้ชมละคร ผ่านการรับฟังความคิดเห็นหรือการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตละคร แนวทางนี้จะช่วยปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ และปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

5) ผู้ผลิตและองค์กรสื่อสามารถนำร่างเกณฑ์ไปใช้เป็นแนวทางตรวจสอบเนื้อหาในระหว่างการพัฒนาบท การผลิต และการทบทวนเนื้อหาก่อนเผยแพร่ เพื่อช่วยสร้างสมดุลระหว่างความบันเทิง ความเหมาะสมตามวัย และคุณค่าทางสังคมของละคร อันจะช่วยลดความเสี่ยงจากเนื้อหาที่อาจส่งผลกระทบเชิงลบ และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาละครที่ได้รับความนิยมควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานกำกับดูแล เช่น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

1) ควรจัดทำนโยบายและแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมการผลิตละครที่สะท้อนประเด็นปัญหาสังคมอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ความไม่เท่าเทียมทางเพศ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการเรียนรู้ในสังคม

2) ควรนำร่างเกณฑ์การประเมินไปใช้เป็นกรอบในการรวบรวมข้อมูลและติดตามแนวโน้มคุณภาพเนื้อหาละครจากหลายช่องทาง หลาย

ช่วงเวลาออกอากาศ และหลายระดับความเหมาะสม เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลที่สะท้อนทั้งจุดแข็ง ประเด็นความเสี่ยง และช่องว่างด้านคุณภาพของละครไทย ฐานข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้ในการออกแบบนโยบาย มาตรการส่งเสริม หรือการจัดทำคู่มือแนวทางการผลิตละครที่มีคุณค่าต่อสังคมได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

3) ควรจัดตั้งโครงการหรือกองทุนพิเศษสำหรับผู้ผลิตที่มุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นทางสังคม โดยมีเกณฑ์การพิจารณาที่เน้นคุณภาพและความสร้างสรรค์ในการสื่อสาร รวมถึงผลกระทบเชิงบวกที่จะเกิดขึ้นกับสังคม

4) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาระบบที่กำกับดูแลและส่งเสริมการสร้างสรรค์คุณภาพละคร โดยเป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิต นักวิชาการ และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการสร้างละครที่มีคุณค่าทางศิลปะและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาเกณฑ์การประเมินคุณภาพของละครในบริบทสังคมไทย เช่น การวัดผลกระทบของเนื้อหาต่อผู้ชมทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ความแม่นยำและความสอดคล้องของระบบการให้คะแนนในเกณฑ์ปัจจุบัน เพื่อปรับปรุงให้มีความเป็นมาตรฐานมากขึ้น การพัฒนามาตรประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อให้สามารถวัดระดับของตัวชี้วัดได้อย่างละเอียด ฯลฯ เพื่อให้เกณฑ์การประเมินคุณภาพละครครอบคลุมและแม่นยำมากขึ้น สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

2. ควรศึกษาวิเคราะห์ตัวบทละครเชิงคุณภาพควบคู่กับการประเมินตามเกณฑ์ เพื่อทำความเข้าใจความหมายของบทสนทนา ฉาก การดำเนินเรื่อง ค่านิยมทางสังคม และภาพแทนของตัวละคร อันจะช่วยให้การประเมินคุณภาพละครครอบคลุมทั้งมิติเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาและพัฒนาแนวทางการตรวจสอบ ประเมิน และส่งเสริมคุณภาพเนื้อหารายการละครและบันเทิง ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ที่ปรึกษาโครงการ

รายการอ้างอิง

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*, 3(3), 265-299. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0303_03

Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1986). Living with television: The dynamics of the cultivation process. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.) (2002), *Perspectives on media effects* (pp. 17–40). Lawrence Erlbaum Associates.

Morgan, M., & Shanahan, J. (2010). The state of cultivation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media,* 54(2), 337-355.

National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC). (2024). *Nationwide Program Ratings Report for Viewers Aged 4 Years and Above, July 2024*. Retrieved from https://image.makewebcdn.com/makeweb/0/2CAT32K6W/Document/ADTEB_report_Jul_24.pdf

Nieborg, D. B., & Poell, T. (2018). The platformization of cultural production: Theorizing the contingent cultural commodity. *New Media & Society*, 20(11), 4275–4292. https://doi.org/10.1177/1461444818769694

Royal Gazette. (2013). *Announcement of the Office of the National Broadcasting and Telecommunications Commission on Guidelines for Rating the Appropriateness of Television Programs, B.E. 2013*, Volume 130, Special Issue 147 G, page 21.

บทความวิจัย

นวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยเพื่อสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะในยุคดิจิทัล: การพัฒนาโมเดลการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สำหรับชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท

กัญญาณัฐ เปลวเฟื่อง[1]

Received 1 February 2026

Revised 29 June 2026

Accepted 30 September 2026

บทคัดย่อ

การสื่อสารสุขภาพในชุมชนไทยยุคดิจิทัลเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้าง ทั้งจากความหลากหลายของประชากร บริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบท และพลวัตของ ระบบนิเวศสื่อที่ส่งผลให้การสื่อสารแบบบนลงล่างไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมสุขภาพที่ยั่งยืนได้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนานวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยสำหรับสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะ (2) ประเมินสัมฤทธิผลด้านความรู้ พฤติกรรม และอัตลักษณ์ชุมชน และ (3) สังเคราะห์โมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทแบบมีส่วนร่วม (PRHCM) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ชนิดอธิบายตามลำดับ บูรณาการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ พื้นที่ศึกษาคือชุมชนเคหะคลองหก จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง เชิงปริมาณจำนวน 283 คน และกลุ่มข้อมูลเชิงคุณภาพจำนวน 17 คน เครื่องมือเชิง คุณภาพ ได้แก่ แนวสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม 5 กลุ่ม และแบบบันทึกสังเกตภาคสนาม

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
อีเมล: kanyanat_p@rmutt.ac.th

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมสื่อสุขภาวะแบบพหุช่องทางที่ชุมชนมีส่วนร่วมออกแบบและบริหารจัดการ สามารถยกระดับการรับรู้ ความรู้ และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ พร้อมทั้งเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมภายใต้แนวคิด “ตลาดสุขภาวะ” งานวิจัยได้นำเสนอโมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นวงจรการมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด และการปฏิบัติพร้อมกลไกการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับความยั่งยืนของการสื่อสารสุขภาพในบริบทชุมชนเมืองไทย

คำสำคัญ: นวัตกรรมสื่อชุมชน, การสื่อสารสุขภาพ, อัตลักษณ์สุขภาวะ, การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม, ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

Contemporary Community Media Innovation for Health Identity Construction in the Digital Era: A Participatory Communication Model for Semi Urban Communities in Thailand

Kanyanat Plaewfueang [2]

Abstract

Health communication in Thai communities in the digital era faces structural challenges arising from population diversity, rurban socio-spatial contexts, and the dynamic nature of media ecosystems.This study aimed to (1) develop contemporary community based media innovations to foster a shared health identity, (2) evaluate their impacts on health knowledge, behaviors, and community identity, and (3) synthesize a participatory health communication model for urban communities.

An explanatory sequential mixed-methods design was employed, integrating participatory action research with a design thinking process. The study was conducted in the Klong Hok Housing Community in Pathum Thani Province, Thailand. Quantitative data were collected from 283 residents, while qualitative insights were obtained from 17 key informants through purposive sampling. Qualitative data were gathered through semi structured in-depth interviews, five focus group discussions, and field observations.

[2] Asst. Prof. Dr., Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi Email: kanyanat_p@rmutt.ac.th

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

The findings reveal that community-designed multi-channel health communication innovations significantly improved residents' health awareness, knowledge, and behavioral practices while strengthening a shared community identity centered on the concept of the "Well-being Market." The study proposes the Participatory Rurban Health Communication Model (PRHCM), which positions community identity as a central driver of participatory communication processes and emphasizes iterative cycles of participation, reflection, and action. The model provides a conceptual framework for designing sustainable health communication strategies in rurbanizing communities in developing countries.

Keywords: Community Media Innovation, Health Communication, Health Identity, Participatory Communication, Rurban Community

บทนำ

การสื่อสารสุขภาพในยุคดิจิทัลมิได้เผชิญเพียงการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี หากยังเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้าง ในการเข้าถึงประชาชน การสร้าง ความหมายร่วม และการขับเคลื่อนพฤติกรรมสุขภาพอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในชุมชน เมืองและชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทของประเทศไทยที่มีความหลากหลายด้านประชากร เงื่อนไขทางสังคม ทุนทางดิจิทัลและรูปแบบการใช้สื่อ แนวทางการสื่อสาร สุขภาพแบบบนลงล่างที่มุ่งถ่ายทอดข้อมูลเป็นหลักถูกวิพากษ์ว่าไม่เพียงพอต่อการ สร้างการมีส่วนร่วมเชิงความหมาย และไม่สามารถตอบสนองต่อบริบททางวัฒนธรรม ปัจจัยเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนได้อย่างรอบด้าน (Airhihenbuwa & Obregon, 2000; Kreps et al., 1998) ผลที่ตามมาคือการสื่อสารมักหยุดอยู่กับการรับรู้ชั่วคราวมากกว่าการก่อรูปเป็นบรรทัดฐานหรือวิถีปฏิบัติร่วมของชุมชน

การขยายตัวของสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนตรรกะ ของการสื่อสารสุขภาพจากการส่งสารแบบทางเดียวไปสู่การสื่อสารที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคม McLuhan (1964) ชี้ว่าสื่อมิใช่เพียงพาหะของสาร หากแต่เป็นโครงสร้างที่กำกับวิธีคิดและการรับรู้ขณะที่ Postman (1970) อธิบายว่าสื่อหลายประเภททำงานร่วมกันในฐานะระบบนิเวศที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เมื่อเชื่อมโยงกับมิติของพื้นที่ Couldry and McCarthy (2004) และJansson (2013) ชี้ให้เห็นว่าสื่อเกี่ยวพันกับการผลิตที่มีความหมายความรู้สึกเป็นเจ้าของ และอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน ดังนั้น ในบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทของไทย การออกแบบการสื่อสารสุขภาวะจึงต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างสื่อดั้งเดิม สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม และสื่อดิจิทัลให้สอดคล้องกับวัยทุนทางดิจิทัลและวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่

ภายใต้กรอบคิดดังกล่าวสื่อชุมชนมีความสำคัญในฐานะกลไกการสื่อสารที่ฝังอยู่ในโครงสร้างความสัมพันธ์ของพื้นที่และเปิดให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา กระบวนการ และทิศทางการสื่อสารของตนเอง

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

แนวคิดของ Carpentier (2011) และ Rennie (2006) ชี้ให้เห็นว่าสื่อชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของ การควบคุม และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากกว่าแนวทางการสื่อสารแบบรวมศูนย์ ในบริบทไทย งานศึกษาการเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนยังชี้ว่าสื่อและเรื่องเล่าทำหน้าที่ผลิตซ้ำ ต่อรอง และจัดวางความหมายของชุมชนร่วมสมัยขณะที่การมีส่วนร่วมมาก การสื่อสารมิได้จำกัดอยู่ที่การรับสาร แต่รวมถึงการร่วมผลิตเนื้อหาและร่วมกำกับระบบสื่อ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความยั่งยืนเชิงระบบของสื่อชุมชน (Pengprang, 2005)

ชุมชนเคหะคลองหก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีประชากร 2,847 คน ใน 1,430 ครัวเรือน และประกอบด้วยทั้งประชากรถาวรและประชากรเคลื่อนย้าย ทำให้โครงสร้างชุมชนมีความหลากหลายด้านวัย วิถีชีวิต และการเข้าถึงสื่อ ผลสำรวจเบื้องต้น สะท้อนข้อจำกัดเชิงระบบของการสื่อสารสุขภาวะในพื้นที่ โดยกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 61 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 72.2 และยังข้อจำกัดด้านการเข้าถึงทางดิจิทัลขณะที่ร้อยละ 29.0 ประสบภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และภาวะไขมันในเลือดสูง ปัญหาสุขภาพยัง สัมพันธ์กับปัจจัยเสี่ยงในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การจัดการขยะ น้ำเสียจากครัวเรือน ร้อยละ 70.0 และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอในระดับต่ำข้อมูลดังกล่าวชี้ว่า ปัญหาสำคัญของพื้นที่มิได้จำกัดอยู่ที่โรคหรือพฤติกรรมสุขภาพรายบุคคล แต่เป็นข้อจำกัดของระบบการสื่อสารสุขภาวะที่ผูกโยงกับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และความสามารถของชุมชนในการสร้างความหมาย ร่วมต่อการดูแลสุขภาพ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนานวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยในฐานะกลไกการสื่อสารสุขภาวะที่เชื่อมโยงบริบทพื้นที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ช่องทางการสื่อสาร และการสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะของชุมชน

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและรูปแบบการรับรู้สื่อสุขภาวะของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

2. พัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยผ่านกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

3. สังเคราะห์และนำเสนอโมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทแบบมีส่วนร่วมที่สะท้อนกลไกการเชื่อมโยงระหว่างบริบทชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับบทบาทของนวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยในการส่งเสริมการสื่อสารสุขภาวะและการสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะในบริบทชุมชน เมืองกึ่งชนบทของประเทศไทย

2. ได้โมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อสุขภาพและกิจกรรมสุขภาวะในชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง

3. สนับสนุนการพัฒนานโยบายและแนวทางการจัดการสื่อสุขภาวะของหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย โดยเน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการสื่อหลายช่องทาง และความยั่งยืนในระดับชุมชน เสริมสร้างศักยภาพผู้นำและเครือข่ายชุมชน

วรรณกรรม

นวัตกรรมสื่อชุมชนในฐานะโครงสร้างอำนาจการสื่อสาร

งานวิจัยนี้อยู่บนฐานคิดว่า สื่อชุมชนมิใช่เพียงเครื่องมือประชาสัมพันธ์หรือช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลสุขภาพของพื้นที่ หากเป็นโครงสร้างอำนาจทางการสื่อสารที่กำหนดว่าใครเข้าถึงข้อมูล การนิยามปัญหา การผลิตเนื้อหาและทิศทางการสื่อสารของชุมชนได้ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Carpentier (2011) ที่มองการมีส่วนร่วมในสื่อสัมพันธ์กับอำนาจในการตัดสินใจและการควบคุม

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

กระบวนการสื่อสารและ Rodriguez (2001) ที่มองสื่อพลเมืองเป็นพื้นที่ต่อรองอัตลักษณ์เรื่องเล่า และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท สื่อชุมชนประกอบด้วยเสียงตามสาย ผู้นำชุมชน อสม. สื่อบุคคล เวทีชุมชน ตลาด พื้นที่ส่วนกลาง และช่องทางออนไลน์การยอมรับสื่อแต่ละชนิดจึงสัมพันธ์กับความไว้วางใจ ทุนทางสังคม ความคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน และระดับการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนแต่ละกลุ่ม แนวคิดการแพร่กระจายนวัตกรรมของ Rogers (2003) ที่อธิบายว่าการยอมรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับการรับรู้ประโยชน์ความเข้ากันได้กับวิถีเดิม ความซับซ้อน โอกาสการทดลองใช้ และการมองเห็นผลลัพธ์อย่างไรก็ตาม งานวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพชุมชนจำนวนมากยังวางชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายมากกว่าการเป็นเจ้าของกระบวนการ (Stover et al., 2024) ขณะที่ช่องว่างด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลยังจำกัดการเข้าถึงสารสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในบริบทที่มีความเหลื่อมล้ำด้านทักษะและทรัพยากรการสื่อสาร (Livingstone, 2004; Pituk et al., 2025) ดังนั้น นวัตกรรมสื่อชุมชนในงานวิจัยนี้จึงหมายถึงการออกแบบความสัมพันธ์ทางการสื่อสารใหม่ที่เชื่อมโยงพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ดิจิทัลเพื่อให้ชุมชนร่วมกันกำหนดปัญหา ร่วมผลิตเรื่องเล่า ร่วมเลือกช่องทาง และร่วมสร้างอัตลักษณ์สุขภาวะของตนเอง

ระบบนิเวศสื่อและการจัดความสัมพันธ์ของช่องทางการสื่อสาร

การออกแบบสื่อสุขภาวะในบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทจำเป็นต้องมองสื่อในฐานะระบบนิเวศของความสัมพันธ์ระหว่างสาร ผู้คน พื้นที่ และเทคโนโลยีมากกว่าการเลือกใช้ช่องทางสื่อแบบแยกส่วน McLuhan (1964) อธิบายว่า คุณสมบัติของสื่อมีผลต่อรูปแบบการรับรู้ ความไว้วางใจ และการตัดสินใจของผู้คน ขณะที่ Postman (1970) ชี้ว่าสื่อหลายชนิดทำงานร่วมกันในฐานะสภาพแวดล้อมทางสังคมที่กำกับวิธีคิดและวิถีปฏิบัติของชุมชน เมื่อพิจารณาชุมชนเคหะคลองหก ซึ่งมีทั้งประชากรที่หลากหลายและมีการทั้งในพื้นที่จริง และสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การสื่อสารสุขภาวะจึงไม่อาจพึ่งพาสื่อชนิดใดชนิดหนึ่งได้ หากต้องจัดความสัมพันธ์ของช่องทางให้เสริม

บทบาทกันอย่างเป็นระบบ เช่น ช่องทางบางประเภททำหน้าที่แจ้งข่าวและสร้างการรับรู้ร่วม หรือบางประเภทช่วยแปลความหมายและสร้างความไว้วางใจ บางประเภทเปิด พื้นที่สนทนาและตรวจสอบข้อมูล ขณะที่สื่อดิจิทัลช่วยขยายการเข้าถึงและรองรับข้อมูลย้อนกลับจากประชาชน กรอบคิดของ Couldry and McCarthy (2004) และ Jansson (2013) ย้ำว่าสื่อไม่ได้แยกออกจากพื้นที่แต่เกี่ยวพันกับการผลิตความหมายความรู้สึกเป็นเจ้าของและประสบการณ์ทางสังคมของผู้คนในชีวิตประจำวัน ดังนั้น แนวคิดการจัดสถาปัตยกรรมการสื่อสารใหม่ที่เชื่อมโยงพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ดิจิทัล ในงานวิจัยนี้ จึงมุ่งจัดบทบาทของสื่อแต่ละชนิดให้สอดคล้องกับกลุ่มวัย บทบาททางสังคมและระดับการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนเพื่อเปลี่ยนข้อมูลสุขภาพให้เป็นความเข้าใจการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

การสื่อสารสุขภาพเชิงบริบท การมีส่วนร่วม และการคิดเชิงออกแบบ

การสื่อสารสุขภาพในชุมชนไม่อาจอธิบายกรอบการพฤติกรรมระดับปัจเจกเพียงอย่างเดียว มิใช่การถ่ายทอดข้อมูลทางเดียวเพราะการตัดสินใจด้านสุขภาพสัมพันธ์กับเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม ความไว้วางใจ และการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ Airhihenbuwa and Obregon (2000) ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของแบบจำลองการสื่อสารสุขภาพที่เน้นปัจเจกและละเลยบริบททางวัฒนธรรม ขณะที่ Kreps et al. (1998) เสนอว่าการสื่อสารสุขภาพต้องพิจารณาความสัมพันธ์หลายระดับทั้งระดับบุคคล ระหว่างบุคคล กลุ่มองค์กร และสังคม จากฐานคิดดังกล่าว งานวิจัยฉบับนี้จึงใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกหลักของการพัฒนา โดย Freire (1970) มองว่าการสื่อสารควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมตั้งคำถาม วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Tufte and Mefalopulos (2009) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมควรขยับจากการรับฟังไปสู่การตัดสินใจร่วมและการเสริมพลังอำนาจ กระบวนการคิดเชิงออกแบบจึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกเชิงวิธีวิทยาที่แปลงความเข้าใจจากชุมชนไปสู่ต้นแบบสื่อและกิจกรรมที่ทดลอง ปรับปรุง และเรียนรู้ได้

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ต่อเนื่อง โดยอาศัยการออกแบบที่ยึดมนุษย์และบริบทจริงเป็นศูนย์กลาง (Brown, 2009) และการออกแบบร่วมที่ทำให้สมาชิกชุมชนเปลี่ยนจากผู้ให้ข้อมูลไปเป็นผู้ร่วม สร้างสรรค์นวัตกรรม (Sanders & Stappers, 2008)

อัตลักษณ์สุขภาวะและสำนึกความเป็นเจ้าของของชุมชน

การสื่อสารสุขภาพที่เน้นการให้ข้อมูลหรือกระตุ้นความรับผิดชอบระดับบุคคลอย่างเดียวมีข้อจำกัดเพราะอาจลดทอนปัญหาสุขภาวะเป็นเรื่องของปัจเจก มากกว่าจะมองเห็นบริบททางสังคม พื้นที่ และระบบการสนับสนุนของชุมชน (Guttman & Ressler, 2001) ในงานวิจัยนี้ อัตลักษณ์สุขภาวะจึงหมายถึง ความหมายร่วมที่ชุมชนสร้างขึ้นเกี่ยวกับดูแลสุขภาพผ่านสัญลักษณ์ เรื่องเล่าการสื่อสารและพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับร่วมกัน ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคมอธิบายว่า บุคคลรับรู้ตนเองผ่านความเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อบรรทัดฐาน ความภาคภูมิใจ และพฤติกรรมร่วมกัน (Tajfel & Turner, 1979) ขณะที่ Wenger (1998) ชี้ว่าอัตลักษณ์และสำนึกความเป็นสมาชิกก่อตัวขึ้นผ่านการมีกิจปฏิบัติร่วมของกลุ่มเมื่อนำมาใช้กับสุขภาวะการสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของ Melewar and Jenkins (2002) เสริมว่าอัตลักษณ์ก่อตัวจากความสอดคล้องระหว่างสัญลักษณ์การสื่อสารและพฤติกรรมที่กลุ่มแสดงออกอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สื่อชุมชนในงานวิจัยนี้จึงทำหน้าที่เชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า ได้แก่ บริบทชุมชน สัญลักษณ์ พื้นที่ และเครือข่ายความสัมพันธ์เข้ากับกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่อัตลักษณ์สุขภาวะ สำนึกความเป็นเจ้าของ และแนวโน้มการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในฐานะวิถีปฏิบัติร่วมของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัย มีองค์ประกอบดังนี้ แนวคิดสื่อชุมชน (Carpentier, 2011; Rennie, 2006) และระบบนิเวศสื่อ (McLuhan, 1964; Postman, 1970) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ บริบทชุมชน โครงสร้างพื้นฐานด้านสื่อ และความหลากหลายของประชากร แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Freire, 1970; Tufte & Mefalopulos, 2009) ร่วมกับการคิดเชิงออกแบบ (Brown, 2009; Sanders & Stappers, 2008) และการพัฒนาสื่อพหุช่องทาง

และกระบวนการออกแบบร่วม ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Tajfel & Turner, 1979; Wenger, 1998; Melewar & Jenkins, 2002) ผลลัพธ์ในมิติการก่อรูปอัตลักษณ์สุขภาวะ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย “โมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท แบบมีส่วนร่วมบนฐานอัตลักษณ์ชุมชน” (จัดทำโดยผู้วิจัยจากการสังเคราะห์แนวคิดและข้อมูลการวิจัยช่วง 15 พฤษภาคม 2563-16 สิงหาคม 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัยและแนวทางการออกแบบ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธีชนิดอธิบายตามลำดับ โดยเริ่มจากการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้วจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาอธิบายและขยายความผลที่ได้ในระยะถัดมาการออกแบบการวิจัยบูรณาการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ากับกระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นกรอบการทำงานร่วม การพัฒนาต้นแบบ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ตารางที่ 1 การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีชนิดอธิบายตามลำดับ

องค์ประกอบ	ข้อมูลเชิงปริมาณ	ข้อมูลเชิงคุณภาพ	การบูรณาการ
เป้าหมาย	ศึกษาการรับรู้ ความรู้พฤติกรรม และการมีส่วนร่วม	ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการพัฒนาสื่อและอัตลักษณ์ชุมชน	ใช้ประกอบการตีความร่วม
กลุ่มตัวอย่าง	ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป 283 คน	ผู้แทนชุมชนและผู้เข้าร่วมทดลอง 17 คน	ใช้ในแต่ละระยะของการวิจัย
เครื่องมือ	แบบสอบถาม 3 ชุด	สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม สังเกตภาคสนาม	ใช้สังเคราะห์ผลในระยะสุดท้าย
การเชื่อมโยง	ผลสถิติที่แสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ช่องว่างดิจิทัลของผู้สูงอายุ/การรับรู้สื่อ/พฤติกรรมความเสี่ยงสูง	กำหนดประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก/สนทนากลุ่มที่นำมาสู่การอธิบายเชิงปริมาณ	ผลเชิงปริมาณนำมาสู่การออกแบบคำถามเชิงคุณภาพ
การวิเคราะห์	สถิติเชิงพรรณาและการเปรียบเทียบก่อน-หลัง	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาหัวข้อ	การแสดงผลร่วมและการตีความ

จากตารางที่ 1 เป็นการแสดงข้อมูลตั้งต้นในการนำไปสู่การออกแบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มในระยะถัดมา เพื่อนำไปสู่การอธิบายในส่วนของการแสดงการรับรู้และพฤติกรรมสู่การปฏิบัติตามหลักการวิจัยแบบผสมวิธี (Creswell & Plano Clark, 2018)

2. พื้นที่ศึกษาและประชากรเป้าหมาย

พื้นที่ศึกษาคือชุมชนเคหะคลองหก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีจำนวน 1,430 ครัวเรือน และประชากร 2,847 คน พื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายของประชากรและมีโครงสร้างชุมชนที่เอื้อต่อการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประชากรเป้าหมายประกอบด้วยประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป และภาคีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาวะในพื้นที่

3. กลุ่มตัวอย่างและเกณฑ์การคัดเลือก

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณกำหนดโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 จากจำนวนครัวเรือน 1,430 หน่วย ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ 312 หน่วย ในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากแบบสอบถามจำนวน 283 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับ ร้อยละ 91.3 การคัดเลือกใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 โซน สุ่มครัวเรือนแบบมีระบบและกำหนดสัดส่วนตามช่วงอายุกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพคัดเลือกแบบเจาะจงตามหลักความหลากหลายสูงสุด จำนวน 17 คน ประกอบด้วยผู้แทนชุมชนและภาคีหลัก 12 คน และผู้เข้าร่วมทดลองใช้และสะท้อนผล 5 คน การเก็บข้อมูลดำเนินต่อเนื่องจนข้อมูลมีลักษณะอิ่มตัว ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างหลักเชิงปริมาณคือประชาชนจำนวน 283 คน ส่วนผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่ม 4 ครั้ง จำนวน 74 คน และผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ 17 คน เป็นกลุ่มย่อยที่คัดเลือกจากผู้ตอบแบบสอบถาม 283 คน มิได้เป็นกลุ่มตัวอย่างชุดใหม่ ขณะที่จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมสื่อ 148 คน/ ครั้ง เป็นตัวชี้วัดการเข้าถึงกิจกรรม มิใช่ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ทางสถิติ

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม 3 ชุด ครอบคลุมการรับรู้สื่อสุขภาวะและบริบทชุมชน การมีส่วนร่วมและพฤติกรรมสุขภาพ และความรู้สุขภาวะกับอัตลักษณ์ชุมชน เครื่องมือทุกชุดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 และผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน ค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .84-.89 ต้นแบบนวัตกรรมสื่อที่พัฒนาขึ้น 4 ช่องทาง (เสียงตามสาย สื่อบุคคล สื่อดิจิทัล และสื่อกิจกรรม) ได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน จาก 3 สาขา ได้แก่ ด้านนิเทศศาสตร์/ การสื่อสารด้านสาธารณสุข/ แพทย์บูรณาการ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเมินความถูกต้องของเนื้อหาสุขภาพ ความเหมาะสมของภาษาและช่องทางกับกลุ่มเป้าหมายค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 ก่อนปรับแก้ตามข้อเสนอแนะและนำไปทดลองใช้จริง

เครื่องมือเชิงคุณภาพประกอบด้วยแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการ สนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม และเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายประสบการณ์และมุมมองภายใต้ประเด็นหลักเดียวกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินโครงการ โดยใช้ paired t-test สำหรับคะแนนความรู้ และ McNemar test สำหรับสัดส่วนพฤติกรรม พร้อมนำมารายงานขนาดอิทธิพล (Cohen’s d และ odds ratio) และวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างการรับสื่อกับการเปลี่ยนพฤติกรรม ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเชิงหัวข้อ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของการให้รหัสร่วมกัน การบูรณาการข้อมูลทั้งสองสายดำเนินการในระยะสุดท้ายผ่านการแสดงผลร่วม (Creswell & Plano Clark, 2018)

6. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ครอบคลุมระยะเวลา 15 เดือน (พฤษภาคม 2563-สิงหาคม 2564) ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะ	ช่วงเวลา	กิจกรรมหลัก
1	พ.ค. 2563 - ม.ค. 2564	สำรวจบริบทจากสภาพแวดล้อม และทบทวนข้อมูลเอกสารร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
2	ก.พ. - เม.ย. 2564	สำรวจด้วยแบบสอบถาม สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ร่วมออกแบบพัฒนาต้นแบบ
3	พ.ค. - ส.ค. 2564	ทดลองใช้และปรับปรุง ประเมินผลก่อน-หลัง และสังเคราะห์โมเดล

จากตารางที่ 2 การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน การรับรู้สื่อ และการมีส่วนร่วมด้านสุขภาวะระยะที่ 2 การร่วมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมสื่อผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และระยะที่ 3 เป็นการประเมินผลและบูรณาการข้อมูลเพื่อสังเคราะห์เป็นโมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทแบบมีส่วนร่วม

เนื่องจากช่วงดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2563 ถึงสิงหาคม 2564 อยู่ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ผู้วิจัยจึงปรับรูปแบบการเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับมาตรการสาธารสุข โดยจัดเวทีและการสนทนากลุ่ม

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

แบบกลุ่มย่อยในพื้นที่เปิดของชุมชน มีการเว้นระยะห่างและสวมหน้ากากอนามัยควบคู่กับการสื่อสารและติดตามผ่านช่องทางออนไลน์ (กลุ่มไลน์ชุมชนและโทรศัพท์) สำหรับผู้ที่ไม่สะดวกมาเข้าร่วม ในพื้นที่จริงส่วนกิจกรรมในพื้นที่ตลาดดำเนินงานภายใต้มาตรการสาธารณสุขของพื้นที่

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับการรับรองด้านจริยธรรมภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสื่อและการจัดสรรข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชนอย่างมีส่วนร่วม” รหัสโครงการวิจัย Exp 10/63 ผู้เข้าร่วมได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน สิทธิในการเข้าร่วมหรือถอนตัว และมาตรการรักษาความลับของข้อมูลก่อนให้ความยินยอม

ผลการวิจัย

บริบทชุมชนและรูปแบบการสื่อสารสุขภาวะในชุมชนเมือง

ผลการศึกษาบริบทชุมชนเคหะคลองหก จังหวัดปทุมธานี พบว่าเป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบทขนาดเล็ก จำนวน 1,430 ครัวเรือน มีลักษณะประชากรที่หลากหลายทั้งประชากรถาวรและประชากรแฝงจากสถาบันการศึกษาใกล้เคียง ตลาดชุมชนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม และการสื่อสารของพื้นที่ โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการผ่านคณะกรรมการชุมชนจำนวน 17 คน

การวิเคราะห์เชิงสถานการณ์โดยใช้กรอบ SWOT ชี้ให้เห็นว่าชุมชนมีจุดแข็งด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครือข่ายการบริหารจัดการ แต่เผชิญกับความท้าทายสำคัญด้านการสื่อสารภายใน ความรู้สุขภาวะ การจัดการสิ่งแวดล้อม และช่องว่างการมีส่วนร่วมของกลุ่มวัยรุ่นและผู้สูงอายุ

ตารางที่ 3 ลักษณะประชากรและภาวะสุขภาพ (n=283)

ลักษณะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศหญิง/ ชาย	181/ 102	64.0/ 36.0	หญิงส่วนใหญ่เป็นผู้ดูแลสุขภาพครอบครัว
อายุ < 40 ปี	148	52.3	ประชากรเคลื่อนย้ายสูง
อายุ 40–60 ปี	58	20.5	–
อายุ ≥ 61 ปี	77	27.2	ช่องว่างดิจิทัลสูง
มีโรคประจำตัว (NCDs)	82	29.0	ความดัน 14.5%/ เบาหวาน 9.9%/ ไขมัน 4.6%
ออกกำลังกาย ≥ 3 วัน/ สัปดาห์ (ก่อน)	96	34.0	ฐานพฤติกรรมต้นทุนต่ำ
สิทธิบัตรทอง	214	75.6	–

ที่มา: แบบสอบถาม Q1-Q2 ช่วง ก.พ.-เม.ย. 2564 (อัตราการตอบกลับ 91.3%)

ลักษณะประชากรศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 283 คน มีสัดส่วนเพศหญิงร้อยละ 64 และเพศชายร้อยละ 36 กลุ่มอายุต่ำกว่า 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.3 สะท้อนโครงสร้างชุมชนที่มีประชากรเคลื่อนย้ายสูง ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุ 61 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนร้อยละ 27.2 ซึ่งมีช่องว่างทางดิจิทัลสูง

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ตารางที่ 4 ปัญหา ความต้องการ และปัจจัยเสี่ยงของชุมชนจำแนกตามมิติ

มิติ	ปัญหาหลัก/ ปัจจัยเสี่ยง	ความต้องการ	ลำดับความสำคัญ
ด้านสาธารณสุข	NCDs; พฤติกรรมสุขภาพไม่เหมาะสม	ระบบสื่อสารสุขภาพมีส่วนร่วมทุกวัย	สูงสุด (92%)
ด้านสิ่งแวดล้อม	ขยะไม่คัดแยก 86.6%; น้ำเสีย 70.0%; พื้นที่ออกกำลังกายไม่พอ 59.0%	สื่อสารสิ่งแวดล้อมเชื่อมพฤติกรรมครัวเรือน	สูงมาก (88%)
ด้านสื่อสาร-ข้อมูล	สื่อบนลงล่าง; ช่องว่างดิจิทัล	สื่อสองภาษาตอบทุก วัย	ปานกลาง (80%)
การมีส่วนร่วม	ความเฉื่อยทางสังคม; ขาดแกนนำ	กระบวนการสร้างความเป็นเจ้าของ	ปานกลาง (80%)

ที่มา: ได้จากการจัดลำดับร่วมกันในเวทีชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมจากเวทีชุมชน 4 ครั้ง (n=74 คน) และผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก n=17 คน ในการนับคะแนนร่วมในเวทีรวม 4 เวที ค่าร้อยละ หมายถึงสัดส่วนผู้จัดมิตินั้นเป็นลำดับต้น มิใช่อัตราความชุก ปัจจัยเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมจาก แบบสอบถาม Q1 (n=283)

จากตารางที่ 3 และ 4 พบว่ามิติด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมมีระดับความต้องการสูงสุดในทุกเวทีชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีโรคประจำตัวเป็นกลุ่มที่มีความต้องการสื่อสุขภาวะเฉพาะสูงสุด

การรับรู้สื่อและการมีส่วนร่วมด้านสุขภาวะ

ผลการสำรวจพบว่า ประชาชนรับรู้สื่อและกิจกรรมในชุมชน ส่วนใหญ่ 2-3

ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 58.7 เสียงตามสาย ได้รับการรับรู้และใช้งานสูงสุด เนื่องจากเข้าถึงได้แม้ไม่ต้องใช้เทคโนโลยี ขณะที่สื่อดิจิทัลมีการใช้งานในกลุ่มผู้สูงอายุต่ำกว่าการรับรู้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเสียงตามสายและสื่อบุคคลเป็นช่องทางที่แปลงการรับรู้เป็นการใช้จริงได้ในสัดส่วนสูงสุด

ตารางที่ 5 การรับรู้สื่อสุขภาวะและกิจกรรมของชุมชน

ช่องทางสื่อ	รับรู้ (%)	ใช้จริง (%)	χ^2 (รับรู้/ใช้จริง)	หมายเหตุ
เสียงตามสาย	84.1	67.5	20.38***	ความถี่ 2-3 ครั้ง/ สัปดาห์
สื่อบุคคล (อสม.)	79.2	61.5	20.32***	อสม.ทั้งหมดมีสมาร์ทโฟน
สื่อดิจิทัล (LINE/ Facebook)	68.2	53.7	11.88**	ผู้สูงอายุใช้น้อย (22.1%)
สื่อกิจกรรม (ตลาด)	45.2	34.6	6.19*	ผู้เข้าร่วม 148 คน/ ครั้ง

ที่มา: แบบสอบถาม Q1 และการสนทนากลุ่ม (n=283)

หมายเหตุ: * p<.05, ** p<.01 *** p<.001 (chi-square, df=1); “ออกอากาศ 2-3 ครั้ง/ สัปดาห์” คือความถี่ของตัวสื่อ ส่วนความถี่ที่ประชาชนรับสื่อ/กิจกรรมโดยรวมก่อนโครงการเฉลี่ย 2-3 ครั้ง/ ปี (ร้อยละ 58.7)

ผลการพัฒนานวัตกรรมสื่อชุมชนผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

การพัฒนานวัตกรรมสื่อชุมชนดำเนินการตามกระบวนการคิดเชิง

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ออกแบบ 5 ขั้น ได้แก่ การทำความเข้าใจผู้ใช้ การกำหนดปัญหา การระดมความคิด การสร้างต้นแบบ และการทดสอบ โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์เชิงลึก 17 คน การสนทนากลุ่ม 5 กลุ่ม รวม 74 คน เวทีชุมชน 4 ครั้ง การวิเคราะห์ SWOT การประชุมร่วมออกแบบ และกิจกรรม World Café ผลการดำเนินงานทำให้ได้ persona 5 กลุ่ม คำถามการออกแบบระบบสื่อสุขภาวะที่เข้าถึงได้ทุกวัย และต้นแบบสื่อสุขภาวะ 4 ช่องทาง ได้แก่ เสียงตามสาย สื่อบุคคล สื่อดิจิทัล และสื่อกิจกรรม ต้นแบบดังกล่าวได้รับการทดสอบและปรับปรุงซ้ำ 6 รอบก่อนที่มา: ดัดแปลงจาก Brown (2009) และ Sanders & Stappers (2008) ดำเนินการ กุมภาพันธ์-เมษายน 2564

ผลลัพธ์ด้านการเปลี่ยนแปลงความรู้ พฤติกรรมและอัตลักษณ์ชุมชน

ผลการประเมินก่อน-หลัง (n = 283) สะท้อนว่านวัตกรรมสื่อสุขภาวะที่ออกแบบมีส่วนร่วมสามารถยกระดับความรู้และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้จริง โดยทุกมิติมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p น้อยกว่า .001

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบความรู้และพฤติกรรมสุขภาวะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ (n = 283)

มิติการประเมิน	ก่อน	หลัง	การเปลี่ยนแปลง (%)	ขนาดอิทธิพล	การทดสอบ
1. ด้านความรู้สุขภาวะ (100)	Mean (SD)	Mean (SD)			
คะแนนความรู้รวม	51.3 (12.4)	72.8 (9.8)	+21.5 จุด +41.9 %	d_z=2.10	< .001***
2. ด้านพฤติกรรมสุขภาพ	n (%)	n (%)			

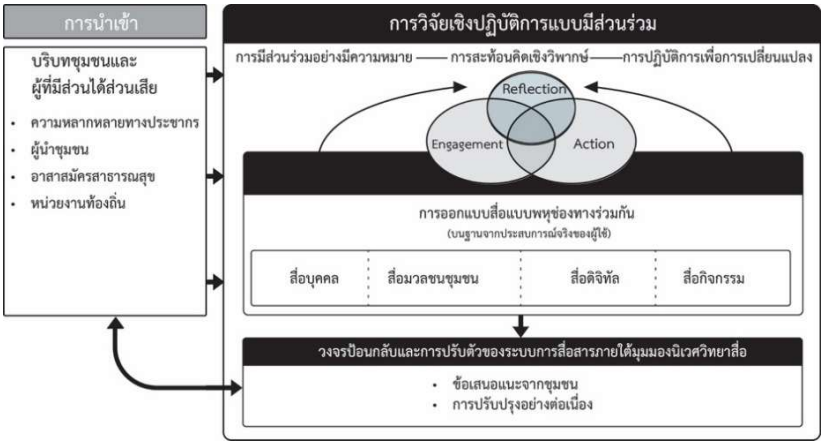
มิติการประเมิน	ก่อน	หลัง	การเปลี่ยนแปลง (%)	ขนาดอิทธิพล	การทดสอบ
ออกกำลังกาย ≥ 3 วัน/ สัปดาห์	96 (34.0)	190 (67.0)	+33.2 จุด +97.1 %	OR =16.7	< .001***
แยกขยะในครัวเรือน	52 (18.5)	155 (54.8)	+36.4 จุด +196.2 %	OR =26.8	< .001***
3. การมีส่วนร่วมและอัตลักษณ์	n (%)	n (%)			
การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	81 (28.6)	207 (73.1)	+ 44.5 จุด +155.6 %	OR=26.2	< .001***
ความรู้สึกส่วนหนึ่งของ “ตลาด สุขภาวะ”	92 (32.5)	222 (78.4)	+ 45.9 จุด +141.2 %	OR =27.0	< .001***

ที่มา: แบบสอบถาม q3 (ความรู้สุขภาวะและอัตลักษณ์ชุมชน) วัดก่อนและหลัง (n = 283)

หมายเหตุ: แบบทดสอบความรู้คะแนนเต็ม 100 คะแนน (51.3 และ 72.8 อ่านเป็นร้อยละได้โดยตรง) คะแนนความรู้ทดสอบด้วย *** p < .001; วิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ Paired t-test สำหรับข้อมูลคะแนนเฉลี่ย และ McNemar test (OR สำหรับข้อมูลสัดส่วนร้อยละ) การเปลี่ยนแปลงรายงานเป็นจุดร้อยละตามด้วยการเปลี่ยนแปลงเชิงสัมพันธ์ในวงเล็บ (รายงานเป็นผลช่วง 3 เดือน)

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพสะท้อนการก่อรูปของ “อัตลักษณ์ตลาดสุขภาวะ” ผ่านสัญลักษณ์ พิธีกรรมการสื่อสาร เรื่องเล่าชุมชน และการกระทำร่วม สอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคมของ Tajfel & Turner (1979) และแนวคิดการสร้างอัตลักษณ์องค์กรของ Melewar & Jenkins (2002)

ภาพที่ 2 โมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทแบบมีส่วนร่วม

จากภาพที่ 2 แสดงโมเดลแสดงกระบวนการพัฒนานวัตกรรมสื่อสุขภาวะที่เริ่มจากบริบทชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการออกแบบสื่อแบบพหุช่องทางร่วมกัน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านอัตลักษณ์สุขภาวะ ความรู้ และพฤติกรรมสุขภาพของชุมชน โดยมีกลไกการป้อนกลับเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนานวัตกรรมสื่อชุมชนร่วมสมัยในบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทของไทยสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อการสื่อสารสุขภาพถูกออกแบบบนฐานของการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของ

ชุมชน แนวทางที่เห็นรูปธรรมมากที่สุดคือการจัดสถาปัตยกรรมการสื่อสารใหม่ที่เชื่อมโยงพื้นที่ทั้งทางกายภาพและพื้นที่ดิจิทัลที่ยึดโยงบริบทตลาดชุมชน โดยผสานเสียงตามสายและสื่อบุคคล (อสม.) ซึ่งเข้าถึงได้กว้างที่สุด เข้ากับสื่อกิจกรรมในพื้นที่ตลาดและสื่อดิจิทัลสำหรับกลุ่มวัยทำงาน ภายใต้อัตลักษณ์ร่วม “ตลาดสุขภาวะ” ที่ชุมชนออกแบบและบริหารจัดการเอง

การอภิปรายวัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบทกับรูปแบบการรับสื่อบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบทของเคหะชุมชน กำหนดรูปแบบการเข้าถึงและรับสื่ออย่างชัดเจนผ่านเสียงตามสายและสื่อบุคคล ที่สามารถเข้าถึงได้กว้างที่สุด เพราะสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน ขณะที่สื่อดิจิทัลเผยแพร่จำกัดในกลุ่มผู้สูงอายุสะท้อนว่าสื่อทำงานเป็นระบบนิเวศที่เชื่อมโยงกันมากกว่าทำงานแยกส่วน (McLuhan, 1964; Postman, 1970; Jansson, 2013) และการขยายตัวของสื่อได้แทรกตัวเข้าไปในพื้นที่ทางสังคมของชุมชนข้อนี้สอดคล้องกับ Pituk et al. (2025) ที่ชี้ว่าช่องว่างการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุไทยเป็นเงื่อนไขจำกัดต่อการเข้าถึงสารสุขภาพ จึงแสดงว่าการออกแบบสื่อต้องจำแนกตามกลุ่มประชากร มิใช่ใช้สารและช่องทางชุดเดียวกันทั้งชุมชน

การอภิปรายวัตถุประสงค์ที่ 2 ความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดสถาปัตยกรรมการสื่อสารใหม่ที่เชื่อมโยงพื้นที่ทั้งทางกายภาพและพื้นที่ดิจิทัล การบูรณาการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการคิดเชิงออกแบบเปิดพื้นที่ให้สมาชิกชุมชนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับสารเป็นผู้ร่วมสร้างความหมาย สอดคล้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ Freire (1970) และระดับการสื่อสารในฐานะกระบวนการสนทนาและการเสริมพลังของ Tufte and Mefalopulos (2009) รวมถึงการออกแบบร่วม (co-creation) ของ Sanders and Stappers (2008) ผลเชิงปริมาณแสดงคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ (41.9 = 35.26, $p < .001$, Cohen’s $d_z = 2.10$) ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองความเชื่อมด้านสุขภาพในมิติการรับรู้ประโยชน์ และแรงกระตุ้นให้ลงมือปฏิบัติ (Rosenstock, 1974; Glanz et al.,2008) การใช้สื่อหลายช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันช่วยลดข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและเสริมแรงจูงใจ

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

การอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางนวัตกรรมของโมเดล PRHCM จากการสังเคราะห์โมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทแบบมีส่วนร่วม (PRHCM) ที่วางอัตลักษณ์ “ตลาดสุขภาวะ” เป็นแกนขับเคลื่อนการก่อรูปอัตลักษณ์ร่วม (ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งเพิ่มจากร้อยละ 32.5 เป็น 78.4) สอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคมของ Tajfel and Turner (1979) ในแง่ที่สมาชิกนิยามตนเองผ่านการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและสอดคล้องกับชุมชนแห่งการปฏิบัติของ Wenger (1998) ที่อัตลักษณ์และการเรียนรู้ก่อตัวพร้อมกันผ่านการปฏิบัติร่วม จุดที่ทำให้ PRHCM ต่างจากการรณรงค์สื่อสารสุขภาพแบบครั้งคราวคือวงจรการสะท้อนผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (feedback loop) ตามที่ระบุในกรอบแนวคิด (ภาพที่ 1) ซึ่งทำให้สื่อถูกปรับแก้ตามการสะท้อนของชุมชนเป็นระยะ กลไกนี้สอดคล้องกับเงื่อนไขการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (2003) เรื่องความเข้ากันได้กับวิถีเดิมและการสังเกตผลได้และเป็นปัจจัยสำคัญที่หนุนความต่อเนื่องของการสื่อสารสุขภาพในระดับพื้นที่

ในมิติด้านอัตลักษณ์ ผลการวิจัยสนับสนุนทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม โดยแสดงให้เห็นว่า การสร้างอัตลักษณ์ “ตลาดสุขภาวะ” ผ่านสัญลักษณ์ พิธีกรรมการสื่อสาร เรื่องเล่าชุมชน และค่านิยมร่วม ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและความภาคภูมิใจของสมาชิกชุมชน ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการกระทำร่วมด้านสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง (Tajfel & Turner, 1979; Melewar & Jenkins, 2002) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านสื่อชุมชนในมุมมองว่าสื่อที่ชุมชนเป็นเจ้าของควบคุมและดำเนินการเป็นเทคโนโลยีทางวัฒนธรรมสำหรับการสร้างอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Rodriguez, 2001; Carpentier, 2011)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและกองทุนด้านการสื่อสารสุขภาพ นำไปใช้ในการวางแผนสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมสื่อชุมชนที่เปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทใน

การออกแบบ ทดลอง และปรับปรุงสื่อด้วยตนเอง

2. นโยบายด้านสุขภาพชุมชน สามารถนำแนวทางการบูรณาสื่อสารสุขภาวะให้เข้ากับพื้นที่ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน

3. การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนและเครือข่ายอาสาสมัครในด้านนักสื่อสารสุขภาพชุมชน

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1. โมเดลการสื่อสารสุขภาวะชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนเมืองอื่นที่มีความหลากหลายของประชากร ก่อนนำไปใช้สามารถปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะกับบริบทเฉพาะของพื้นที่

2. หน่วยงานท้องถิ่นสามารถใช้กรอบแนวคิดและกระบวนการในงานวิจัยนี้เป็นแนวทางในการออกแบบแผนสื่อสารสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ

3. สถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาชุมชนสามารถใช้กระบวนการ PAR และการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างนวัตกรรมสื่อเพื่อสุขภาวะในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการทดลองใช้ในงานวิจัยนี้มีระยะเวลา 3 เดือน ในการดำเนินงานต่อไปในด้านการติดตามผลระยะยาว 6-12 เดือน เพื่อประเมินความต่อเนื่องของการใช้สื่อ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และความยั่งยืนของกลไกการสื่อสารในชุมชน

คำขอบคุณ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์เดชรัชต์ ใจถวิล สำหรับการสนับสนุนด้านทรัพยากร การเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินกิจกรรมภาคสนาม ตลอดจนการให้คำปรึกษาด้านเทคนิคและสนับสนุนการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ต้นแบบที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

เอกสารอ้างอิง

Airhihenbuwa, C. O., & Obregon, R. (2000). A critical assessment of theories/ models used in health communication for AIDS. *Journal of Health Communication, 5*(Suppl 1), 5-15. From https://doi.org/10.1080/10810730050019528

Brown, T. (2009). *Change by design: How design thinking transforms organizations and inspires innovation*. New York, NY: HarperBusiness.

Carpentier, N. (2011). *Media and participation: A site of ideological democratic struggle*. Bristol, England: Intellect.

Couldry, N., & McCarthy, A. (Eds.). (2004). *MediaSpace: Place, scale and culture in a media age*. London, England: Routledge.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York, Continuum.

Guttman, N., & Ressler, W. H. (2001). On being responsible: Ethical issues in appeals to personal responsibility in health campaigns. *Journal of Health Communication, 6*(2), 117-136. From https://doi.org/10.1080/108107301750254294

Jansson, A. (2013). Mediatization and social space: Reconstructing mediatization for the transmedia age. *Communication Theory*, *23*(3), 279-296. From https://doi.org/10.1111/comt.12015

Kreps, G. L., Bonaguro, E. W., & Query, J. L., Jr. (1998). The history and development of the field of health communication. In L. D. Jackson, & B. K. Duffy (Eds.), *Health communication research: A guide to developments and directions* (pp. 1-15). Greenwood Press.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.

Melewar, T. C., & Jenkins, E. (2002). Defining the corporate identity construct. *Corporate Reputation Review, 5*(1), 76-90. https://doi.org/10.1057/palgrave.crr.1540166

Melewar, T. C., Bassett, K., & Simões, C. (2006). The role of communication and visual identity in modern organisations. *Corporate Communications: An International Journal, 11*(2), 138-147. From https://doi.org/10.1108/13563280610661679

Pengprang, K. (2005). *Community communication for development*. Chulalongkorn University.

Pituk, P., Chutipattana, N., Laor, P., Sukdee, T., Kittikun, J., Jitwiratnukool, W., Fajriyah, R., & Saisanan Na Ayudhaya, W. (2025). Digital media victimization among older adults in upper-southern Thailand. *Informatics, 12*(1), 24. https://doi.org/10.3390/informatics12010024

Postman, N. (1970). The reformed English curriculum. In A. C. Eurich (Ed.), *High school 1980: The shape of the future in American secondary education* (pp. 160-168). New York, NY: Pitman.

Rennie, E. (2006). *Community media: A global introduction*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Rodriguez, C. (2001). *Fissures in the mediascape: An international study of citizens' media*. Cresskill, NJ: Hampton Press.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York, NY: Free Press.

Sanders, E. B.-N., & Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

landscapes of design. *CoDesign, 4*(1), 5-18. https://doi.org/10.1080/15710880701875068

Stover, J., Avadhanula, L., & Sood, S. (2024). *A review of strategies and levels of community engagement in strengths-based and needs-based health communication interventions*. Frontiers in Public Health, 12, 1231827. https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1231827

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.

Tufte, T., & Mefalopulos, P. (2009). *Participatory communication: A practical guide*. World Bank.

Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

บทความวิจัย

กลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยสื่อสร้างสรรค์ Soft Power ดนตรีอีสานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาความสำเร็จด้านรายได้และความพึงพอใจโครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก

ธวัชชัย ศิลปโชค[1] คชษิณ สุวิชา[2] ชลธิดา บัวหา[3] ชัชวาลย์ สร้อยกุดเรือ[4] สุรเชษฐ์ อินธิแสง[5] ชญตว์ อินทร์ชา[6] และอภิชาติ ดีไม่น้อย[7]

Received 2 March 2026
Revised 24 September 2026
Accepted 29 September 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ประกอบการร้านค้า และเพื่อสำรวจรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ จำนวน 2,931 คน และผู้ประกอบการร้านค้าและบริการ จำนวน 50 ร้านค้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการร้านค้าและแบบสำรวจข้อมูลรายได้จากการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นฯ

ผลการวิจัย พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.54 (S.D.=0.87) ผู้ประกอบการร้านค้ามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{X}$ = 4.31 (S.D.=1.04) และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการในภาพรวม มียอดขายสุทธิ 368,190 บาท สรุป โครงการ

[1,2,4,5,6,7] คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
*Corresponding Author Email: Deeminoi@hotmail.com
[3] นักวิชาการอิสระ

เทศกาลดนตรี เสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก ถือเป็นสื่อสร้างสรรค์ที่ช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางดนตรีของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่เวทีสากล และสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: เทศกาลดนตรี, ความพึงพอใจ, รายได้, เศรษฐกิจชุมชน

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ECONOMIC DRIVERS THROUGH CREATIVE MEDIA AND SOFT POWER ISAN MUSIC FOR LOCAL DEVELOPMENT: A CASE STUDY ON REVENUE AND SATISFACTION REGARDING THE VOICE OF ROI ET TO THE GLOBAL STAGE PROJECT.

Thawatchai Sinlapachok[1], Khachasin Suwicha[2], Chonthida Buaha[3], Chatchawala Soigudrua[4], Surachate Intisang[5], Chayata Inchar[6] and Apichat Deeminoi[7*]

Abstract

The objectives of this research are to study the satisfaction of participants and shop owners, and to explore the revenue generated from the sale of goods and services in the sound of Roi-Et project. The sample group consisted of 2,931 participants in the event and 50 business owners/service providers The research tools used were: 1. A satisfaction survey for event participants, and 2. A satisfaction survey for business owners and a survey on income from the sale of local products.

The research findings revealed that overall satisfaction among participants was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.54, S.D.=0.87). Shop owners also expressed high overall satisfaction ($\bar{X}$ = 4.31, S.D.=1.04), and overall revenue from the sale of goods

[1,2,4,5,6,7] Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University,
*Corresponding Author Email: Deeminoi@hotmail.com
[3] Independent Scholar

and services resulted in net sales of 368,190 baht. In summary, the sound of Roi-Et project is a creative media that helps convey the musical identity of Roi-Et province to the international stage and can help stimulate the local economy and cultural tourism.

Keywords: Music festival, Satisfaction, Revenue, Community Economy

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

บทนำ

ในปัจจุบันการส่งออก Soft Power กลายเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ในการสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (Nye, 2004) อุตสาหกรรมสื่อและบันเทิงมีพลังในการโน้มน้าวและสามารถดึงดูดใจผู้ชมทั่วโลก (Thussu, 2013) เสียงและดนตรีมีอิทธิพลอย่างมากทางจิตวิทยา ความรู้สึก และอารมณ์ บทเพลงสามารถสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับบทกวี โดยใช้จังหวะ ทำนอง และวรรคตอนอย่างมีศิลปะ เพื่อสื่อสารถึงความหมายและสาระตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ (The Royal Society of Thailand, 1997) ดนตรีเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ทรงพลังของ Soft Power ที่สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและสร้างการรับรู้ในระดับนานาชาติ เสียงเพลงและศิลปะการแสดงเป็นภาษาสากลที่สามารถสื่อสารข้ามพรมแดนได้อย่างไร้ข้อจำกัดและกลายเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต (Jiranan & Kovit, 2025) ดนตรีอีสานเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในการขยายสู่เวทีโลกด้วยจังหวะและท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ การผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น โหวด แคน พิณ, และโปงลาง ทำให้เกิดดนตรีที่มีเสน่ห์เฉพาะตัว สามารถสร้างอิทธิพลทางดนตรีในระดับสากล (Vich, 2021)

จังหวัดร้อยเอ็ด ถือเป็นหนึ่งในศูนย์กลางสำคัญของดนตรีพื้นบ้านอีสาน ด้วยประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและเป็นแหล่งกำเนิดของเครื่องดนตรีที่มีเอกลักษณ์และทรงคุณค่า ซึ่งมีบทบาทสำคัญในพิธีกรรม ประเพณี และการแสดงศิลปะพื้นบ้าน การอนุรักษ์และต่อยอดดนตรีร้อยเอ็ดให้สามารถเติบโตในระดับนานาชาติจึงเป็นโอกาสสำคัญในการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก เป็นเทศกาลดนตรีที่ยกระดับดนตรีพื้นบ้านอีสานสู่เวทีโลก โดยใช้กลยุทธ์ของ Soft Power ผ่านการ

พัฒนาเทศกาลดนตรีที่สามารถ ถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางดนตรีของร้อยเอ็ดสู่เวทีสากล กระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สนับสนุนศิลปินและนักดนตรีท้องถิ่นให้มีโอกาสเติบโตในอุตสาหกรรมดนตรีระดับโลก สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ดนตรีอีสานในช่องทางออนไลน์สากล ซึ่งเทศกาลนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางดนตรีของร้อยเอ็ดให้เป็นที่รู้จักไปทั่วโลกและผลักดันให้ดนตรีพื้นบ้านของไทยก้าวไปสู่ระดับสากล

โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก ได้รับการสนับสนุนโดยกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดเทศกาลดนตรีที่สะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดและส่งเสริม Soft Power ไทย กระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนผ่านเทศกาลดนตรี สนับสนุนศิลปินพื้นบ้านและนักดนตรีรุ่นใหม่ให้มีเวทีแสดงศักยภาพ ผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมดนตรีอีสานและเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล พัฒนาแบรนด์ “Sound of Roi-Et” ให้เป็นจุดหมายปลายทางของดนตรีพื้นบ้าน

การวัดและประเมินผลโครงการ ถือเป็นเครื่องมือวัดผลและประเมินผลสะท้อนความต้องการที่แท้จริง ช่วยให้ผู้รับผิดชอบทราบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นตรงตามเป้าหมาย และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อนข้อดี จุดที่ควรปรับปรุง และโครงการที่ได้จัดขึ้นนั้นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น ได้จริงหรือไม่ (Prasopchai, 2019) โดยจากความสำคัญของการวัดและประเมินผลโครงการดังกล่าว กลุ่มผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ประกอบการร้านค้า และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขพัฒนาทางด้านการให้บริการ ปรับปรุงแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ประกอบการร้านค้าได้อย่างแท้จริงและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย สำหรับ

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ผู้ที่สนใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก
2. ศึกษาความพึงพอใจผู้ประกอบการร้านค้า โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก
3. สำรวจรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาทางด้านการให้บริการ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ประกอบการร้านค้าได้อย่างแท้จริง
2. สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย รูปแบบและลักษณะของเทศกาลดนตรี โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริม Soft Power ไทย และช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย สำหรับผู้ที่สนใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

วรรณกรรม

ปรัชญา หลักการ แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับงานเทศกาลดนตรี

เทศกาลดนตรี ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคม เพื่อที่ให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ใหม่ผ่านการถ่ายทอดอารมณ์ของท่วงทำนองของดนตรี เพลง และองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ภายในงาน รูปแบบของงาน แนวเพลงของงาน กิจกรรมภายในงาน และศิลปินที่มาแสดงภายในงาน ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเทศกาลงานดนตรี การถ่ายทอดอารมณ์ผ่านเสียงเพลง จากศิลปินไปสู่ผู้บริโภค ทำให้ผู้เข้าร่วมงานได้รับประสบการณ์และมีความรู้สึกได้เป็นส่วนหนึ่งของงานเทศกาลดนตรี (Bennett & Jones, 2015) (Bennett & Woodward, 2016) โดย Peerapol (2009) ให้ความหมายว่า เทศกาลดนตรี (Music Festival) คือคอนเสิร์ตที่รวมหลาย ๆ ศิลปินรวมกัน โดยสามารถแบ่งคอนเสิร์ตออกได้หลายลักษณะตามประเภทของแนวดนตรี เทศกาลดนตรี จึงถือเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมอย่างหนึ่งในขณะที่การฟังบันทึกการแสดงดนตรีสดนั้นเป็นการเพิ่มความบันเทิงให้กับผู้รับฟังการแสดงดนตรีสด ทำให้ผู้รับฟังได้รับประสบการณ์ใหม่ เป็นการถ่ายทอดจากนักดนตรีที่แสดงไปสู่ผู้ฟัง ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างที่ผู้ฟังนั้นนั่งรับฟังดนตรีเพียงคนเดียว กลุ่มผู้ชมจะได้รับประสบการณ์ในขณะที่ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงดนตรี การแสดงดนตรีนั้นไม่ใช่การแสดงเพื่อให้เกิดการกระตุ้นในด้านอารมณ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น การแสดงดนตรีสดยังเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานตั้งแต่มนุษย์ได้เคยบันทึกไว้เกี่ยวกับการแสดงออกทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม (Bennet & Jones, 2015) นอกจากนี้เทศกาลดนตรีถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพสูงน่าสนใจ ซึ่งเทศกาลดนตรีสามารถตอบโจทย์การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ เพื่อสร้างความดึงดูดใจแก่ผู้บริโภค และยังช่วยลดการจัดงานตามฤดูกาล ซึ่งต้องจัดขึ้นหลายครั้งถึงจะได้ผลเท่ากับการจัดเทศกาลดนตรี (Diaz Soria et al., 2014) ซึ่งในมุมมองของนักจัดงานเทศกาลนั้นเทศกาล

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ดนตรีนั้นมีบทบาทสำคัญในการที่จะหลีกเลี่ยงข้อกำหนดของงานกิจกรรมศิลปะชั้นสูงของคอนเสิร์ตในร่ม และลดต้นทุนในการเช่าสูงในพื้นที่จัดงานหรือพื้นที่ใช้ประโยชน์ รวมไปถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังนั้น เทศกาลดนตรีคือหลักของการบริการที่ ไม่ได้สิ่งของหรือวัตถุ นำเสนอผ่าน ประสบการณ์ทางศิลปะไปยังประสาทสัมผัสของมนุษย์ ซึ่งองค์กรส่วนใหญ่นำมาใช้เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการของตนเองให้ผู้บริโภครู้จัก และเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากเทศกาลดนตรีในปัจจุบันเป็นที่นิยม และจัดขึ้นบ่อยครั้งในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ในการจัดงานเทศกาลดนตรีในแต่ละครั้งมักจัดขึ้นหลายวัน และมีหลายศิลปินมาร่วมงาน ทำให้ผู้บริโภคมีความสนใจในการเข้าร่วมในงานเทศกาลดนตรีต่าง ๆ (Frey, 1994)

สรุป เทศกาลดนตรี คือพื้นที่รวมศิลปินและผู้คนไว้ด้วยกัน ช่วยส่งผ่านอารมณ์ความรู้สึกจากดนตรีสู่ผู้ฟัง สร้างประสบการณ์ใหม่ และทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน นอกเหนือจากนั้น เทศกาลดนตรีเป็นเครื่องมือการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการโปรโมตสินค้าหรือบริการและสามารถช่วยดึงดูดผู้บริโภค

องค์ประกอบสำคัญของงานเทศกาลดนตรีคอนเสิร์ตหรืองานเทศกาลดนตรี เป็นการแสดงดนตรีสด และถือเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคม เพื่อที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์แบบใหม่ ผ่านการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านท่วงทำนองของดนตรีจากศิลปินไปสู่คนฟัง ผู้บริโภค จะได้ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงดนตรีสด องค์ประกอบที่จะทำให้เกิดงานเทศกาลดนตรี ได้ประกอบด้วย 1) ผู้จัดงานเทศกาลดนตรี หมายถึง ผู้ที่จัดแสดงเทศกาลดนตรีตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้ 2) ศิลปินและแนวเพลง หมายถึง ศิลปินที่ขึ้นแสดงในเทศกาลดนตรีซึ่งแต่ละศิลปินจะมีความแตกต่างในด้านของแนวเพลง 3) ผู้ชม หมายถึง ผู้ที่เข้าร่วมงานเทศกาลดนตรี 4) ผู้สนับสนุนรายได้และค่าใช้จ่าย หมายถึง นักลงทุนรวมถึงสปอนเซอร์ให้กับเทศกาลดนตรี 5) ตัวแทนจำหน่ายบัตร หมายถึง ตัวแทนขายบัตรเทศกาลดนตรี จำหน่ายให้กับผู้บริโภค 6) ฝ่าย

ผลิตแสง สี เสียง โดยในการจัดแต่ละครั้ง หมายถึง โครงสร้างเวที ลำโพง แสงไฟ ในส่วนของรูปแบบการแสดงโชว์เทศกาลดนตรี 7) รายได้และค่าใช้จ่าย หมายถึง รายได้การขายบัตรของเทศกาลดนตรี 8) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ หมายถึง การประชาสัมพันธ์ข่าวสารไปสู่ผู้บริโภค โดยผู้จัดจะเป็นผู้แบกรับภาระค่าใช้จ่ายก็เกิดขึ้นทั้งหมดและหารายได้จากสองช่องทางคือการจำหน่ายบัตรเข้าชมและจากผู้ให้การสนับสนุน งานเทศกาลดนตรี จะมีทั้งแบบที่เก็บค่าเข้าชม และแบบที่ชมได้ฟรี โดยแบบที่เก็บค่าเข้าชม จะมีรายได้หลักมาจากการจำหน่ายบัตรเข้าชมและจากการหาผู้สนับสนุนและแบบที่ชมได้ฟรี จะมีรายได้จากผู้สนับสนุนเพียงอย่างเดียว (Bennet & Jones, 2015) นอกเหนือจากนั้น Gibson et al. (2010) ได้กล่าวว่าเทศกาลดนตรีมีพื้นฐานมาจาก 3 องค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบทางศิลปะที่สร้างสรรค์สัญลักษณ์ระหว่างศิลปะ ความหรูหรา และดนตรี หรือจากการแสดง และวัฒนธรรมในพื้นที่การจัดงาน 2) องค์ประกอบทางการ เมือง มักใช้เทศกาลดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ หรือเพื่อใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว 3) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มักเป็นองค์กรหรือบริษัทที่จัดขึ้นเพื่อแสดงศิลปะหรือวัฒนธรรมขององค์กรไปยังลูกค้าของพวกเขา

สรุปได้ว่า การจัดทำการแสดงของงานเทศกาลดนตรี มีองค์ประกอบสำคัญในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งศิลปิน ผู้เข้าร่วม ทีมงานที่จัดเตรียมการแสดงงานในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านของโครงสร้าง เวทีการแสดง แสง สี เสียง การประชาสัมพันธ์ การโฆษณา ช่องทางการจัดจำหน่ายบัตร พนักงาน ตัวแทนจัดจำหน่ายบัตร ทั้งนี้ความแตกต่างระหว่างคอนเสิร์ตกับเทศกาลดนตรี คือ คอนเสิร์ตมักเป็นการแสดงของศิลปินวงเดียว หรืออาจมีศิลปินรับเชิญบ้าง แล้วจะจบภายใน 1-3 ชั่วโมง แต่เทศกาลดนตรีนั้นสามารถทำการแสดงได้หลายวัน มีหลายเวที และหลากหลายศิลปิน จัดขึ้นภายในงานเดียวกัน

ปรัชญา หลักการ แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับความพึงพอใจ

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการ ถ้าความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองทั้งหมดหรือบางส่วน ความเครียดก็จะน้อยลง ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้นแต่ในทางกลับกัน ถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความเครียดและความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น ดังนั้น ความพึงพอใจ คือ สภาวะจิตที่ปราศจากความเครียด (Morse, 1958) นอกเหนือจากนั้น ความพึงพอใจ (satisfaction) เป็นความรู้สึกนึกคิด (feeling) ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการ (desires) ในสิ่งนั้นอย่างถูกต้อง ดังนั้น เมื่อความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองอย่างถูกต้องแล้ว ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้น (Davis & Newstrom, 1985)

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ เป็นระดับของความรู้สึกในเชิงบวก ที่บุคคลนั้นได้รับการตอบสนองต่อความต้องการซึ่งเกิดจากประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับกับความคาดหวังส่วนบุคคล ซึ่งความพึงพอใจของผู้รับบริการ มีส่วนสำคัญที่สะท้อนความรู้สึกของผู้รับบริการ ยกตัวอย่างเช่น การได้บริการที่ดีย่อมสะท้อนถึงผู้รับบริการมีความรู้สึกในเชิงบวก แต่ถ้าได้รับบริการไม่ดี ก็มีส่วนทำให้ผู้รับการบริการมีความรู้สึกในเชิงลบได้ ดังนั้น ผู้ให้บริการต้องมีการบริหารจัดการการให้บริการที่ดีและมีคุณภาพเพื่อให้ผู้รับบริการมีความรู้สึกหรือความพึงพอใจมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในปี พ.ศ. 2567 วันฤดี สุขสงวน และวัฒนา ชยธวัช ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้สื่อสังคมออนไลน์จำหน่ายสินค้าชุมชน: กรณีเฟซบุ๊ก กลุ่มสาธารณะ สินค้าชุมชน คนปทุม ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสินค้า และ Facebook Page ในระดับมาก ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ได้แก่ การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน คุณภาพสินค้า และความน่าเชื่อถือ สื่อที่สนใจคือรูปภาพ ข้อความ และประเภทสินค้าที่ขายครอบคลุมหลากหลาย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์ชำระล้าง

และผลิตภัณฑ์หัตถกรรม มีข้อเสนอแนะคือ เพิ่มความน่าสนใจและความทันสมัยของเนื้อหา และความเป็นสากลโดยใช้ภาษาอังกฤษตลอดจนปรับปรุงรูปแบบโพสต์ให้ดึงดูดความสนใจและน่าเชื่อถือ รวมถึงเพิ่มการแชร์ และการยิงโฆษณาเพื่อเพิ่มการมองเห็น การพัฒนาเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างการเติบโตและการเข้าถึงให้มากขึ้น (Jayathavaj & Suksanguan, 2024) ต่อมาในปี พ.ศ. 2568 ภัทรวรรธน์ ไกรปิยเศรษฐ์ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการผลิตสื่อและศึกษาความพึงพอใจมิวสิกวิดีโอประกอบเพลงโฆษณาเดอะวอฟเฟิล ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินผลความพึงพอใจ อยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.79 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน SD = 0.42 ซึ่งมีความพึงพอใจในเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีจุดเด่นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียงที่สามารถกระตุ้นความสนใจผู้บริโภคได้ช่วยสร้างเอกลักษณ์ให้สินค้าและส่งเสริมการจดจำแบรนด์ (Tungsathitkul et al., 2025) สรุปได้ว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์สามารถช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน และมีส่วนช่วยให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจ และด้านการผลิตสื่อที่มีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถกระตุ้นความสนใจผู้บริโภคได้ช่วยสร้างเอกลักษณ์ให้สินค้าและส่งเสริมการจดจำแบรนด์

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดการวิจัยไว้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก จำนวน 3,567 คน

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

1.2 ประชากร เพื่อศึกษาความพึงพอใจผู้ประกอบการร้านค้าและเพื่อสำรวจรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก จำนวน 50 คน (50 ร้านค้า)

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลกจำนวน 2,931 คน คิดเป็นร้อยละ 82.17 ของประชากรทั้งหมด โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความพึงพอใจผู้ประกอบการร้านค้าและเพื่อสำรวจรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก จำนวน 50 คน (50 ร้านค้า) โดยศึกษาประชากรทั้งหมด โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก (Sound of Roi-Et)

2. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการร้านค้าและแบบสำรวจข้อมูลรายได้จากการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นโครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก (Sound of Roi-Et)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจแบบสำรวจข้อมูลรายได้

2. ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากนั้นปรับปรุงตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ พบว่า แบบประเมินความพึงพอใจทั้ง 2 รายการ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เท่ากับ 1.00 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และด้านความ

เชื่อมั่น (Reliability) จากการทดสอบซ้ำ (Test–Retest) พบว่า มีความเชื่อมั่นเท่ากับ r=0.91 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้ผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 40 คน เก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสารและรูปแบบออนไลน์โดยการสแกน QR Code กรอกข้อมูลผ่านโปรแกรม Google forms

6. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

1. ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ร้อยละ (%) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อบรรยาย และอภิปรายผลข้อมูล

2. ใช้สถิติค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เพื่อหาค่า ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

3. ใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้เกณฑ์ในการแปลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Kirkendall et al. (1987) ที่กำหนดไว้ดังนี้ 0.00-0.59 อยู่ในเกณฑ์ต่ำ 0.60-0.79 อยู่ในเกณฑ์ยอมรับ 0.80-0.89 อยู่ในเกณฑ์ดี และ 0.90-1.00 อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก

4. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ระดับความพึงพอใจโดยทำการคิดค่าเฉลี่ยของเกณฑ์น้ำหนักคะแนนดังนี้ (Boonchom, 2002)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51-4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51-3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51-2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัย ด้านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ จากจำนวนผู้ตอบแบบประเมินทั้งหมดจำนวน 2,931 คน (ชาย 1,091 คน หญิง 1,693 คน และ LGBTQ+ 147 คน) คิดเป็นร้อยละ 82.17 จากจำนวนผู้ลงทะเบียนเข้าร่วมงานทั้งหมด 3,567 คน อายุ ไม่เกิน 20 ปี จำนวน 1,026 คน 21-30 ปี จำนวน 521 คน 31-40 ปี จำนวน 619 คน 41-50 ปี จำนวน 407 คน 51-60 ปี จำนวน 261 คน 61 ปีขึ้นไป จำนวน 97 คน มีอาชีพ/ สถานะ นักเรียน จำนวน 684 คน นักศึกษา จำนวน 537 คน ค้าขาย/ เจ้าของกิจการ จำนวน 228 คน ครู/ อาจารย์/ รับราชการ จำนวน 521 คน เกษตรกรรม จำนวน 603 คน พนักงาน/ รับจ้าง จำนวน 244 คน และอื่น ๆ จำนวน 114 คน

ความคิดเห็นที่มีต่อโครงการฯ 1) โครงการนี้เป็นการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางดนตรีของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่เวทีสากลและส่งเสริม Soft Power ไทย กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ใช่ จำนวน 2,931 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 2) โครงการนี้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ใช่ จำนวน 2,931 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 3) โครงการนี้ช่วยสนับสนุนศิลปินพื้นบ้านและนักดนตรีรุ่นใหม่ให้มีเวทีแสดงศักยภาพ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ใช่ จำนวน 2,931 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 4) โครงการนี้เป็นสื่อสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีอีสานผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลให้มีชื่อเสียงในระดับสากล กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ใช่ จำนวน 2,931 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 5) โครงการนี้ช่วยพัฒนาแบรนด์ “Sound of Roi-Et” ให้เป็นจุดหมายปลายทางของดนตรีพื้นบ้าน กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ใช่ จำนวน 2,931 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก				
1.	การประชาสัมพันธ์โครงการมีความเหมาะสม	4.29	1.07	มาก
2.	ระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม	4.61	0.85	มากที่สุด
3.	จำนวนเจ้าหน้าที่ในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม	4.52	0.95	มากที่สุด
4.	เจ้าหน้าที่มีความพร้อมในการให้บริการ (เป็นมิตร/ มีรอยยิ้ม/ อัธยาศัยดี)	4.68	0.83	มากที่สุด
5.	สถานที่ในการจัดโครงการมีความสะดวกและเหมาะสม	4.57	0.89	มากที่สุด
6.	มีป้ายแสดงแผนผังและป้ายแสดงสถานที่จัดกิจกรรมชัดเจน	4.53	0.86	มากที่สุด
7.	สถานที่จอดรถมีความเพียงพอและเหมาะสม	4.31	1.03	มาก
8.	มีห้องน้ำที่สะอาดและจำนวนเพียงพอ	4.20	1.12	มาก
9.	การรักษาความปลอดภัยมีความเหมาะสม	4.54	0.85	มากที่สุด
10.	การรักษาพยาบาลมีความพร้อมและเหมาะสม	4.61	0.82	มากที่สุด
รวม		**4.48**	**0.93**	**มาก**
ด้านกิจกรรมการแสดงดนตรี (Live Stage Performances)				
11.	กิจกรรมการแสดงดนตรีเวทีหมอลำและฟิวชัน (Molam & Fusion Stage)	4.73	0.74	มากที่สุด
12.	กิจกรรมการแสดงดนตรีเวทีเยาวชนและศิลปินรุ่นใหม่ (Young Isan Stage)	4.71	0.78	มากที่สุด
13.	กิจกรรมการแสดงดนตรีเวทีหลักดนตรีแบบอินเตอร์แอคทีฟ (Main Stage)	4.73	0.77	มากที่สุด

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
รวม		**4.73**	**0.76**	**มากที่สุด**
ด้านกิจกรรมตลาดสร้างสรรค์ (Craft Market)				
14.	กิจกรรมการจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน	4.51	0.89	มากที่สุด
15.	กิจกรรมการจำหน่ายเครื่องดนตรีพื้นบ้านและสินค้าท้องถิ่น	4.47	0.79	มาก
16.	กิจกรรมการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก (Souvenirs)	4.51	0.89	มากที่สุด
17.	กิจกรรมการบริการถ่ายรูปชุดหมอลำและชุดพื้นเมืองอีสาน	4.48	0.91	มาก
รวม		**4.49**	**0.87**	**มาก**
ด้านกิจกรรมนิทรรศการและกิจกรรมเวิร์กช็อป (Exhibition & Workshops)				
18.	กิจกรรม เวิร์กช็อปสอนเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน (โหวด, แคน, พิณ)	4.56	0.87	มากที่สุด
19.	กิจกรรมเวิร์กช็อปสอนร้องหมอลำ	4.56	0.82	มากที่สุด
20.	กิจกรรมฉายสารคดีเกี่ยวกับดนตรีอีสาน	4.56	0.81	มากที่สุด
21.	กิจกรรมการเสวนาดนตรีอีสาน (วงโสเหล่)	4.56	0.83	มากที่สุด
22.	นิทรรศการดิจิทัลและ VR ประสบการณ์เสมือนจริง (บัสหมอลำเคลื่อนที่)	4.58	0.86	มากที่สุด
รวม		**4.56**	**0.84**	**มากที่สุด**
รวมทั้งหมด		**4.54**	**0.87**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.54 (S.D.=0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการแสดงดนตรี (Live Stage

Performances) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมนิทรรศการและกิจกรรมเวิร์กช็อป (Exhibition & Workshops) ด้านกิจกรรมตลาดสร้างสรรค์ (Craft Market) และด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ

2. ผลการวิจัย ด้านพึงพอใจผู้ประกอบการร้านค้า

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ จากจำนวนผู้ตอบแบบประเมินทั้งหมด จำนวน 50 คน (ชาย 12 คน หญิง 38 คน) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 40 คน ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 คน อายุ 21-30 ปี จำนวน 4 คน 31-40 ปี จำนวน 18 คน 41-50 ปี จำนวน 12 คน 51-60 ปี จำนวน 7 คน 61 ปีขึ้นไป จำนวน 9 คน ระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 7 คน มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. จำนวน 12 คน อนุปริญญา/ ปวส. จำนวน 1 คน ปริญญาตรี จำนวน 20 คน สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 5 คน รายได้ต่อเดือน ไม่เกิน 3,000 บาท จำนวน 7 คน 3,001-9,000 บาท จำนวน 7 คน 9,001-12,000 บาท จำนวน 7 คน 12,001-15,000 บาท จำนวน 5 คน 15,001-25,000 บาท จำนวน 9 คน มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป จำนวน 15 คน ประเภทร้านค้า/ บริการ ร้านจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน จำนวน 29 ร้านค้า ร้านจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น จำนวน 12 ร้านค้า และร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก (Souvenirs) จำนวน 9 ร้านค้า ระยะเวลาที่ร้านค้าและบริการเปิดกิจการ เปิดกิจการมาแล้ว ไม่เกิน 1 ปี จำนวน 10 ร้านค้า เปิดกิจการมาแล้ว 1-2 ปี จำนวน 8 ร้านค้า เปิดกิจการมาแล้ว 3-5 ปี จำนวน 18 ร้านค้า เปิดกิจการมาแล้ว มากกว่า 5 ปี จำนวน 14 ร้านค้า ร้านค้าและบริการของท่านมีการจ้างพนักงานหรือผู้ช่วยหรือไม่ ไม่มี จำนวน 36 ร้านค้า มีการจ้าง 1-2 คน จำนวน 6 ร้านค้า มีการจ้าง 3-5 คน จำนวน 1 ร้านค้า มีการจ้าง มากกว่า 5 คน จำนวน 7 ร้านค้า วัตถุดิบของร้านค้าและบริการของท่านนำมาจากที่ใด ผลิตเอง จำนวน 17

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ร้านค้า ซื้อจากชุมชน จำนวน 7 ร้านค้า ซื้อจากในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 16 ร้านค้า ซื้อจากนอกจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 ร้านค้า

ความคิดเห็นที่มีต่อโครงการฯ 1. โครงการนี้เป็นการช่วยกระตุ้นยอดขายกิจการร้านค้าและบริการของท่านและสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ใช่ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ประกอบการร้านค้า

ที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.	การประชาสัมพันธ์และระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม	4.33	1.14	มาก
2.	ช่องทางให้บริการในการติดต่อจองเปิดร้านจำหน่ายสินค้ามีความเหมาะสม	4.41	1.10	มาก
3.	ขั้นตอนการติดต่อจองเปิดร้านจำหน่ายสินค้าไม่ยุ่งยากและมีความเหมาะสม	4.35	0.96	มาก
4.	สถานที่ในการจำหน่ายสินค้ามีความสะดวกและเหมาะสม	4.52	0.84	มากที่สุด
5.	รายได้จากการจำหน่ายสินค้าเพียงพอ คุ้มค่ากับต้นทุน	3.94	1.14	มาก
รวมทั้งหมด		**4.31**	**1.04**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของของผู้ประกอบการร้านค้าในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.31 (S.D.=1.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานที่ในการจำหน่ายสินค้ามีความสะดวกและเหมาะสม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ช่องทางให้บริการในการติดต่อจองเปิดร้านจำหน่ายสินค้ามีความเหมาะสม

ขั้นตอนการติดต่อจองเปิดร้านจำหน่ายสินค้าไม่ยุ่งยากและมีความเหมาะสม การประชาสัมพันธ์และระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเพียงพอ คุ้มค่ากับต้นทุน ตามลำดับ

3. ผลการวิจัย ด้านการสำรวจรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ

ตารางที่ 3 รายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ

ที่	ประเภทร้านค้าและบริการ	ต้นทุน	ยอดขายสุทธิ	กำไรสุทธิ
1	A1 ร้านขายลูกชิ้น	4,000	5,000	1,000
2	A2 ร้านขายน้ำปั่น	3,000	3,500	500
3	A3 ร้านขายกาแฟ	2,500	4,300	1,800
4	A4 ร้านขายผลไม้และน้ำปั่น	10,000	12,000	2,000
5	A5 ร้านขายไก่ทอด	1,500	2,000	500
6	A6 ร้านขายน้ำปั่น	3,500	4,500	1,000
7	A7 ร้านขายอาหารทะเล	15,000	13,000	-2,000
8	A8 ร้านขายยำ	3,000	3,500	500
9	A9 ร้านขายหม่าล่า	2,000	2,500	500
10	A10 ร้านขายส้มตำ	4,000	5,000	1,000
11	A11 ร้านขายก๋วยเตี๋ยว	10,000	12,000	2,000
12	A12 ร้านขายขนมพื้นบ้าน	2,000	2,500	500
13	A13 ร้านขายเครื่องดื่มคราฟท์โซดา	1,000	1,100	100
14	A14 ร้านขายข้าวเกรียบว่าว	5,000	6,000	1,000
15	A15 ร้านขายไอติมมะพร้าวพื้นบ้าน	8,000	10,000	2,000
16	A16 ร้านขายน้ำสมุนไพร	4,000	4,300	300
17	A17 ร้านขายเนื้อย่างเกาหลี	8,000	8,500	500
18	A18 ร้านขายทาโกะยากิ	15,000	16,000	1,000
19	A19 ร้านขายเนื้อโคขุน	15,000	19,000	4,000

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

ที่	ประเภทร้านค้าและบริการ	ต้นทุน	ยอดขายสุทธิ	กำไรสุทธิ
20	A20 ร้านขายหม่าล่า	2,500	3,000	500
21	A21 ร้านขายยำ	1,500	2,000	500
22	A22 ร้านขายหมึกย่าง	8,000	9,100	1,100
23	A23 ร้านขายไข่หมึกย่าง	20,000	23,000	3,000
24	A24 ร้านขายหอยนางรม	15,000	13,000	-2,000
25	A25 ร้านขายหมูกระทะ	4,000	5,800	1,800
26	A26 ร้านขายเคบับ	4,000	6,000	2,000
27	A27 ร้านขายไข่ปิ้ง	4,000	5,400	1,400
28	A28 ร้านขายเนื้อโคขุนย่าง	15,000	17,000	2,000
29	A29 ร้านขายกาแฟ	5,000	10,000	5,000
30	B1 ร้านขายผ้าทอ	10,000	9,000	-1,000
31	B2 ร้านขายงานจักสาน	1,000	2,500	1,500
32	B3 ร้านขายผ้ามัดย้อม	3,000	4,500	1,500
33	B4 ร้านหัตถกรรมรังนก	1,500	1,700	200
34	B5 ร้านขายพืชสมุนไพรแปรรูป	8,000	10,000	2,000
35	B6 ร้านวิสาหกิจชุมชนขายข้าว	12,000	13,000	1,000
36	B7 ร้านวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิแปรรูป	12,000	13,000	1,000
37	B8 ร้านวิสาหกิจชุมชนขายชาจากใบข้าว	4,000	4,500	500
38	B9 ร้านวิสาหกิจชุมชนขายแผ่นแป้งทำจากแป้งข้าวหอมมะลิ	5,000	6,000	1,000
39	B10 ร้านวิสาหกิจชุมชนขายข้าวเกรียบข้าวหอมมะลิ	6,000	7,000	1,000

ที่	ประเภทร้านค้าและบริการ	ต้นทุน	ยอดขายสุทธิ	กำไรสุทธิ
40	B11 ร้านวิสาหกิจชุมชนขายผงแป้งข้าวหอมมะลิแปรรูป	700	2,500	1,800
41	B12 ร้านวิสาหกิจชุมชนขายผักปลอดสารพิษ	700	2,500	1,800
42	C1 ร้านขายผ้าบาติก	7,000	8,000	1,000
43	C2 ร้านขายผ้ามัดย้อม	2,000	1,800	-200
44	C3 ร้านงานแฮนด์เมด ของตกแต่ง	10,000	7,500	-2,500
45	C4 ร้านขายผ้าทอพื้นบ้าน	20,000	16,200	-3,800
46	C5 ร้านขายเซรามิกและงานดินเผา	4,000	5,000	1,000
47	C6 ร้านขายงานไม้แกะสลัก	4,000	5,000	1,000
48	C7 ร้านขายงานสิ่งทอสร้างสรรค์	470	590	120
49	C8 ร้านงานวาดภาพและของที่ระลึก	10,000	8,900	-1,100
50	C9 ร้านเพ้นท์แก้ว	5,000	10,000	5,000
	ยอดรวมสุทธิ	**321,870**	**368,190**	**46,320**

จากตารางที่ 3 พบว่า ร้านค้ามีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการในภาพรวมจำนวน 50 ร้านค้า มีต้นทุน 321,870 บาท มียอดขายสุทธิ 368,190 บาท และมีกำไรสุทธิ 46,320 บาท

สรุปและอภิปรายผล

ด้านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.54 (S.D.=0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการแสดงดนตรี (Live Stage

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

Performances) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมนิทรรศการและกิจกรรมเวิร์กช็อป (Exhibition & Workshops) ด้านกิจกรรมตลาดสร้างสรรค์ (Craft Market) และด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ กล่าวได้ว่า การฟังดนตรีสามารถช่วยลดความเครียด สร้างความบันเทิง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเทศกาลดนตรี โครงการเสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก จึงมีความเครียดลดลงเมื่อเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความพึงพอใจต่อโครงการนี้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Peerapol (2009) กล่าวว่า เทศกาลดนตรี (Music Festival) ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมอย่างหนึ่งในขณะที่การฟังบันทึกการแสดงดนตรีสดนั้นเป็นการเพิ่มความบันเทิงให้กับผู้รับฟังการแสดงดนตรีสด ทำให้ผู้รับฟังได้รับประสบการณ์ใหม่ เป็นการถ่ายทอดจากนักดนตรีที่แสดงไปสู่ผู้ฟัง และสอดคล้องกับทฤษฎีของ Morse (1958) ที่กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการ ถ้าความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองทั้งหมดหรือบางส่วน ความเครียดก็จะน้อยลง ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้นแต่ในทางกลับกัน ถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความเครียดและความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น ดังนั้น ความพึงพอใจ คือ สภาวะจิตที่ปราศจากความเครียด อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันฤดี สุขสงวน และวัฒนา ชยธวัช ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสินค้า และFacebook Page ในระดับมาก (Jayathavaj & Suksanguan, 2024) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวรรธน์ ไกรปิยเศรษฐ์ และคณะ ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินผลความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (Tungsathitkul et al., 2025)

ด้านพึงพอใจผู้ประกอบการร้านค้า

ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของของผู้ประกอบการร้านค้าในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.31 (S.D.= 1.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานที่ในการจำหน่ายสินค้ามีความสะดวกและเหมาะสม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือช่องทาง

ให้บริการในการติดต่อจองเปิดร้านจำหน่ายสินค้ามีความเหมาะสม ขั้นตอนการติดต่อจองเปิดร้านจำหน่ายสินค้าไม่ยุ่งยากและมีความเหมาะสม การประชาสัมพันธ์และระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเพียงพอ คุ้มค่ากับต้นทุน ตามลำดับ ที่ผลวิจัยออกมาเช่นนี้ สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการร้านค้าโครงการเทศกาลดนตรี เสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก มีความพึงพอใจ และได้รับการตอบสนองต่อความต้องการ เช่น สถานที่ในการจำหน่ายสินค้ามีความสะดวกและเหมาะสม สอดคล้องกับทฤษฎีของ Davis and Newstrom (1985) กล่าวว่า ความพึงพอใจ (satisfaction) เป็นความรู้สึกนึกคิด (feeling) ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการ (desires) ในสิ่งนั้นอย่างถูกต้อง ดังนั้น เมื่อความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองอย่างถูกต้องแล้ว ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้น

ด้านการสำรวจรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ

ผลการวิจัยพบว่า ร้านค้ามีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการในภาพรวมจำนวน 50 ร้านค้า มีต้นทุน 321,870 บาท มียอดขายสุทธิ 368,190 บาท และมีกำไรสุทธิ 46,320 บาท โดยร้านค้า จำนวน 43 ร้านค้า มีกำไรจากการขายสินค้า และมีร้านค้าจำนวน 7 ร้านค้า ที่ขาดทุนจากการขายสินค้า เนื่องด้วย สินค้ามีราคาอาจมีราคาที่สูงเกินไป อาจมีการสต็อกสินค้าจำนวนมากเกินไป และทำเลที่ตั้งอาจไม่เหมาะสม สอดคล้องกับ Diaz Soria et al. (2014) กล่าวว่า เทศกาลดนตรีถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพสูงน่าสนใจ ซึ่งเทศกาลดนตรีสามารถตอบโจทย์การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ เพื่อสร้างความดึงดูดใจแก่ผู้บริโภค และยังช่วยลดการจัดงานตามฤดูกาล ซึ่งต้องจัดขึ้นหลายครั้งถึงจะได้ผลเท่ากับการจัดเทศกาลดนตรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวรรธน์ ไกรปิยเศรษฐ์ และคณะ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อสร้างสรรค์สามารถช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน และสามารถกระตุ้นความสนใจผู้บริโภคได้ช่วยสร้าง

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

เอกลักษณ์ให้สินค้าและส่งเสริมการจดจำแบรนด์ (Tungsathitkul et al., 2025) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันฤดี สุขสงวน และวัฒนา ชยธวัช ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ได้แก่ การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน คุณภาพสินค้า และความน่าเชื่อถือ (Jayathavaj & Suksanguan, 2024)

สรุปได้ว่า โครงการเทศกาลดนตรี เสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก ถือเป็นสื่อสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีอีสานผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลให้มีชื่อเสียงในระดับสากล ช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางดนตรีของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่เวทีสากลช่วยส่งเสริม Soft Power ไทย สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สนับสนุนศิลปินพื้นบ้านและนักดนตรีรุ่นใหม่ให้มีเวทีแสดงศักยภาพ ช่วยพัฒนาแบรนด์ “Sound of Roi-Et” ให้เป็นจุดหมายปลายทางของดนตรีพื้นบ้าน และทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับ มากที่สุด และผู้ประกอบการร้านค้า มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับ มาก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โครงการเทศกาลดนตรี เสียงของร้อยเอ็ดสู่เวทีโลก สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยบรรจุในปฏิทินท่องเที่ยวและวัฒนธรรมระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย สำหรับผู้ที่สนใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Bennet, R. J., & Jones, A. C. (2015). *The digital evolution of live music*. Chandos Publishing.

Bennett, A. and I. Woodward (2016). *Festival spaces, identity, experience and belonging.*

Boonchom S. (2002). *Introduction to research* (7th ed.). Suweerivasarn.

Davis, K.; & Newstrom, J. W. (1985). Human behavior at work: organizational behavior (7th ed.). McGraw-Hill.

Diaz Soria, I., et al. (2014). Emporda music festivals as tourism diversification tools. *International Journal of Event and Festival Management, 5*(3): 297-310.

Frey, B. S. (1994), Cultural economics and museum behavior. *Scottish Journal of Political Economy, 41*, 325-335.

Gibson, C., Waitt, G., Walmsley, J., & Connell, J. (2010). Cultural festivals and economic development in regional Australia. *Journal of Planning Education and Research*, *29*(3), 280-293.

Jayathavaj, V., & Suksanguan, W. (2024). Evaluation of the use of social media in selling community products: the case of Facebook, Public group, community products, Pathum people. *TMF Journal*, *3*(4), 38-62.

Jiranan, T., & Kovit, K. (2025). Soft Power and music in Thai society. *Journal of Education Panyaphat Surindra Rajabhat University*. *3*(1), 187-208.

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

Kirkendall, D. R., Gruber, J. J., & Johnson, R. E. (1987). *Measurement and Evaluation for Physical Education*. Illinois: Human Kineties Publisher.

Morse, N. C. (1958). *Satisfaction in the white-collar job*. Ann Arbor: University of Michigan.

Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics.* Public Affairs.

Peerapol, P. (2009). *A study of market structure and competitive behavior in Thailand*. Master's Thesis in Management, Mahidol University.

Prasopchai, P. (2019). *Satisfaction assessment and practical application in project development*. Silpakorn University.

The Royal Society of Thailand. (1997). *Encyclopedia of Thai music terminology: Keeta–Duriya section*. Bangkok: The Royal Society of Thailand.

Thussu, D. K. (2013). *Communicating India's soft power: Buddha to Bollywood*. Palgrave Macmillan.

Tungsathitkul, W., Kraipiyaset, P., Chomkhamsing, N., & Pongsri, P. (2025). The production and satisfaction study of a music video for the waffle commercial song. *TMF Journal*, *4*(4), 39-64.

Vich, B. (2021). The Isan Folk Music: Influence on human changes. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, *11*(1), 360-362.

บทความวิจัย

การวิเคราะห์สื่อกีฬาออนไลน์เพื่อการพัฒนาเยาวชน อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยในสังคมดิจิทัล

มนตรี วงษ์รักษ์[1] และชนะชัย ประสาทเกษการณ์[2]

Received 19 March 2026
Revised 21 September 2026
Accepted 23 September 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบเนื้อหาของสื่อกีฬาออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชน (2) จำแนกระดับความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ของเนื้อหาตามกรอบสื่อปลอดภัยและการพัฒนาเยาวชน และ (3) ประเมินบทบาทและศักยภาพของสื่อกีฬาออนไลน์ต่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับการวิจัยเอกสารจากสื่อกีฬาออนไลน์ที่เผยแพร่ระหว่างเดือนตุลาคม 2568-มีนาคม 2569 โดยการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 200 ชิ้น ผลการวิจัยพบว่าสื่อกีฬาออนไลน์มีอิทธิพลต่อเยาวชน โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคม แหล่งเรียนรู้ไม่เป็นทางการ และแหล่งแรงบันดาลใจ เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าถึงข้อมูล ติดตามนักกีฬา และมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ผ่านแบบอย่างและนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา อย่างไรก็ตามหากเนื้อหาขาดความปลอดภัย อาจนำไปสู่การเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ สื่อกีฬาออนไลน์ยังมีศักยภาพในการส่งเสริมการออกกำลังกาย การพัฒนาทักษะ และค่านิยมเชิงบวก แต่ผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหา การรู้เท่าทันสื่อ และการกำกับดูแลจากผู้ใหญ่ ดังนั้น การผลิตสื่อควรเน้นการเล่าเรื่องเชิงสร้างสรรค์ คำนึงถึงความปลอดภัยและวัยผู้ชม และหลีกเลี่ยงค่านิยมสุดโต่ง เพื่อให้สื่อกีฬาออนไลน์เป็นเครื่องมือพัฒนาเยาวชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สื่อกีฬาออนไลน์, การพัฒนาเยาวชน, สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, สังคมดิจิทัล

[1] คณะบริหารจัดการกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตกรุงเทพ, montri.tnsu@gmail.com
[2] คณะบริหารจัดการกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตกรุงเทพ, fc_jacky@gmail.com

Analyzing Online Sports Media for Safe and Creative Youth Development in the Digital Age

Montri Wongrak[1] and Chanachai Prasartketkarn[2]

Abstract

This study aimed to (1) analyze the characteristics and content formats of online sports media popular among youth, (2) classify content safety and creativity based on the safe and creative media framework, and (3) evaluate its roles and developmental potential for youth in the digital society. Qualitative content analysis and documentary research were conducted on publicly available sports media published between October 2025 and March 2026, using a purposive sample of 200 items. Findings show that online sports media influences youth by functioning as a social space, an informal learning source, and a source of inspiration, encouraging access to information, athlete followership, community engagement, and participation in sports. However, unsafe content may lead to imitation of inappropriate behaviors. The media also has strong potential to promote physical activity, skill development, and positive values, particularly through training content and athletes' life stories. Its impact depends on content appropriateness, media literacy, and adult guidance. Therefore, safe, age-appropriate, and creatively designed media is essential for sustainable youth development in the digital society.

Keywords: Online sports media, Youth development, Safe and creative media, Digital society

[1] Faculty of Sports Management, Thailand National Sports University Bangkok Campus, Email: montri.tnsu@gmail.com

[2] Faculty of Sports Management, Thailand National Sports University Bangkok Campus, Email: fc_jacky@gmail.com

บทนำ

ในยุคสังคมดิจิทัล สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของเยาวชนทั้งด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร ความบันเทิง และการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และการใช้สมาร์ตโฟนอย่างแพร่หลาย ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อดิจิทัลได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สื่อมีบทบาทสำคัญต่อการก่อรูปทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่ม digital natives ที่เติบโตมาพร้อมเทคโนโลยีและมีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมออนไลน์ แนวคิดพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship) จึงถูกนำมาใช้อธิบายความสามารถของบุคคลในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ มีการรู้เท่าทันข้อมูล เคารพผู้อื่น และตระหนักถึงผลกระทบของการสื่อสารในโลกออนไลน์ (NIDA, 2024) ซึ่งสะท้อนว่าสื่อดิจิทัลมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการรับส่งข้อมูล แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเยาวชนในหลายมิติ อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงสื่อดิจิทัลอย่างแพร่หลายก็ทำให้เยาวชนเผชิญกับความเสี่ยงจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น ความรุนแรง ข่าวลวง การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ หรือการชักจูงสู่พฤติกรรมเสี่ยง โดย National Health Commission Office (2019) ระบุว่าภัยออนไลน์สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในวงกว้าง โดยเฉพาะเมื่อขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการกำกับดูแลที่เหมาะสมจากครอบครัวและสังคม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการใช้สื่อดิจิทัลในปัจจุบันจำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างรอบด้านเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนให้เหมาะสมในสังคมดิจิทัลร่วมสมัย

ในบริบทดังกล่าว “สื่อกีฬาออนไลน์” หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกีฬา การออกกำลังกาย นักกีฬา หรือกิจกรรมกีฬา ซึ่งเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ถือเป็นหนึ่งในประเภทสื่อที่ได้รับความนิยมและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการถ่ายทอดสดการแข่งขัน คลิปไฮไลท์ วิดีโอสั้น การวิเคราะห์เกม การฝึกทักษะ รวมถึงเนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้นและสื่อด้านกีฬาอีสปอร์ต สื่อเหล่านี้สามารถเข้าถึงเยาวชนจำนวนมากและมีอิทธิพลต่อการรับรู้ด้านกีฬา สุขภาพ

และแบบอย่างทางสังคม โดยเรื่องราวของนักกีฬามักถูกนำเสนอในลักษณะสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมค่านิยมเชิงบวก เช่น ความมีวินัย การทำงานเป็นทีม ความอดทน และการเคารพกติกา ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและสุขภาวะของเยาวชน อย่างไรก็ตาม สื่อกีฬาออนไลน์บางประเภทอาจนำเสนอเนื้อหาเน้นความรุนแรง การยั่วยุ การบริโภคนิยม หรือเชื่อมโยงกับการพนันและพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งอาจส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของเยาวชนในทางลบ ด้วยเหตุนี้ แนวคิดสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ จึงได้รับความสำคัญมากขึ้นในระดับนโยบายและสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล และการส่งเสริมการผลิตเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย (Thai Health Promotion Foundation, 2021) สะท้อนให้เห็นว่าสื่อมิได้เป็นเพียงช่องทางการสื่อสาร แต่เป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีบทบาทต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมและค่านิยมของเยาวชน และหากได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสม สื่อกีฬาออนไลน์อาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเยาวชนด้านสุขภาวะ ทักษะชีวิต ค่านิยมเชิงบวก และการมีส่วนร่วมทางสังคม และสร้างคุณค่าต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน

จากการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาในประเทศไทยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการรู้เท่าทันสื่อและสื่อดิจิทัลของเด็กและเยาวชน โดยมุ่งศึกษาทักษะในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และใช้สื่ออย่างเหมาะสม (Khamcharoen & Phonnikornkit, 2018) ขณะที่การศึกษาในบริบทกีฬาพบงานที่ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อและการตระหนักรู้ผลกระทบจากการเล่นอีสปอร์ตของเยาวชนไทย ซึ่งมุ่งศึกษาการรับรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้ใช้เป็นสำคัญ (Akarasriworn Nagaoka & Santawee, 2022) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์กับแรงจูงใจในการออกกำลังกาย แต่ดำเนินการในกลุ่มประชากรวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร (Denduang, 2023) ส่วนการศึกษาในต่างประเทศเริ่มให้ความสนใจกับบทบาทของสื่อกีฬาดิจิทัลต่อแรงจูงใจและพฤติกรรมการออกกำลังกายของคนหนุ่มสาว เช่น การศึกษาของ Li (2025) ในบริบทประเทศจีน อย่างไรก็ตาม งานดังกล่าว

มุ่งศึกษาผลหรือความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับพฤติกรรมของผู้รับสาร มากกว่าการวิเคราะห์คุณลักษณะของเนื้อหาสื่อกีฬาออนไลน์ในมิติความปลอดภัย ความสร้างสรรค์ และศักยภาพต่อการพัฒนาเยาวชน โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทย ช่องว่างดังกล่าวนำไปสู่การศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบ และคุณค่าของสื่อกีฬาออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชน ตลอดจนประเมินความปลอดภัย ความสร้างสรรค์ และศักยภาพของเนื้อหาต่อการส่งเสริมสุขภาวะ ทักษะชีวิต ค่านิยมเชิงบวก และการมีส่วนร่วมทางสังคมของเยาวชน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการออกแบบและส่งเสริมการใช้สื่อกีฬาออนไลน์อย่างเหมาะสมในสังคมดิจิทัล

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบเนื้อหาของสื่อกีฬาออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชน
2. จำแนกระดับความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ของเนื้อหาตามกรอบสื่อปลอดภัยและการพัฒนาเยาวชน
3. ประเมินบทบาทและศักยภาพของสื่อกีฬาออนไลน์ต่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบสื่อกีฬาออนไลน์ที่นิยมในเยาวชน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษา วิจัย และพัฒนาสื่อในอนาคต
2. ได้แนวทางประเมินความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ของสื่อกีฬาออนไลน์ตามกรอบสื่อปลอดภัยและการพัฒนาเยาวชน สำหรับหน่วยงานกำกับดูแลและผู้ผลิตสื่อ
3. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติในการใช้สื่อกีฬาออนไลน์ส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนด้านค่านิยม ทักษะชีวิต และสุขภาวะในสังคมดิจิทัล

วรรณกรรม

พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของเยาวชน (Youth Digital Media Use)

พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเป็นการใช้งานหลายแพลตฟอร์มควบคู่กัน โดยเฉพาะสมาร์ตโฟน สื่อสังคมออนไลน์ วิดีโอออนไลน์ และเกมดิจิทัล ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันทั้งด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร และความบันเทิง เยาวชนในปัจจุบันมิได้เป็นเพียงผู้รับสาร แต่ยังมีบทบาทเป็นผู้สร้างและเผยแพร่เนื้อหา ส่งผลให้สื่อดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างชัดเจน Livingstone and Helsper (2007) อธิบายว่าเยาวชนเติบโตในสภาพแวดล้อมสื่อที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ ขณะที่ OECD (2021) ชี้ว่าทักษะการรู้หนังสือดิจิทัลและการใช้สื่อเป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ และแม้ว่าการใช้สื่อดิจิทัลจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การเข้าถึงข้อมูล และการมีส่วนร่วมทางสังคม แต่การใช้งานในระดับสูงอาจสัมพันธ์กับความเสี่ยงด้านสุขภาวะและพฤติกรรม เช่น การเสพติดสื่อ การเปิดรับข้อมูลที่ไม่เหมาะสม และการรับข้อมูลซ้ำจากระบบอัลกอริทึม (Twenge & Campbell, 2018; UNICEF, 2019) นอกจากนี้ เยาวชนไทยยังใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการติดตามข่าวสาร ซึ่งแม้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ แต่ก็เพิ่มความเสี่ยงต่อข่าวปลอมและข้อมูลคลาดเคลื่อน หากขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการไตร่ตรองข้อมูลก่อนเผยแพร่หรือเชื่อถือ (Khamcharoen & Phonnikornkit, 2018; Muangthon et al., 2024)

ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory)

ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory) อธิบายว่าผู้ใช้สื่อเป็นผู้เลือกใช้สื่ออย่างมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ไม่ใช่ผู้รับสารแบบเฉย ๆ โดย Katz, Blumler, and Gurevitch (1974) เสนอว่าแรงจูงใจสำคัญในการใช้สื่อ ได้แก่ การแสวงหาข้อมูล ความบันเทิง การสร้างอัตลักษณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิด

ดังกล่าวสอดคล้องกับบริบทสื่อดิจิทัลที่ผู้ใช้สามารถเลือกแพลตฟอร์ม รูปแบบเนื้อหา และลักษณะการมีส่วนร่วมได้อย่างอิสระ รวมถึงการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและการใช้งานสื่ออย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังชี้ว่าสื่อดิจิทัลสามารถตอบสนองความต้องการด้านข้อมูลและแรงจูงใจของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมช่วยเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร (Wongrak et al., 2023) ขณะที่การรับชมเนื้อหาด้านสุขภาพและการออกกำลังกายผ่านสื่อออนไลน์ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Denduang, 2023) สะท้อนว่าสื่อออนไลน์สามารถทำหน้าที่ตอบสนองทั้งความต้องการด้านข้อมูล ความบันเทิง และแรงบันดาลใจได้พร้อมกัน

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีผลกระทบของสื่อ (Social Learning Theory and Media Effects Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธิบายว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้พฤติกรรมผ่านการสังเกตและเลียนแบบแบบอย่างในสังคม โดยเฉพาะบุคคลที่ได้รับความสนใจหรือการยอมรับ Bandura (1977) เสนอว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีประสบการณ์ตรง แต่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมและผลลัพธ์ของพฤติกรรมนั้น ในบริบทสื่อดิจิทัลแบบอย่างดังกล่าวอาจเป็นนักกีฬา บุคคลมีชื่อเสียง อินฟลูเอนเซอร์ หรือผู้ใช้สื่อทั่วไป ซึ่งการเปิดรับเนื้อหาอย่างต่อเนื่องอาจส่งผลต่อทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชน โดย Anderson et al. (2003) ชี้ว่าการเปิดรับเนื้อหาความรุนแรงในสื่อสามารถเพิ่มแนวโน้มพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงสังเกต ขณะที่ Bandura (2001) อธิบายว่าสื่อทำหน้าที่เป็น “ตัวแทนทางสังคม” ในการถ่ายทอดบรรทัดฐานและรูปแบบพฤติกรรมสู่ผู้รับสาร ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีผลกระทบของสื่อ (Media Effects Theory) ซึ่งอธิบายว่าสื่อสามารถส่งผลต่อความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้รับสารทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Potter, 2014) โดยในสภาพแวดล้อม

สื่อดิจิทัล การกดถูกใจ การแชร์ หรือการแสดงความคิดเห็นสามารถทำหน้าที่เป็นแรงเสริมทางสังคมที่ช่วยให้เนื้อหาและพฤติกรรมบางรูปแบบถูกเผยแพร่ซ้ำ ขณะเดียวกันระบบอัลกอริทึมยังทำให้ผู้ใช้เปิดรับเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจส่งผลต่อการก่อรูปทัศนคติและพฤติกรรมของเยาวชนได้

บทบาทของกีฬาในการพัฒนาเยาวชน (Sport for Youth Development)

กีฬาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเยาวชนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยแนวคิดกีฬาเพื่อการพัฒนา (Sport for Development) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬาช่วยส่งเสริมทักษะชีวิต ความมั่นใจในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมทางสังคมของเยาวชน (Coalter, 2010) ขณะที่ Bailey (2006) ชี้ว่ากีฬาไม่เพียงส่งผลต่อสมรรถภาพทางกาย แต่ยังช่วยพัฒนาด้านจิตวิทยาและสังคม เช่น การเสริมสร้าง self-esteem ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (social inclusion) และความสามารถในการทำงานเป็นทีม (teamwork) ในบริบทสังคมดิจิทัล สื่อกีฬาออนไลน์มีบทบาทในการขยายประสบการณ์ทางกีฬาไปสู่พื้นที่ออนไลน์ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวของนักกีฬา การแข่งขัน และกิจกรรมกีฬา ทำให้เยาวชนสามารถเรียนรู้คุณค่าทางกีฬาและได้รับแรงบันดาลใจแม้ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง สื่อกีฬาออนไลน์จึงไม่เพียงทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิต ค่านิยม และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในสังคมร่วมสมัย

แนวคิดสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (Safe and Creative Media Concept)

แนวคิดสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (Safe and Creative Media Concept) มุ่งส่งเสริมการใช้สื่อที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ใช้ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการคุ้มครองจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและการสนับสนุนการ

เรียนรู้เชิงบวก สื่อที่ปลอดภัยไม่เพียงหมายถึงการลดความเสี่ยงจากข้อมูลบิดเบือน การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ หรือการละเมิดความเป็นส่วนตัว แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะของผู้ใช้ในการรับมือกับสภาพแวดล้อมดิจิทัล Livingstone and Third (2017) ชี้ว่าการสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ปลอดภัยควรผสมผสานการกำกับดูแล เทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะผู้ใช้ ขณะที่ UNESCO (2019) ระบุว่าการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึง วิเคราะห์ และใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบ ตามกรอบ online resilience ซึ่งมุ่งเสริมสร้างความสามารถของเยาวชนในการใช้ประโยชน์จากสื่อควบคู่กับการรับมือความเสี่ยงในโลกออนไลน์ (OECD, 2021) โดยการส่งเสริมสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างโอกาสในการเรียนรู้และการคุ้มครองเยาวชนจากผลกระทบเชิงลบ (UNICEF, 2019)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อกีฬาออนไลน์และการพัฒนาเยาวชน

งานวิจัยร่วมสมัยสะท้อนว่าสื่อดิจิทัลมีบทบาทต่อการเชื่อมโยงเยาวชนกับกีฬาและกิจกรรมทางกาย ในประเทศไทย Wuttipipattanapong et al. (2024) พบว่าสื่อช่วยสร้างการรับรู้และสนับสนุนการเข้าถึงกิจกรรมกีฬาของเยาวชน ขณะที่ Panuthai (2024) พบว่ากิจกรรมทางกายออนไลน์สามารถส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย ความฉลาดทางอารมณ์ และคุณภาพชีวิตได้ สอดคล้องกับ Aschwanden and Messner (2024) และ Frühauf et al. (2025) ที่พบว่าเนื้อหาและแบบอย่างจากบุคคลด้านกีฬาบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมทางกายและกีฬาได้

อย่างไรก็ตาม ผลของสื่อดิจิทัลต่อเยาวชนอาจแตกต่างกันตามลักษณะเนื้อหาและบริบทการใช้สื่อ โดย Fiedler et al. (2023) พบว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในระดับสูงสัมพันธ์กับผลด้านสุขภาวะบางประการ ขณะที่ Steinsbekk et al. (2024) พบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน แต่ไม่พบผลต่อทักษะทางสังคมโดยทั่วไป ข้อค้นพบเหล่านี้

ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาสื่อกีฬาออนไลน์ควรพิจารณาทั้งศักยภาพด้านสุขภาวะ ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมทางสังคม ควบคู่กับความปลอดภัยและความเสี่ยงของเนื้อหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สื่อกีฬาออนไลน์เพื่อการพัฒนาเยาวชนอย่างสร้างสรรค์ในสังคมดิจิทัล” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการวิจัยเอกสาร เพื่อศึกษาลักษณะเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และคุณค่าของสื่อกีฬาออนไลน์ที่เผยแพร่ในสังคมดิจิทัล ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาปรากฏการณ์สื่อโดยไม่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลภาคสนาม

แหล่งข้อมูลและหน่วยวิเคราะห์

แหล่งข้อมูล ได้แก่ สื่อกีฬาออนไลน์ที่เผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชน ได้แก่ YouTube, TikTok, Facebook และเว็บไซต์ข่าวกีฬาออนไลน์ โดยเนื้อหาที่นำมาศึกษาต้องสามารถเข้าถึงได้แบบสาธารณะ และเกี่ยวข้องกับกีฬา การออกกำลังกาย นักกีฬา หรือกิจกรรมกีฬา

หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ “ชิ้นเนื้อหาสื่อ” (media content item) เช่น คลิปวิดีโอ โพสต์ หรือบทความข่าว โดยแต่ละชิ้นถือเป็นหน่วยข้อมูลอิสระสำหรับการเข้ารหัส

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยกำหนดหน่วยวิเคราะห์จำนวน 200 ชิ้น โดยอ้างอิงแนวทางการวิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่เสนอว่าขนาดตัวอย่างควรมีจำนวนเพียงพอในการสะท้อนความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ (Neuendorf, 2017; Krippendorff, 2018) ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งตัวอย่างอย่างสมดุลระหว่างแพลตฟอร์ม ได้แก่ YouTube, TikTok, Facebook และเว็บไซต์ข่าว

กีฬาออนไลน์ แพลตฟอร์มละ 50 ชิ้น เพื่อให้ครอบคลุมลักษณะเนื้อหาที่แตกต่างกันและลดอคติจากแหล่งข้อมูลเฉพาะประเภท

เครื่องมือวิจัยและกรอบการเข้ารหัส

เครื่องมือวิจัยคือแบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหา (Coding Sheet) ที่พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมด้านสื่อดิจิทัล กีฬา และการพัฒนาเยาวชน โดยแบ่งตัวแปรออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานของเนื้อหา 2) ประเภทเนื้อหากีฬา 3) โทนการนำเสนอ 4) การนำเสนอแบบต้นแบบของนักกีฬา 5) ระดับความปลอดภัยของเนื้อหา 6) ระดับความสร้างสรรค์และคุณค่าต่อเยาวชน และ 7) ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของผู้ชม ซึ่งพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยแบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหา (Coding Sheet) ได้รับการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศศาสตร์และสื่อดิจิทัล จำนวน 3 ท่าน ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการประเมินและวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) พบว่าค่าความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

หลังจากนั้นดำเนินการทดลองเข้ารหัสข้อมูลเบื้องต้น (pilot coding) เพื่อปรับปรุงนิยามและเกณฑ์การจำแนกตัวแปรให้มีความชัดเจน และทดสอบความสอดคล้องระหว่างผู้เข้ารหัส (Inter-coder Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ Cohen’s Kappa จากผู้เข้ารหัสจำนวน 2 คน พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นและมีความสอดคล้องในการจำแนกข้อมูลในระดับที่ยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการค้นหาเนื้อหาจากแต่ละแพลตฟอร์มด้วยคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกีฬา เช่น “กีฬา”, “ออกกำลังกาย”, “การแข่งขัน”, “นักกีฬา”, “training”, “highlight” จากนั้นคัดเลือกเนื้อหาที่ตรงตามเกณฑ์ และบันทึกรายละเอียด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตามแนวทางของ Neuendorf (2017) และ Krippendorff (2018) โดยดำเนินการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบการเข้ารหัส วิเคราะห์และตีความลักษณะของเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และคุณค่าของสื่อกีฬาออนไลน์ จากนั้นสังเคราะห์ผลและเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎี ได้แก่ Social Learning Theory, Media Effects Theory และแนวคิดสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ เพื่ออธิบายบทบาทและศักยภาพของสื่อกีฬาออนไลน์ต่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัล

การสังเคราะห์วรรณกรรมเพื่อการตีความผล

เพื่อเพิ่มความลึกในการอภิปรายผล การศึกษานี้ใช้การสังเคราะห์วรรณกรรม (Narrative Literature Synthesis) จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของเยาวชน ผลกระทบของสื่อ สื่อกีฬาและการพัฒนาเยาวชน และสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยค้นหาจากฐานข้อมูลวิชาการ เช่น Scopus, Web of Science และ Google Scholar และใช้เพื่อเปรียบเทียบ อธิบาย และตีความผลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มิได้ใช้เป็นข้อมูลหลักของการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษานี้วิเคราะห์สื่อกีฬาออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชนไทยในบริบทสังคม ซึ่งคัดเลือกจากแพลตฟอร์มหลักที่เผยแพร่แบบสาธารณะและมีระดับการมีส่วนร่วมสูง ผลการวิจัยนำเสนอเรียงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. ลักษณะและรูปแบบเนื้อหาของสื่อกีฬาออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชน

ผลการวิเคราะห์หน่วยข้อมูลจำนวน 200 ชิ้นจากแพลตฟอร์มหลักสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบนิเวศสื่อกีฬาไทย

ในช่วงปี พ.ศ. 2568-2569 อย่างชัดเจน โดยสื่อกีฬาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการรายงานผลการแข่งขันอีกต่อไป แต่กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมดิจิทัลที่หลอมรวมข้อมูล ความบันเทิง อัตลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของเยาวชนเข้าไว้ด้วยกัน เยาวชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับสาร ผู้คัดเลือก และผู้ร่วมสร้างความนิยมของเนื้อหา ส่งผลให้รูปแบบสื่อมีลักษณะ “ผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง” (user-driven media) มากขึ้น

ตารางที่ 1 การจำแนกสัดส่วนหน่วยข้อมูลและข้อมูลพื้นฐานตามแพลตฟอร์ม

แพลตฟอร์ม	จำนวน	แหล่งที่มาหลัก	ช่วงเวลาที่เผยแพร่	รูปแบบการนำเสนอ
YouTube	50	T Sports 7, Ch7HD, Buriram Marathon, Main Stand	ต.ค. 2568-มี.ค. 2569	วิดีโอแนวนอน/ Live/ Shorts
TikTok	50	Popor_sapsiree, Jaychanathip, MIKASA.ACKER ฯลฯ	ต.ค. 2568-มี.ค. 2569	วิดีโอแนวตั้งสั้น/ Challenge
Facebook	50	ขอบสนาม, ช้างศึก, SAT Official ฯลฯ	ต.ค. 2568-มี.ค. 2569	รูปภาพ/ วิดีโอ/ ลิงก์
เว็บไซต์ข่าวกีฬา	50	Siamsport, Dailynews, Main Stand ฯลฯ	ต.ค. 2568-มี.ค. 2569	บทความ/ อินโฟกราฟิก

จากตารางพบว่าแต่ละแพลตฟอร์มมีบทบาทแตกต่างกันในการสื่อสารเนื้อหากีฬาแก่เยาวชน โดย YouTube เน้นเนื้อหาเชิงลึกและการถ่ายทอดสด TikTok เน้นความรวดเร็วและความบันเทิง Facebook เป็นพื้นที่เชื่อมโยงชุมชนและการสนทนา ส่วนเว็บไซต์ข่าวกีฬาเน้นข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงข่าว สะท้อนพฤติกรรมการบริโภคสื่อแบบหลายแพลตฟอร์มของเยาวชนในยุคดิจิทัล

ด้านประเภทกีฬา พบว่าฟุตบอลและวอลเลย์บอลยังได้รับความนิยมสูง ขณะที่แพลตฟอร์มวิดีโอมีแนวโน้มนำเสนอกีฬาทางเลือกและกิจกรรมเชิงไลฟ์สไตล์มากขึ้น

ในด้านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหายอดนิยมมักผสมผสานข้อมูล ความบันเทิง และเรื่องราวชีวิตของนักกีฬา เช่น คลิปฝึกซ้อมเชิงแรงบันดาลใจ รายงานเชิงสารคดี และเนื้อหาเบื้องหลังที่สะท้อนความพยายามและอุปสรรคของนักกีฬา ซึ่งช่วยสร้างความใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมของผู้ชม สื่อกีฬาออนไลน์จึงทำหน้าที่ทั้งเป็นแหล่งข้อมูล ความบันเทิง และพื้นที่ทางสังคมสำหรับเยาวชนในสภาพแวดล้อมดิจิทัล

2. ระดับความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ของเนื้อหาสื่อกีฬาออนไลน์

ผลการวิเคราะห์พบว่าสื่อกีฬาออนไลน์ส่วนใหญ่มีระดับความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง โดยเนื้อหาหลักมุ่งเน้นกิจกรรมทางกาย การแข่งขันตามกติกา และการส่งเสริมสุขภาพ อย่างไรก็ตาม พบเนื้อหาบางส่วนที่มีความเสี่ยงต่อการเลียนแบบ โดยเฉพาะกีฬาเอ็กซ์ตรีม การท้าทายทางร่างกาย และการแสดงทักษะที่ต้องอาศัยความชำนาญสูง ซึ่งพบมากในแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น ทั้งนี้ ความเสี่ยงมีแนวโน้มลดลงเมื่อมีการใช้อุปกรณ์ป้องกัน คำเตือน หรือการควบคุมโดยผู้ฝึกสอน

ในด้านความปลอดภัยเชิงสังคม เนื้อหาส่วนใหญ่ไม่พบการส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยงโดยตรง เช่น การพนันหรือความรุนแรง แม้บางกรณีจะมีการนำเสนอการแข่งขันในลักษณะยั่วยุหรือสุดขั้ว ซึ่งอาจส่งผลต่อทัศนคติด้านการแข่งขันของเยาวชน ขณะที่เนื้อหาที่สะท้อนน้ำใจนักกีฬา ความพยายาม และการยอมรับความพ่ายแพ้ได้รับการตอบสนองเชิงบวกอย่างชัดเจน

สำหรับความสร้างสรรค์ พบว่าเนื้อหาจำนวนมากใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง การถ่ายทำ และการผสมผสานข้อมูลกับความบันเทิงอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะเนื้อหาที่นำเสนอเส้นทางชีวิตและแรงบันดาลใจของนักกีฬา ซึ่งมีส่วน

ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงคุณค่าและการสร้างแบบอย่างเชิงบวกแก่เยาวชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ของสื่อกีฬาออนไลน์

มิติการประเมิน	ลักษณะเนื้อหา	แนวโน้มผลกระทบ	ระดับ
ความปลอดภัยทางกาย	การแข่งขันตามกติกา การฝึกซ้อม	ส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกาย	สูง
ความเสี่ยงต่อการเลียนแบบ	กีฬาเอ็กซ์ตรีม Challenge	อาจเกิดอันตรายหากไม่มีการควบคุม	ปานกลาง
ความปลอดภัยทางสังคม	การแข่งขันเชิงอารมณ์ การยั่วยุ	อาจส่งผลต่อค่านิยมการแข่งขัน	ปานกลาง
คุณค่าทางกีฬา	น้ำใจนักกีฬา ความพยายาม	สร้างทัศนคติเชิงบวก	สูง
ความสร้างสรรค์ของเนื้อหา	Storytelling เทคนิคการผลิตสูง	สร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้	สูง

ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า สื่อกีฬาออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มเยาวชนไทยมีแนวโน้มเป็นสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ แต่ยังมีความเสี่ยงในบางรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบและการนำเสนอความตื่นเต้น การออกแบบเนื้อหาให้มีมาตรการความปลอดภัยและการสื่อสารคุณค่าทางกีฬาอย่างสมดุลจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัล

3. บทบาทและศักยภาพของสื่อกีฬาออนไลน์ต่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัล

ผลการวิเคราะห์พบว่าสื่อกีฬาออนไลน์มีบทบาทมากกว่าการรายงานผลการแข่งขัน โดยเนื้อหายอดนิยมจำนวนมากนำเสนอเส้นทางการพัฒนานักกีฬา โอกาสทางการศึกษา และความสำเร็จในอาชีพ เช่น การแข่งขันระดับเยาวชน การคัดเลือกนักกีฬา และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับทุนการศึกษา ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจและทำให้เยาวชนมองเห็นโอกาสในอนาคตด้านกีฬา

นอกจากนี้ สื่อกีฬาออนไลน์ยังมีบทบาทในการสร้างชุมชนของผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน โดยเฉพาะในกีฬาฟุตบอลและวอลเลย์บอลที่มีการแชร์ แสดงความคิดเห็น และติดตามอย่างต่อเนื่อง Facebook เป็นพื้นที่สนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขณะที่ YouTube และ TikTok ช่วยกระจายเนื้อหาไปยังผู้ชมวงกว้าง ส่งผลให้เยาวชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับสารและผู้ผลิตเนื้อหา

ในด้านพฤติกรรมและทักษะชีวิต เนื้อหาการฝึกซ้อม เทคนิคการออกกำลังกาย และกิจกรรมกีฬาเชิงสุขภาพมีแนวโน้มกระตุ้นให้เยาวชนนำไปปฏิบัติจริง ขณะที่เรื่องราวเบื้องหลัง ความพยายาม และอุปสรรคของนักกีฬาช่วยสร้างแบบอย่างเชิงบวกและส่งเสริมการพัฒนาตนเอง โดยสรุป สื่อกีฬาออนไลน์มีศักยภาพในการเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ แรงบันดาลใจ และพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมสำหรับเยาวชนในสังคมดิจิทัล

ตารางที่ 3 บทบาทและศักยภาพของสื่อกีฬาออนไลน์ต่อการพัฒนาเยาวชน

มิติของบทบาท	แพลตฟอร์มที่เด่น	ผลต่อเยาวชน
แรงบันดาลใจด้านอาชีพ	YouTube, เว็บไซต์ข่าว	การมองเห็นเส้นทางอาชีพและโอกาสทางการศึกษา
การสร้างชุมชน	Facebook	ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอัตลักษณ์ร่วม
การเรียนรู้ทักษะ	YouTube, TikTok	การนำไปปฏิบัติจริง พัฒนาสุขภาพ
แบบอย่างเชิงบวก	ทุกแพลตฟอร์ม	การพัฒนาค่านิยม ความมุ่งมั่นและวินัย
พื้นที่ปฏิสัมพันธ์	TikTok, Facebook	การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงสังคม

โดยสรุป สื่อกีฬาออนไลน์ที่เยาวชนบริโภคมีความหลากหลาย ทำงานผ่านหลายแพลตฟอร์ม และมีความปลอดภัยกับความสร้างสรรค์ค่อนข้างสูง แม้มีความเสี่ยงบางประการ แต่โดยรวมสามารถส่งเสริมแรงบันดาลใจ ทักษะชีวิต สุขภาวะ และอัตลักษณ์ทางสังคมของเยาวชนได้ หากใช้อย่างเหมาะสม สื่อกีฬาออนไลน์จึงมีศักยภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัล

4. การสังเคราะห์วรรณกรรมเพื่อการตีความ

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมพบว่า แม้งานวิจัยที่ศึกษาสื่อกีฬาออนไลน์กับการพัฒนาเยาวชนโดยตรงจะมีจำนวนจำกัด แต่วรรณกรรมในสาขาที่เกี่ยวข้องสามารถอธิบายบทบาทของสื่อดังกล่าวได้อย่างชัดเจนในสามมิติสำคัญ ได้แก่ มิติการเรียนรู้และแบบอย่าง มิติพฤติกรรมและสุขภาวะ และมิติความเสี่ยงจากสื่อ

ประการแรก ในมิติการเรียนรู้และแบบอย่าง การนำเสนอเรื่องราวของนักกีฬาในฐานะแบบอย่างเชิงบวกสามารถส่งเสริมค่านิยม ความพยายาม และวินัยในตนเองของเยาวชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) ที่ระบุว่าการสังเกตและเลียนแบบแบบอย่างเป็นกลไกสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรม นอกจากนี้ สื่อกีฬาในสังคมดิจิทัลยังมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และความหมายทางวัฒนธรรมให้แก่ผู้รับสาร (Rowe, 2013)

ประการที่สอง ในมิติพฤติกรรมและสุขภาวะ งานวิจัยชี้ว่าสื่อกีฬาและเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถกระตุ้นแรงจูงใจในการออกกำลังกาย โดยเพิ่มการรับรู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรมทางกายและความสามารถของตนเอง (Li, 2025) อีกทั้งกีฬาในฐานะเครื่องมือเพื่อการพัฒนา (Sport for Development) ยังช่วยส่งเสริมทักษะชีวิต ความมั่นใจในตนเอง และการมีส่วนร่วมทางสังคมของเยาวชน (Coalter, 2010)

ประการที่สาม ในมิติความเสี่ยงจากสื่อ วรรณกรรมระบุว่าการใช้สื่อดิจิทัลมากเกินไปอาจสัมพันธ์กับพฤติกรรมเนือยนิ่ง การลดกิจกรรมทางกาย

และการถอนตัวจากกีฬา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน (Pisaniello et al., 2025) อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงดังกล่าวลดลงได้หากผู้รับสารมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและได้รับเนื้อหาที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ (UNESCO, 2019)

การสังเคราะห์วรรณกรรมจึงยืนยันว่าบทบาทของสื่อกีฬาออนไลน์มีลักษณะสองด้าน คือสามารถเป็นทั้งเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนและแหล่งความเสี่ยงในเวลาเดียวกัน ผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และระดับการรู้เท่าทันสื่อของผู้รับสาร (Livingstone & Third, 2017; Pisaniello et al., 2025) ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ โดยเฉพาะในบริบทสื่อกีฬาออนไลน์ร่วมสมัย และสามารถอธิบายบทบาทของสื่อดังกล่าวต่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้อย่างรอบด้าน หากได้รับการออกแบบและกำกับดูแลอย่างเหมาะสม

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสื่อกีฬาออนไลน์ในสังคมดิจิทัลมีบทบาทมากกว่าการรายงานผลการแข่งขัน โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงข้อมูล ความบันเทิง การสร้างอัตลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของเยาวชน แต่ละแพลตฟอร์มมีรูปแบบเนื้อหาและวิธีการนำเสนอแตกต่างกัน โดยเนื้อหาที่ได้รับความนิยมมักผสมผสานข้อมูลกีฬาเข้ากับการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องราวความพยายาม การฝึกซ้อม และการพัฒนาตนเองของนักกีฬา ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) ที่อธิบายว่าบุคคลสามารถเรียนรู้พฤติกรรมและค่านิยมผ่านการสังเกตแบบอย่าง และสอดคล้องกับ Aschwanden and Messner (2024) ที่พบว่าเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความเป็นธรรมชาติและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันสามารถส่งเสริมแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทางกายของเยาวชน อย่างไรก็ตาม งานดังกล่าวมุ่งศึกษาการตอบสนองของเยาวชนต่ออินฟลูเอนเซอร์ ขณะที่การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์คุณลักษณะและรูปแบบของสื่อกีฬาออนไลน์ จึงช่วยขยาย

ความเข้าใจถึงลักษณะของเนื้อหาที่มีศักยภาพในการสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้แก่เยาวชน

ด้านความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ พบว่าสื่อกีฬาออนไลน์ส่วนใหญ่มีลักษณะส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกาย และคุณค่าทางกีฬา แต่ยังพบความเสี่ยงจากเนื้อหาบางรูปแบบที่อาจนำไปสู่การเลียนแบบพฤติกรรมอันตราย หรือการแข่งขันเชิงสุดโต่ง โดยเฉพาะเนื้อหาวิดีโอสั้น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการรู้เท่าทันสื่อและการจัดการความเสี่ยง (UNESCO, 2019) และสอดคล้องกับ Fiedler et al. (2023) ที่สะท้อนว่าสื่อดิจิทัลอาจสัมพันธ์กับผลด้านสุขภาวะของนักกีฬาวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้พบเพิ่มเติมว่าความเสี่ยงมีความแตกต่างตามลักษณะและวิธีนำเสนอเนื้อหา โดยการให้บริบทด้านความปลอดภัย การใช้อุปกรณ์ป้องกัน หรือการควบคุมโดยผู้ฝึกสอนช่วยทำให้เนื้อหามีบริบทที่ปลอดภัยมากขึ้น สะท้อนว่าสื่อกีฬาออนไลน์มิได้มีคุณค่าหรือความเสี่ยงจากประเภทกีฬาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับวิธีการออกแบบและนำเสนอเนื้อหาด้วย

ด้านศักยภาพต่อการพัฒนาเยาวชน ผลการศึกษาพบว่าสื่อกีฬาออนไลน์มีศักยภาพในการส่งเสริมแรงบันดาลใจ สุขภาวะ ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับการฝึกซ้อม การพัฒนาตนเอง และโอกาสทางการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดกีฬาเพื่อการพัฒนา (Sport for Development) ที่มองว่ากีฬาสามารถสนับสนุนความมั่นใจในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมทางสังคม (Bailey, 2006; Coalter, 2010) รวมทั้ง Li (2025) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกีฬากับแรงจูงใจในการออกกำลังกายของคนหนุ่มสาว อย่างไรก็ตาม งานของ Li (2025) มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับพฤติกรรมของผู้รับสาร ขณะที่การศึกษาครั้งนี้วิเคราะห์เนื้อหาจากหลายแพลตฟอร์มในบริบทสังคมไทย คุณูปการของการศึกษาครั้งนี้จึงอยู่ที่การพิจารณาสื่อกีฬาออนไลน์ผ่านมิติความปลอดภัย ความสร้างสรรค์ และศักยภาพต่อการพัฒนาเยาวชนร่วมกัน ทำให้เห็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงของสื่อกีฬาออนไลน์ และชี้ให้เห็นว่าศักยภาพในการพัฒนา

เยาวชนมิได้ขึ้นอยู่กับการนำเสนอเนื้อหากีฬาเพียงอย่างเดียว แต่สัมพันธ์กับลักษณะเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และการจัดการความปลอดภัยที่เหมาะสมด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่พบว่าสื่อกีฬาออนไลน์มีทั้งศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนและความเสี่ยงจากเนื้อหาบางรูปแบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกำหนดแนวทางส่งเสริมและกำกับดูแลสื่อกีฬาออนไลน์สำหรับเยาวชน โดย สสส. และการกีฬาแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนการผลิตสื่อกีฬาเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมสุขภาวะ ทักษะชีวิต และคุณค่าทางกีฬา ขณะที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมร่วมกับ กสทช. ควรพัฒนาแนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยสำหรับเนื้อหาที่มีความเสี่ยงต่อการเลียนแบบ เช่น กีฬาเอ็กซ์ตรีมหรือกิจกรรมท้าทายทางร่างกาย

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษาควรบูรณาการการรู้เท่าทันสื่อกีฬาออนไลน์เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนสามารถประเมินและใช้ประโยชน์จากสื่อได้อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย ส่วนผู้ผลิตสื่อและผู้ดูแลแพลตฟอร์มควรออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับช่วงวัย หลีกเลี่ยงการนำเสนอความรุนแรงหรือค่านิยมสุดโต่ง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ โดยครอบครัว ครู และผู้ฝึกสอนควรมีบทบาทร่วมในการแนะนำการใช้สื่ออย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนผ่านโครงการ หรือกิจกรรมกีฬาออนไลน์เพื่อสุขภาวะ ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมของเยาวชน อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยในสังคมดิจิทัลโดยมีแนวทางสำคัญดังนี้

1. ผู้ผลิตสื่อและองค์กรกีฬาควรพัฒนาเนื้อหาหรือกิจกรรมกีฬาออนไลน์ที่ส่งเสริมสุขภาวะ การออกกำลังกาย ทักษะกีฬา ทักษะชีวิต และ

คุณค่าทางกีฬา โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความเหมาะสมกับวัย เพื่อให้สื่อกีฬาออนไลน์เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้และแรงบันดาลใจสำหรับเยาวชน

2. หน่วยงานด้านกีฬา การศึกษา และการพัฒนาเยาวชนสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่ใช้สื่อกีฬาออนไลน์เป็นเครื่องมือส่งเสริมสุขภาวะ ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมทางสังคมของเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เนื้อหาและกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

Akarasriworn Nagaoka, C., & Santawee, K. (2022). Media Literacy and Awareness of Impacts from E-Sport in Thai Youth. *The journal of social communication innovation*, *10*(1), 21-29.

Anderson, C. A., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, L. R., Johnson, J. D., Linz, D., Malamuth, N. M., & Wartella, E. (2003). The influence of media violence on youth. *Psychological Science in the Public Interest, 4*(3), 81-110. https://doi.org/10.1111/j.1529-1006.2003.pspi_1433.x

Aschwanden, R., & Messner, C. (2024). How influencers motivate inactive adolescents to be more physically active: A mixed methods study. *Frontiers in Public Health, 12*, 1429850. https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1429850

Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health, 76*(8), 397-401. https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2006.00132.x

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.

Thai Media Fund Journal
Vol. 5 No 3 July - September 2026

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology, 3*(3), 265-299. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0303_03

Coalter, F. (2010). The politics of sport-for-development: Limited focus programmes and broad gauge problems? *International Review for the Sociology of Sport, 45*(3), 295-314. https://doi.org/10.1177/1012690210366791

Denduang, E. (2023). *Social media activities influencing exercise motivation among working-age people in Bangkok* (Master's thesis, Dhurakij Pundit University).

Fiedler, R., Heidari, J., Birnkraut, T., & Kellmann, M. (2023). Digital media and mental health in adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise, 67*, 102421. https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2023.102421

Frühauf, A., Loinger, M., & Kopp, M. (2025). Adventure sports athletes on social media: Potential effects on adolescents' sports participation and risk-taking behavior. German Journal of Exercise and Sport Research, 55, 4-13. https://doi.org/10.1007/s12662-024-01010-z

Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). Utilization of mass communication by the individual. In J. G. Blumler & E. Katz (Eds.), *The uses of mass communications: Current perspectives on gratifications research* (pp. 19-32). Sage.

Khamcharoen, P., & Phonnikornkit, W. (2018). Children and digital literacy. *Journal of Social Communication Innovation, 6*(2), 22-31.

Li, F. (2025). Investigating the role of Chinese sports media in shaping young adults' exercise habits through the lens of the health belief model.

Frontiers in Sports and Active Living, 7, 1600486. https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1600486

Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society, 9*(4), 671-696. https://doi.org/10.1177/1461444807080335

Livingstone, S., & Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age. *New Media & Society, 19*(5), 657-670. https://doi.org/10.1177/1461444816686318

Muangthon, A., Vipawatthana, S., & Pluempitichaikul, T. (2024). Developing online media literacy through presenting news information via Facebook. *Journal of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat University, 4*(2), 54-61.

National Health Commission Office. (2019). *Protecting the nation's future from online threats: Easily accessible technology*.

National Institute of Development Administration (NIDA). (2024). *Conceptualizing digital citizenship for digital natives in Thailand*.

OECD. (2021). *21st-century readers: Developing literacy skills in a digital world*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/a83d84cb-en

Panuthai, C. (2024). The effect of online physical activity on health, emotional quotient and quality of life of youth. *Academic Journal of Thailand National Sports University, 16*(3), 35-46.

Pisaniello, A., Figus, A., Digennaro, S., & Spulber, D. (2025). The impact of digital technologies on youth sports dropout: Challenges and opportunities for educational environments. *Giornale Italiano di Educazione alla Salute, Sport e Didattica Inclusiva, 9*(1). https://doi.org/10.32043/gsd.v9i1.1393

Potter, W. J. (2014). *Media effects*. Sage.

Rowe, D. (2013). *Sport, culture and the media: The unruly trinity* (2nd ed.). Open University Press.

Steinsbekk, S., Bjørklund, O., Valkenburg, P., Nesi, J., & Wichstrøm, L. (2024). The new social landscape: Relationships among social media use, social skills, and offline friendships from age 10-18 years. *Computers in Human Behavior, 156*, 108235. https://doi.org/10.1016/j.chb.2024.108235

Thai Health Promotion Foundation. (2021). *Strategy for promoting and protecting children and youth in online media use, 2017-2021*. M-Powered.

Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents. *Preventive Medicine Reports, 12*, 271-283. https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2018.10.003

UNESCO. (2019). *Media and information literacy curriculum for educators and learners*. UNESCO Publishing.

UNICEF. (2019). *The state of the world's children 2019: Children in a digital world*. UNICEF.

Wongrak, M., Prasartketkarn, C., & Tipsorn, W. (2023). A communication model on virtual setting for enhancing the public relations potential of sports organization. *Lawasri Journal, 7*(1), 77-90.

Wuttipipattanapong, P., Tanrattanakul, A., & Juicharoen, N. (2024). Communication to encourage sports among adolescents. *TMF Journal*, *3*(2), 103-136.

บทความวิชาการ

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์: ทางเลือกในการรายงานข่าวในศตวรรษที่ 21

ภัคภาคิน หาญจริง[1]

Received 31 October 2025
Revised 9 July 2026
Accepted 21 September 2026

บทคัดย่อ

ในยุคที่สังคมเผชิญกับภาวะข้อมูลล้นเกินและการแข่งขันของสื่อดิจิทัล วารสารศาสตร์จำเป็นต้องรับมือกับความท้าทายสำคัญสองประการ ได้แก่ การธำรงความถูกต้องของข้อเท็จจริงควบคู่ไปกับการฟื้นฟูการเล่าเรื่องที่มีมนุษยธรรม การรายงานข่าวแบบดั้งเดิมซึ่งขับเคลื่อนด้วยความรวดเร็ว ความกระชับ และการแข่งขันเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร มีความเสี่ยงที่จะลดทอนประสบการณ์ของมนุษย์ให้เหลือเพียงข้อมูลเชิงสถิติหรือพาดหัวข่าวที่เน้นความตื่นเต้น ส่งผลให้ข่าวสูญเสียมิติทางอารมณ์ ความหมายทางสังคม และความสามารถในการสร้างความเข้าใจต่อชีวิตของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับ **วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์** ผ่านการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด โดยศึกษาพัฒนาการ แนวคิดพื้นฐาน คุณลักษณะ ความแตกต่างจากรูปแบบวารสารศาสตร์อื่น ตลอดจนศักยภาพของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในการสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจของสาธารณชน ผลการศึกษาพบว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ผสมผสานการรายงานข่าวที่ผ่านการตรวจสอบข้อเท็จจริงเข้ากับภาษากวีและการเล่าเรื่องเชิงประสบการณ์ เพื่อถ่ายทอดทั้งข้อเท็จจริงและความจริงเชิงมนุษยธรรม โดยไม่ได้ละทิ้งหลักความถูกต้อง ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และจริยธรรมวิชาชีพ หากแต่ขยายบทบาท

[1] ดร., อาจารย์ประจำ สาขาวิชาเอกวารสารศาสตร์คอนเวอร์เจนท์และสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, e-mail phakphakhinhar@pim.ac.th

ของวารสารศาสตร์จากการรายงานว่าเกิดอะไรขึ้น ไปสู่การทำให้สาธารณชนเข้าใจว่าเหตุการณ์นั้นส่งผลต่อชีวิตของผู้คนอย่างไร อันนำไปสู่การฟื้นคืนมิติทางอารมณ์ยกระดับเสียงของผู้ที่ถูกกดทับ และส่งเสริมจิตสำนึกพลเมือง

นอกจากนี้ บทความยังเสนอ The Verse Journalism Framework **(กรอบแนวคิดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์)** เพื่ออธิบายองค์ประกอบสำคัญของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ **การตรวจสอบ ประสบการณ์ของมนุษย์ ภาษากวี จริยธรรมวิชาชีพ และการสร้างความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะ** กรอบแนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่ทำให้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ยังคงเป็นวารสารศาสตร์ ไม่ใช่รูปแบบของภาษา หากคือการยึดมั่นในกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และการสื่อสารประสบการณ์ของมนุษย์ผ่านการเล่าเรื่องอย่างมีจริยธรรม บทความจึงเสนอว่า กรอบแนวคิดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาวิจัย การเรียนการสอน และการพัฒนาการผลิตข่าวในบริบทของวารสารศาสตร์ร่วมสมัย โดยเฉพาะการรายงานประเด็นสาธารณะที่ต้องอาศัยทั้งความถูกต้องของข้อมูลและความเข้าใจต่อประสบการณ์ของมนุษย์

กรอบแนวคิดนี้ยังมีส่วนช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ทางทฤษฎีด้านวารสารศาสตร์ โดยบูรณาการการรายงานข่าวที่ผ่านการตรวจสอบข้อเท็จจริงเข้ากับการเล่าเรื่องที่ยึดประสบการณ์ของมนุษย์เป็นศูนย์กลางภายใต้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการเดียว อันนำไปสู่การสื่อสารข่าวที่ผสานทั้งความถูกต้องของข้อมูล ความรับผิดชอบทางจริยธรรม และการสร้างความเข้าใจต่อประสบการณ์ของมนุษย์ร่วมกัน

คำสำคัญ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์, วารสารศาสตร์เชิงมนุษยธรรม, วารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่อง, วารสารศาสตร์ทางเลือก, กรอบแนวคิดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์

VERSE JOURNALISM: AN ALTERNATIVE APPROACH TO NEWS REPORTING IN THE 21st CENTURY

Phakphakhin Harnching[2]

Abstract

In an era characterized by information overload and intense competition within the digital media environment, journalism faces two fundamental challenges: maintaining factual accuracy while restoring humanity to news storytelling. Conventional news reporting, driven by speed, brevity, and competition for audience attention, often risks reducing human experiences to statistical data or sensational headlines. As a result, news coverage may lose its emotional dimension, social significance, and capacity to foster meaningful public understanding of the lived experiences of those affected by events.

This article aims to synthesize existing scholarship on **Verse Journalism** through a comprehensive literature review and conceptual analysis. It examines the historical development, theoretical foundations, defining characteristics, distinctions from other forms of journalism, and the potential of verse journalism to cultivate public understanding and empathy. The findings suggest that verse journalism represents a hybrid mode of communication that integrates fact-checked reporting with poetic language and experiential storytelling to convey both factual truth and human truth. Rather than abandoning the journalistic principles of accuracy, public accountability, and professional ethics, verse journalism expands the role of journalism beyond reporting *what happened* toward enabling audiences to understand *how*

[2] Ph.D., Lecturer, Convergent Journalism and Digital Media Program, Faculty of Communication Arts, Panyapiwat Institute of Management, e-mail phakphakhinhar@pim.ac.th

events affect people's lives. In doing so, it restores the emotional dimension of news, amplifies the voices of marginalized communities, and promotes civic consciousness and democratic engagement.

Furthermore, this article proposes **The Verse Journalism Framework** as a conceptual model for understanding the essential dimensions of verse journalism. The framework consists of five interconnected components: **Verified Facts, Human Experience, Poetic Expression, Ethical Journalism, and Public Empathy**. It argues that what distinguishes verse journalism as a form of journalism is not its poetic style, but its commitment to fact verification, public responsibility, and the ethical communication of human experience through narrative. Accordingly, **The Verse Journalism Framework** provides a theoretical foundation for future research, journalism education, and newsroom practice by demonstrating how factual accuracy and human-centered storytelling can be integrated to strengthen journalism's public mission in contemporary society.

Furthermore, the proposed framework contributes to journalism theory by integrating fact-verified reporting with human-centered storytelling within a unified conceptual model. This integrated framework advances an approach to journalism that combines factual accuracy, ethical responsibility, and a deeper understanding of human experiences, thereby reinforcing journalism's public mission in contemporary society.

Keywords: Verse Journalism, Human-centered Journalism, Narrative Journalism, Alternative Journalism, The Verse Journalism Framework

บทนำ

ในโลกยุคข่าวสารไหลบ่าทุกนาที (Information-saturated Age) การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องผ่านช่องทางดิจิทัลต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้ผู้คนสามารถผลิต เผยแพร่ และรับข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคข่าวของสาธารณชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อบทบาทของวารสารศาสตร์ในการคัดกรอง ตรวจสอบ และจัดระเบียบข้อมูลท่ามกลางคลื่นแห่งข่าวลวง ข่าวปลอม และข่าวที่มีเจตนาโน้มน้าวทางการเมือง (Benkler, Faris, & Roberts, 2018) สื่อกระแสหลักจึงต้องเผชิญกับความท้าทายในการแย่งชิงความสนใจจากผู้อ่าน ผู้ชม หรือผู้ฟัง ซึ่งมีทางเลือกมากมายในยุคที่ความสนใจกลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจและการเมือง (Wu, 2016)

ขณะเดียวกัน นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนชี้ว่าความเร็วของข้อมูลข่าวสารไม่ได้รับประกันคุณภาพหรือความถูกต้องเสมอไป ยิ่งในยุคที่ข้อมูลจำนวนมากถูกผลิตโดยผู้รับสาร (User-generated Content: UGC) วารสารศาสตร์จึงมีภารกิจสำคัญในการเป็นตัวกรองที่มีจริยธรรม (Ethical Gatekeeper) ที่ไม่เพียงรายงานสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ยังต้องชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ควรรู้และควรตั้งคำถาม (Kovach & Rosenstiel, 2021) การดำรงอยู่ของวารสารศาสตร์ในยุคข่าวสารล้นเกินจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรายงานข่าวที่เร็วที่สุด แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการคัดเลือก วิเคราะห์ ตรวจสอบ และนำเสนอข่าวที่มีคุณภาพ เพื่อธำรงหน้าที่ของสื่อในระบอบประชาธิปไตย

การพาดหัวข่าวที่กระชับ ฉับไว และเน้นการรู้เท่าทันสื่อ กลายเป็นเครื่องมือหลักของวารสารศาสตร์กระแสหลัก (Mainstream Journalism) ในยุคที่ผู้บริโภคข่าวจำนวนมากใช้เวลาเพียงไม่กี่วินาทีตัดสินใจว่าจะคลิกอ่าน ชม ฟัง หรือเลื่อนผ่าน การพาดหัวข่าวจึงทำหน้าที่เป็นจุดตัดสินใจแรกที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน (Vosoughi, Roy, & Aral, 2018) ความกระชับและความฉับไวทำให้การพาดหัวข่าวสามารถสื่อสารสาระสำคัญของข่าวได้ในเวลาอันสั้น ขณะเดียวกัน การเน้นการรู้เท่าทันสื่อ (Media

Literacy) ช่วยยกระดับบทบาทของวารสารศาสตร์จากเพียงผู้ส่งสาร ไปสู่ผู้มีหน้าที่ให้การวิเคราะห์ ตรวจสอบ และชี้แนะ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันข้อมูลผิดให้แก่สังคม (Craft, Ashley, & Maksl, 2017)

อย่างไรก็ตาม การพาดหัวข่าวที่มีลักษณะเชิงกระตุ้นอารมณ์หรือมุ่งดึงความสนใจมากเกินไปอาจนำไปสู่ปัญหาการบิดเบือนสารแบบพาดหัวยั่วให้คลิก (Clickbait) ซึ่งลดทอนความน่าเชื่อถือของสื่อในระยะยาว ท่ามกลางการแข่งขันเพื่อเรียกยอดอ่าน ชม หรือฟัง การพาดหัวข่าวควรถูกออกแบบด้วยความรับผิดชอบต่อการรับรู้ของประชาชน ไม่เพียงเพื่อดึงดูดความสนใจ แต่เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ต่อประเด็นข่าว (Molyneux & McGregor, 2021) ดังนั้น ในบริบทของวารสารศาสตร์กระแสหลัก การพาดหัวข่าวจึงไม่ใช่แค่กลยุทธ์ทางการตลาด หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงจริยธรรมที่สะท้อนคุณภาพการเล่าเรื่องราวและความรับผิดชอบต่อสาธารณะของสื่อสารมวลชนในยุคข้อมูลท่วมท้น

อย่างไรก็ตาม ความเร็วของข่าวในยุคดิจิทัลกลับกลายเป็นแรงกดดันที่บีบบังคับให้กระบวนการรายงานข่าวต้องลดทอนรายละเอียดบางอย่างที่สำคัญอย่างยิ่งยวด นั่นคือหัวใจหรือความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของเรื่องราวที่ถูกรายงานอยู่ในแต่ละพาดหัวข่าว ในความพยายามที่จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้รวดเร็วและทันเวลา ผู้ลี้ภัยจำนวนมากถูกกลายสถานะเป็นเพียงตัวเลขที่อัปเดตตามสถิติ ผู้ประสบภัยธรรมชาติกลายเป็นจำนวนผู้เสียชีวิตหรือผู้ไร้ที่อยู่อาศัย และเหยื่อความรุนแรงถูกบีบอัดให้อยู่ในย่อหน้าสั้น ๆ ที่ขาดมิติด้านมนุษยธรรม ปรากฏการณ์นี้เกิดจากการเน้นข้อมูลเชิงข้อเท็จจริง (Factualism) จนละเลยอารมณ์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเข้าใจความจริงอย่างลึกซึ้ง (Ward, 2010a)

วารสารศาสตร์แบบไร้หัวใจ

วารสารศาสตร์ที่เน้นเพียงความรวดเร็วและความเป็นกลางทางข้อมูลเชิงตัวเลขมักถูกวิพากษ์ว่าเป็นวารสารศาสตร์แบบไร้หัวใจ (Dehumanized

Journalism) ซึ่งลดทอนความซับซ้อนทางอารมณ์และชีวิตของมนุษย์ลงจนเหลือเพียงข้อมูลเชิงสถิติหรือข้อความที่ย่อยง่ายเพื่อการบริโภคอย่างเร่งรีบ การรายงานข่าวที่ดีควรให้พื้นที่กับเสียงของมนุษย์หรือ Human Voice ซึ่งไม่เพียงสะท้อนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ยังถ่ายทอดความเจ็บปวด ความหวัง และศักดิ์ศรีของผู้ที่ตกอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ (Zelizer, 2005) การรายงานข่าวที่ปราศจากสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลให้สาธารณชนขาดความเห็นอกเห็นใจ และกลายเป็นผู้บริโภคข่าวที่เย็นชา

เพื่อตอบสนองต่อข้อความดังกล่าว วารสารศาสตร์ร่วมสมัยจึงเริ่มหันกลับมาให้ความสำคัญกับวารสารศาสตร์เชิงมนุษยธรรม (Human-centered Journalism) ซึ่งเน้นการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ของผู้คนจริง ไม่ใช่แค่การรายงานผ่านมุมมองของเจ้าหน้าที่หรือสถาบันเพียงฝ่ายเดียว (Glasser, 1999) ทั้งนี้เพื่อย้ำให้เห็นว่าสิ่งที่สื่อกำลังรายงานอยู่นั้น ไม่ใช่แค่เหตุการณ์ แต่คือชีวิตมนุษย์ที่มีความรู้สึกและคุณค่า การให้เสียงกับผู้ถูกกระทำ และการบอกเล่าความจริงในมิติเชิงมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่วารสารศาสตร์ไม่ควรมองข้าม โดยเฉพาะในโลกยุคดิจิทัลที่ข้อมูลไหลบ่าอย่างไร้ทิศทาง (Chouliaraki, 2006; Hess & Waller, 2017) ความเป็นมนุษย์จึงต้องได้รับการถอดรหัสอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้สื่อกลายเป็นเพียงเครื่องมือของความเฉยชา

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Wahl-Jorgensen (2020) ที่อธิบายว่า วารสารศาสตร์ร่วมสมัยไม่ได้มีหน้าที่เพียงรายงานข้อเท็จจริง หากยังเป็นกระบวนการจัดการอารมณ์ การเล่าเรื่อง และการสร้างความผูกพันระหว่างผู้รับสารกับประเด็นสาธารณะ ผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ดังนั้น การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของมนุษย์ (Human Experience) จึงไม่ใช่การลดทอนมาตรฐานวิชาชีพ หากเป็นการขยายความหมายของการรายงานข่าวให้ครอบคลุมทั้งข้อเท็จจริงและมิติทางอารมณ์ของความเป็นมนุษย์ (Wahl-Jorgensen, 2020)

ภายใต้บริบทของข่าวสารที่ไหลบ่าและมักขาดมิติด้านอารมณ์และความเป็นมนุษย์ **แนวคิดวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ หรือ Verse**

Journalism จึงเริ่มได้รับความสนใจในฐานะรูปแบบการสื่อสารทางเลือกที่นำเอากวีนิพนธ์มาผสานกับการรายงานข่าว เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่ซับซ้อนและบอบบางผ่านภาษาที่ลึกซึ้งและมีพลังทางอารมณ์ กวีนิพนธ์กลายเป็นเครื่องมือในการให้เสียงแก่ผู้ที่ถูกกดทับหรือถูกมองข้ามในพื้นที่ข่าว เช่น ผู้ลี้ภัย ผู้ถูกกดขี่ หรือเหยื่อความรุนแรง โดยสามารถสื่อสารความรู้สึก ความหวัง และความสูญเสียในรูปแบบที่ข่าวเชิงข้อเท็จจริงไม่สามารถทำได้ (Poetry Foundation, 2015) แนวทางนี้จึงไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนรูปแบบการเล่าเรื่อง แต่เป็นการตั้งคำถามต่อขอบเขตของวารสารศาสตร์ และการรื้อสร้างวิธีการสื่อสารที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่าเรื่องกับผู้รับสารในเชิงมนุษยศาสตร์

การตีความเหตุการณ์ร่วมสมัยผ่านภาษากวีที่แสดงถึงความรู้สึกส่วนลึกและความเข้าใจต่อมนุษย์อย่างแยบคาย ต่างจากภาษาทางเทคนิคหรือวาทกรรมเชิงข่าวที่มักไร้สีสันและขาดความลุ่มลึก การใช้กวีนิพนธ์ในงานวารสารศาสตร์จึงไม่ใช่การตกแต่งหรือทำให้เนื้อหาสวยงามขึ้น แต่เป็นการฟื้นฟูหัวใจของข่าวผ่านการมองโลกในแง่มุมที่นักข่าวกระแสหลักอาจละเลย โดยเฉพาะในบริบทของวิกฤต สิทธิมนุษยชน หรือความอยุติธรรมทางสังคม วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงเป็นการขยายพรมแดนของข่าวให้ครอบคลุมทั้งข้อเท็จจริงและอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นสาระสำคัญของมนุษย์ในฐานะผู้รับข่าวสาร

แม้แนวคิดวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะได้รับความสนใจมากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่สิ่งใหม่โดยสมบูรณ์ หากย้อนกลับไปในศตวรรษที่ 20 เราจะพบว่ากวีนิพนธ์เคยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของการบันทึกประวัติศาสตร์และชีวิตผู้คนมาแล้วอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น Gwendolyn Brooks นักกวีหญิงผิวสีผู้บุกเบิกการใช้บทกวีในการถ่ายทอดชีวิตประจำวันของชาวแอฟริกัน-อเมริกันในยุคการแบ่งแยกเชื้อชาติในสหรัฐอเมริกา ผลงานของเธอไม่เพียงเป็นวรรณกรรม แต่เป็นหลักฐานของความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่ไม่ค่อยได้รับการบันทึกในพื้นที่ข่าวกระแสหลัก (Melhem, 1990) ขณะเดียวกัน Carolyn Forché ได้เสนอแนวทาง Poetry of Witness ซึ่งเน้นว่า **กวีมีหน้าที่เป็นพยาน (Witness) ต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์** โดยถ่ายทอดความจริงของความรุนแรง ความ

สูญเสีย และเสียงของผู้ไร้เสียง ผ่านภาษาที่ทั้งงดงามและสั่นสะเทือน (Forché, 1993)

ภายใต้แนวทางนี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ใช่การเขียนบทกวีเพื่อความสุนทรีย์เท่านั้น หากแต่เป็นการต่อต้านการนิยามข่าวสารในรูปแบบที่เย็นชาและไร้หัวใจ การนำบทกวีเข้ามาในพื้นที่ข่าวสารคือการเปิดพื้นที่ให้แก่เสียงที่ไม่ถูกได้ยินในระบบสื่อกระแสหลัก โดยเฉพาะเสียงของผู้ถูกกดทับ เสียงของความทรงจำ และเสียงของความเจ็บปวดที่ไม่อาจถูกอธิบายได้ด้วยภาษาแบบวารสารศาสตร์เชิงข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว ดังที่ Forché ระบุไว้ว่า กวีนิพนธ์ในฐานะพยานไม่ได้ทำหน้าที่เล่าเรื่องเฉย ๆ แต่ทำให้ผู้อ่านต้องเผชิญหน้ากับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ในระดับที่สั่นสะเทือนจิตวิญญาณ (Spiritual Destabilization) ซึ่งก่อให้เกิดการตระหนักรู้และเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Forché, 1993) จึงกล่าวได้ว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เป็นรูปแบบของการสื่อสารที่เปิดช่องให้มโนธรรมของมนุษย์ได้ทำงานในพื้นที่ข่าว (Forché, 1993; Carey, 1989/2009)

ในบทความวิชาการของ Jenny Edkins (2022) ซึ่งได้ต่อยอดแนวคิด Poetry of Witness โดยเสนอว่า บทกวีไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของวรรณกรรมหรือศิลปะ หากแต่เป็นวิธีการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองในช่วงเวลาที่ระเบียบเดิมไม่สามารถอธิบายความจริงได้อย่างเพียงพอ Edkins เรียกช่วงเวลาดังกล่าวว่า Political Moment ซึ่งหมายถึงสถานการณ์ที่ความเชื่อ ความมั่นคง และกรอบการอธิบายที่ผู้คนเคยยึดถือเริ่มสั่นคลอน เช่น สงคราม ความรุนแรง การปฏิวัติ หรือภัยพิบัติ ในบริบทดังกล่าว การเล่าเรื่องแบบเส้นตรงหรือการรายงานข่าวเชิงข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้สึก และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้คนได้ครบถ้วน บทกวีจึงเปิดพื้นที่ให้กับความไม่แน่นอน ความเงียบ และอารมณ์ที่ไม่สามารถอธิบายผ่านภาษาเชิงเหตุผลเพียงอย่างเดียวได้ (Edkins, 2022)

แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญต่อการอธิบายความแตกต่างระหว่างวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์กับกวีนิพนธ์ทางการเมือง (Political Poetry) อย่าง

ชัดเจน Edkins เห็นว่า จุดมุ่งหมายของกวีนิพนธ์ในลักษณะนี้ไม่ใช่การโน้มน้าวทางการเมืองหรือการแสดงจุดยืนเชิงอุดมการณ์ หากแต่ทำหน้าที่เป็นพยานต่อความทุกข์ ความสูญเสีย และความอยุติธรรมของมนุษย์ กวีนิพนธ์จึงทำหน้าที่เช่นเดียวกับนักข่าว คือเป็นผู้บันทึกและถ่ายทอดความจริงของเหตุการณ์ แต่เลือกใช้กวีเป็นเครื่องมือในการสื่อสารมิติทางอารมณ์ ศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์ ซึ่งมักถูกลดทอนในการรายงานข่าวแบบดั้งเดิม (Edkins, 2022)

นอกจากนี้ Edkins ยังเสนอว่า บทกวีสามารถทำหน้าที่เป็นวิธีวิจัย (Poetry as Method) ได้อีกด้วย เนื่องจากกระบวนการเขียนบทกวีช่วยให้นักวิจัยค้นพบความหมายที่ซ่อนอยู่ภายในข้อมูล ทั้งความเงียบ ความทรงจำ ความเศร้า และความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้จากการวิเคราะห์เชิงเหตุผลเพียงอย่างเดียว แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความจริงไม่ได้ประกอบด้วยข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เพียงด้านเดียว หากยังรวมถึงประสบการณ์ ความรู้สึก และการตีความของผู้คนที่อยู่ภายในเหตุการณ์ด้วย ด้วยเหตุนี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ได้ลดทอนความจริงของข่าว แต่เป็นการขยายความหมายของความจริงให้ครอบคลุมทั้งข้อเท็จจริงและประสบการณ์ของมนุษย์ (Edkins, 2022)

เมื่อพิจารณาในบริบทของวารสารศาสตร์ร่วมสมัย แนวคิดของ Edkins ช่วยอธิบายได้ว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ใช่การแทนที่มาตรฐานวิชาชีพของวารสารศาสตร์ หากแต่เป็นการขยายพรมแดนของการรายงานข่าวให้สามารถทำหน้าที่เป็นพยานต่อเหตุการณ์ทางสังคมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นักข่าวจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงตอบคำถามว่าเกิดอะไรขึ้น แต่ยังช่วยให้สังคมเข้าใจว่าเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อชีวิต ศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์ของผู้คนอย่างไร แนวคิดนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างบทกวีในฐานะพยานและวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ โดยยืนยันว่าการใช้กวีนิพนธ์ในการรายงานข่าวสามารถดำรงอยู่ร่วมกับหลักความถูกต้อง ความรับผิดชอบ และจริยธรรมของวารสารศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม (Edkins, 2022)

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในศตวรรษที่ 21

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ความเคลื่อนไหวของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เริ่มปรากฏชัดผ่านแพลตฟอร์มใหม่ ๆ ที่ทดลองผสานวารสารศาสตร์เข้ากับวรรณกรรม ตัวอย่างเช่นโครงการ *Poets Reading the News* และ *The New Verse News* ซึ่งเปิดพื้นที่ให้แก่นักกวีร่วมสมัยในการตีความเหตุการณ์สำคัญทางสังคมและการเมืองในรูปแบบของกวีนิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นเหตุกราดยิงในโรงเรียน การประท้วงเพื่อความยุติธรรมทางเชื้อชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (The Peace Studio, 2022; Poets Reading the News, n.d.; The New Verse News, n.d.) บทกวีที่ปรากฏในแพลตฟอร์มเหล่านี้ไม่เพียงถ่ายทอดข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ยังเน้นการถอดรหัสความรู้สึก ความวิตกกังวล และความเป็นมนุษย์ที่แฝงอยู่เบื้องหลังตัวเลขหรือพาดหัวข่าว

แนวทางดังกล่าวสะท้อนการตั้งคำถามที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าเกิดอะไรขึ้น ซึ่งเป็นคำถามพื้นฐานของวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม แต่ไปไกลถึงคำถามเชิงคุณค่าอย่างเราควรรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ (How should we feel?) ซึ่งเชื้อเชิญให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในฐานะมนุษย์ที่มีอารมณ์ ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบต่อโลก การที่นักข่าวตีความข่าวด้วยภาษากวีจึงเปรียบเสมือนการเปิดพื้นที่ของการตระหนักรู้เชิงจิตวิญญาณ (Moral Awareness) มากกว่าการบริโภคข้อมูลข่าวสารเพียงเพื่อรับรู้อย่างรู้เท่าทันเท่านั้น สื่อทางเลือกในลักษณะนี้จึงกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยฟื้นฟูบทบาทของข่าวสารในฐานะพื้นที่แห่งการรู้สึกร่วม ไม่ใช่เพียงพื้นที่แห่งข้อเท็จจริงและเหตุผลเท่านั้น (The Peace Studio, 2022; Poets Reading the News, n.d.)

แม้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้นในฐานะรูปแบบการสื่อสารทางเลือก แต่ก็มีข้อโต้แย้งจำนวนมากจากฝั่งของวารสารศาสตร์เชิงวิชาชีพ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความเป็นกลาง (Objectivity) ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญของวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม นักวิชาการแนวทางนี้มองว่าการใช้กวีนิพนธ์ในข่าวอาจเปิดทางให้อารมณ์ส่วนตัว อคติ หรือการตีความเชิงศิลป์เข้ามาแทรกแซงข้อเท็จจริง ทำให้ข่าวขาดความแม่นยำและความน่าเชื่อถือ

ในเชิงข้อมูล (Kovach & Rosenstiel, 2021) รวมถึงอาจละเลยการตรวจสอบข้อเท็จจริงและหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นหัวใจของการทำข่าวที่รับผิดชอบต่อสาธารณชน จึงมีการตั้งคำถามว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เป็นเพียงวรรณกรรมเชิงการเมืองหรือสามารถถือเป็นข่าวได้อย่างแท้จริงหรือไม่

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์สาธารณะอย่าง Jay Rosen (1999) แย้งว่า ความเป็นกลางที่วารสารศาสตร์ยึดถือมาแต่เดิมนั้นอาจกลายเป็นกับดัก โดยเฉพาะเมื่อใช้เป็นข้ออ้างในการหลีกเลี่ยงประเด็นที่ท้าทายอำนาจหรือซับซ้อนทางโครงสร้าง เช่น ความยากจนเชิงระบบ การเหยียดเชื้อชาติ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มักถูกทำให้กลายเป็นข่าวทั่วไป Rosen เสนอว่า การแสร้งเป็นกลาง (The View from Nowhere) ทำให้ข่าวกลายเป็นเพียงการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่กล้าวิพากษ์โครงสร้างอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง ในแง่นี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ซึ่งเปิดพื้นที่ให้กับอารมณ์ ความเจ็บปวด และเสียงของผู้ถูกกดทับ อาจเป็นเครื่องมือใหม่ที่ช่วยให้วารสารศาสตร์สามารถวิพากษ์อำนาจได้อย่างลึกซึ้งและมีพลังทางจริยธรรมมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องสละความจริง เพียงแต่เปลี่ยนวิธีเล่าข่าวให้มีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ข้อจำกัดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในสังคมการเมืองแบบแบ่งขั้ว

แม้ว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะมีศักยภาพในการสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจต่อประสบการณ์ของผู้คน แต่ก็เผชิญข้อท้าทายสำคัญในบริบทของสังคมที่มีความขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์อย่างรุนแรง (Political Polarization) เนื่องจากกวีนิพนธ์เปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความที่หลากหลาย ผู้รับสารซึ่งมีประสบการณ์ ความเชื่อ และอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน อาจตีความบทกวีเดียวกันไปในทิศทางที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ส่งผลให้การสื่อสารข้อเท็จจริงอาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของนักข่าว

ในอีกด้านหนึ่ง กวีนิพนธ์อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม (Legitimation) ให้แก่อุดมการณ์หรืออำนาจนำได้ หากเลือกใช้ภาพเปรียบเทียบ สัญลักษณ์ หรือโครงเรื่องที่เน้นย้ำความถูกต้องของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยละเลย

ข้อเท็จจริงอีกด้านหนึ่ง ปัญหานี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ หากยังพบได้ในวรรณกรรม ภาพยนตร์ หรือแม้แต่งานวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม ดังนั้น ความเสี่ยงจึงไม่ได้เกิดจากภาษากวี หากเกิดจากการใช้ภาษาเพื่อรับใช้อุดมการณ์ทางการเมืองโดยขาดกระบวนการตรวจสอบและความรับผิดชอบทางวิชาชีพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ควรยึดหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ **(1) ความถูกต้องของข้อเท็จจริง (2) ความโปร่งใสของแหล่งข้อมูล และ (3) ความซื่อสัตย์ต่อประสบการณ์ของผู้ได้รับผลกระทบ** มากกว่าการใช้บทกวีเพื่อโน้มน้าวให้ผู้รับสารยอมรับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง หากสามารถรักษาหลักการดังกล่าวได้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ของการสร้างความเข้าใจ มากกว่าพื้นที่ของการโฆษณาชวนเชื่อหรือการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางการเมือง

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์กับอุดมการณ์วิชาชีพวารสารศาสตร์

หนึ่งในข้อถกเถียงสำคัญของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ คือ การใช้ภาษากวีในการเล่าเรื่องสามารถดำรงอยู่ร่วมกับอุดมการณ์วิชาชีพของวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิมได้หรือไม่ โดยเฉพาะหลักความเป็นภววิสัย (Objectivity) และความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Impartiality) ซึ่งถือเป็นรากฐานของการทำข่าวมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 (Kovach & Rosenstiel, 2021) นักวิชาการส่วนหนึ่งมักมองว่าภาษากวีเต็มไปด้วยการตีความ อารมณ์ และมุมมองส่วนบุคคล จึงอาจทำให้ข่าวสูญเสียความเป็นกลาง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในมุมมองของวารสารศาสตร์ร่วมสมัย จะพบว่าความเป็นภววิสัยไม่ได้หมายถึงการปราศจากการตีความ หากแต่หมายถึงการใช้กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง การยืนยันแหล่งข้อมูล และความโปร่งใสของกระบวนการทำงาน เพื่อให้ข้อสรุปที่นำเสนอมีความน่าเชื่อถือ (Ward, 2019; Kovach & Rosenstiel, 2021)

ในแง่นี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ได้ปฏิเสธหลักการของวารสารศาสตร์ หากแต่เป็นการต่อรอง (Negotiation) กับอุดมการณ์ความเป็นกลาง

โดยยอมรับว่าข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถถ่ายทอดความจริงของประสบการณ์มนุษย์ได้ครบถ้วน กวีนิพนธ์จึงเข้ามาทำหน้าที่เติมเต็มความจริงเชิงประสบการณ์ (Experiential Truth) หรือความจริงที่สะท้อนความรู้สึก ความเจ็บปวด และศักดิ์ศรีของผู้คน ขณะที่ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ยังคงต้องผ่านการตรวจสอบตามมาตรฐานของวารสารศาสตร์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ได้ลดทอนความจริงของข่าว แต่ขยายความหมายของความจริงให้ครอบคลุมทั้งข้อเท็จจริงและประสบการณ์ของมนุษย์ (Edkins, 2022)

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์กับเนื้อหาที่ผู้รับสารผลิต (User-generated Content: UGC) อยู่ที่กระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล แม้ทั้งสองรูปแบบจะเปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความและการแสดงออกของผู้เล่าเรื่องเช่นเดียวกัน แต่ UGC ส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์หรือความคิดเห็นส่วนบุคคลโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ยังคงยึดหลักการรายงานข่าว ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง การยืนยันข้อเท็จจริง และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ก่อนนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาถ่ายทอดผ่านกวีนิพนธ์ ดังนั้น ความแตกต่างจึงไม่ได้อยู่ที่การมีหรือไม่มีการตีความ แต่อยู่ที่มาตรฐานวิชาชีพและกระบวนการตรวจสอบข้อมูลก่อนการสื่อสาร (Hermida, 2012; Ward, 2019)

เมื่อเปรียบเทียบกับวารสารศาสตร์เชิงวรรณกรรม (Literary Journalism) และวารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่อง (Narrative Journalism) จะพบว่า ทั้งสามแนวทางล้วนใช้เทคนิคทางวรรณกรรมเพื่อเพิ่มพลังของการเล่าเรื่อง แต่แตกต่างกันในระดับของภาษาและวัตถุประสงค์ วารสารศาสตร์เชิงวรรณกรรมยังคงเล่าเรื่องผ่านโครงสร้างเรื่องเล่า ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ใช้จังหวะ ภาษาเชิงเปรียบเปรย และภาพพจน์ เพื่อสื่อสารความหมายทางอารมณ์โดยไม่ละทิ้งข้อเท็จจริง ส่งผลให้ผู้รับสารไม่ได้เพียงรับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่ยังสามารถเข้าใจว่าเหตุการณ์นั้นมีความหมายอย่างไรต่อชีวิตของผู้คน

ซึ่งเป็นคุณค่าที่ข่าวเชิงข้อมูลเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถสื่อสารได้ (Boynton, 2005; Harrington & Sager, 2012; Kramer & Call, 2007; Hart, 2011)

นอกจากนี้ แม้ว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์และวารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่องต่างให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดประสบการณ์ของมนุษย์ผ่านการเล่าเรื่อง แต่ทั้งสองแนวทางมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ วารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่องมุ่งใช้โครงสร้างเรื่องเล่าเพื่ออธิบายเหตุการณ์อย่างเป็นลำดับและสร้างความเข้าใจผ่านบริบทของเรื่องราว ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ใช้ภาษากวี จังหวะ และภาพพจน์เป็นกลวิธีในการสื่อสารความหมายและอารมณ์ของเหตุการณ์ โดยยังคงยึดมั่นในข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบ ดังนั้น ความแตกต่างของทั้งสองแนวทางจึงไม่ได้อยู่ที่เป้าหมายของการเล่าเรื่อง หากอยู่ที่รูปแบบการสื่อสารและวิธีการสร้างความหมายแก่ผู้รับสาร

ในขณะที่วารสารศาสตร์เชิงวรรณกรรมให้ความสำคัญกับการใช้เทคนิคทางวรรณศิลป์เพื่อสร้างความลุ่มลึกของเรื่องเล่าจากเหตุการณ์จริง วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์กลับย่อรูปการเล่าเรื่องให้กระชับและใช้ภาษากวีเป็นเครื่องมือหลักในการถ่ายทอดประสบการณ์ของมนุษย์ จึงเหมาะกับบริบทของสื่อดิจิทัลที่ผู้รับสารต้องการการสื่อสารที่กระชับแต่ยังคงความลึกทางความหมาย ด้วยเหตุนี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงอาจถูกมองว่าเป็นวิวัฒนาการอีกแนวทางหนึ่งของการเล่าเรื่องเชิงวารสารศาสตร์ที่ปรับตัวให้สอดคล้องกับภูมิทัศน์สื่อร่วมสมัย โดยยังรักษาหลักการพื้นฐานของวิชาชีพไว้ได้

ดังนั้น วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงควรถูกมองว่าเป็นการพัฒนาวิธีการเล่าเรื่องภายใต้หลักจริยธรรมของวารสารศาสตร์ มากกว่าจะเป็นการละทิ้งอุดมการณ์วิชาชีพ ความเป็นภววิสัยในบริบทนี้จึงไม่ใช่การปฏิเสธอารมณ์หรือประสบการณ์ของมนุษย์ แต่เป็นการสร้างสมดุลระหว่างความถูกต้องของข้อเท็จจริง (Factual Accuracy) กับความจริงเชิงมนุษยธรรม (Human Truth) เพื่อให้ข่าวสามารถทำหน้าที่ทั้งการให้ข้อมูล การสร้างความเข้าใจ และการส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจในสังคมประชาธิปไตยได้พร้อมกัน

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในฐานะรูปแบบเฉพาะของวารสารศาสตร์

แม้ว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะใช้ภาษากวีเป็นเครื่องมือหลักในการเล่าเรื่อง แต่ไม่ได้หมายความว่างานลักษณะนี้จะเป็นเพียงบทกวีหรือวรรณกรรมในความหมายทั่วไป ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่จุดมุ่งหมายและกระบวนการสร้างความรู้ วรรณกรรมและกวีนิพนธ์สามารถเกิดจากจินตนาการประสบการณ์ส่วนตัว หรือการสร้างโลกสมมติ ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ยังคงตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบตามกระบวนการวารสารศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การตรวจสอบเอกสาร หรือการยืนยันข้อมูลจากหลายแหล่ง กวีนิพนธ์จึงทำหน้าที่เป็นรูปแบบของการนำเสนอมากกว่าจะเป็นแหล่งกำเนิดของข้อเท็จจริง

เมื่อเปรียบเทียบกับสารคดีเชิงข่าว (Documentary Journalism) และวารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่อง (Narrative Journalism) จะพบว่าทั้งสามรูปแบบมีจุดร่วมคือการใช้เรื่องเล่าเพื่ออธิบายความจริงของเหตุการณ์ แต่แตกต่างกันในระดับของภาษาและการสื่อสารอารมณ์ สารคดีเชิงข่าวมุ่งสร้างความเข้าใจผ่านการบันทึกข้อเท็จจริงอย่างละเอียด การใช้ภาพ เสียง เอกสาร และคำบอกเล่าของแหล่งข่าว เพื่ออธิบายเหตุการณ์อย่างเป็นระบบ ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ใช้ภาษากวี ภาพพจน์ และจังหวะของภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความหมายเชิงอารมณ์ของเหตุการณ์ โดยยังคงยึดมั่นในข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบ ดังนั้น ความแตกต่างสำคัญไม่ได้อยู่ที่ความน่าเชื่อถือของข้อมูล หากอยู่ที่วิธีการสร้างประสบการณ์และความหมายให้แก่ผู้รับสาร ซึ่งทำให้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์สามารถสื่อสารประเด็นสาธารณะที่ซับซ้อนผ่านรูปแบบที่กระชับ แต่ยังคงความลึกทางอารมณ์และจริยธรรมของการรายงานข่าว ดังนั้น จุดเด่นของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ใช่การแทนที่ข้อเท็จจริงด้วยอารมณ์ หากแต่เป็นการขยายการรับรู้ของผู้รับสารให้เข้าใจทั้งข้อเท็จจริงและมิติทางมนุษยธรรมของเหตุการณ์ไปพร้อมกัน (Kramer & Call, 2007; Hart, 2011)

ในอีกด้านหนึ่ง วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ยังแตกต่างจากบทความแสดงความคิดเห็น (Opinion Journalism) แม้ว่าทั้งสองรูปแบบจะสะท้อนมุมมองของผู้เขียน แต่บทความแสดงความคิดเห็นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข้อโต้แย้ง สนับสนุน หรือคัดค้านประเด็นสาธารณะผ่านเหตุผลและการตีความ ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ได้มุ่งชี้นำให้ผู้อ่านเห็นด้วยกับจุดยืนใดเป็นพิเศษ หากแต่เปิดพื้นที่ให้ผู้รับสารรับรู้ประสบการณ์ของผู้คนและสร้างการตีความด้วยตนเอง กวีนิพนธ์จึงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของการโน้มน้าว หากเป็นเครื่องมือของการทำความเข้าใจและการสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์อาจถูกเข้าใจผิดว่าเป็นบทความแสดงความคิดเห็น (Opinion Journalism) เนื่องจากต่างใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์และการตีความของผู้เขียน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวทางมีความแตกต่างในระดับของหลักการวิชาชีพ บทความแสดงความคิดเห็นเปิดโอกาสให้ผู้เขียนแสดงจุดยืน การวิเคราะห์ หรือข้อเสนอเชิงคุณค่าโดยอาศัยเหตุผลและหลักฐานประกอบ ขณะที่วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ได้มุ่งโน้มน้าวให้ผู้รับสารเห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้เขียน หากมุ่งถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้คนผ่านภาษากวีบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ได้รับการตรวจสอบและจริยธรรมวิชาชีพ ดังนั้น แม้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะใช้ภาษาเชิงศิลป์และมีพลังทางอารมณ์ แต่จุดมุ่งหมายหลักยังคงเป็นการสื่อสารความจริงของเหตุการณ์และสร้างความเข้าใจต่อประเด็นสาธารณะ มากกว่าการแสดงความคิดเห็นหรือการชี้นำทัศนคติของผู้รับสาร

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์สามารถนิยามได้ว่าเป็นรูปแบบของวารสารศาสตร์ที่ยังคงรักษาหลักการพื้นฐานของวิชาชีพ ได้แก่ การตรวจสอบข้อเท็จจริง ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และจริยธรรมของการรายงานข่าว แต่เลือกใช้กวีนิพนธ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารความจริงเชิงมนุษยธรรม ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ทำให้งานลักษณะนี้เป็นวารสารศาสตร์ ไม่ใช่รูปแบบของภาษา หากคือมาตรฐานของกระบวนการผลิตข่าวและพันธกิจในการรับใช้ประโยชน์สาธารณะนั่นเอง

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์กับรูปแบบการเล่าเรื่องแนวอื่น ๆ

ประเด็นเปรียบเทียบ	Verse Journalism	Literary Journalism	Narrative Journalism	Documentary Journalism	Opinion Journalism
ฐานของเนื้อหา	ข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบทางวารสารศาสตร์	ข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบและมีการรายงานเชิงลึก	ข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบโดยถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า	ข้อเท็จจริงและหลักฐานเชิงประจักษ์	ความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งของผู้เขียน
รูปแบบภาษา	ภาษากวีที่ใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์	ภาษาเชิงวรรณกรรม	ภาษาเชิงวรรณกรรม	ภาษาเชิงวรรณกรรม	ภาษาการแสดงความคิดเห็น
จุดมุ่งหมาย	สื่อสารข้อเท็จจริงและอารมณ์ความรู้สึกต่อประสบการณ์มนุษย์	เล่าเรื่องเชิงลึก	สร้างความเข้าใจผ่านการเล่าเรื่อง	นำเสนอข้อเท็จจริงผ่านสารคดี	เสนอจุดยืนหรือวิพากษ์
การตรวจสอบข้อมูล	ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรฐานวารสารศาสตร์	ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรฐานวารสารศาสตร์	ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรฐานวารสารศาสตร์	ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรฐานวารสารศาสตร์	ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรฐานวารสารศาสตร์
บทบาทผู้เขียน	นักข่าวในฐานะพยาน (Witness)	นักเล่าเรื่อง	นักเล่าเรื่องที่จัดโครงสร้างเรื่องราวจากข้อเท็จจริง	ผู้บันทึกข้อเท็จจริง	ผู้แสดงความคิดเห็น
ผลลัพธ์	ความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจ	ความเข้าใจเชิงลึก	ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร	ความรู้เชิงข้อเท็จจริง	การโน้มน้าวหรืออภิปราย
แก่นความเป็นวารสารศาสตร์	ยึดหลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ แม้ใช้ภาษากวี	ยึดหลักวารสารศาสตร์ โดยใช้เทคนิคทางวรรณกรรม	ยึดข้อเท็จจริง แต่ใช้การเล่าเรื่องเป็นกลวิธี	ยึดข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ	ยึดข้อเท็จจริง แต่ไม่จำเป็นต้องยึดหลักความเป็นกลาง
จริยธรรมวิชาชีพ	★★★★★	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★	★★☆☆☆

หมายเหตุ: ระดับดาวสะท้อนการเปรียบเทียบเชิงแนวคิดจากการสังเคราะห์วรรณกรรม ไม่ใช่การประเมินเชิงปริมาณ

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์กับคุณค่าทางการศึกษา

การผสานระหว่างข่าวและบทกวีมีคุณค่าทางการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ซึ่งต้องการเครื่องมือการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) โครงการอย่าง *Fighting Words* ของ Pulitzer Center ในสหรัฐอเมริกา ได้ประยุกต์ใช้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เพื่อเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ตีความข่าวสารผ่านประสบการณ์ส่วนตัว พร้อมทั้งถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองผ่านบทกวี (Pulitzer Center, 2023) แนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงอ่านข่าว แต่รู้สึกและคิดทบทวนกับข่าวอย่างลึกซึ้ง จนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอกกับโลกภายใน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) (Carey, 1989/2009)

ในแง่ของกระบวนการเรียนการสอน การใช้กวีนิพนธ์ควบคู่กับการวิเคราะห์ข่าวสาร ยังช่วยปลูกฝังทักษะสำคัญหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การมองเห็นความหลากหลายทางมุมมอง (Perspective-taking) และการฝึกความเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง (Empathy) ซึ่งเป็นทักษะแกนกลางของพลเมืองในศตวรรษที่ 21 การให้ผู้เรียนได้เขียนบทกวีที่สะท้อนเหตุการณ์ข่าว เช่น ความรุนแรงทางเชื้อชาติ ภัยพิบัติ หรือการเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่เพียงพัฒนาทักษะด้านภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นการบ่มเพาะจิตสำนึกทางสังคมอย่างมีพลัง ด้วยเหตุนี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ใช่เพียงงานศิลปะหรือการทดลองเชิงวรรณกรรม แต่เป็นเครื่องมือการศึกษาที่เสริมสร้างทั้งความรู้และหัวใจไปพร้อมกัน

การคืนหัวใจให้การรายงานข่าว

การคืนหัวใจให้การรายงานข่าวไม่ได้หมายถึงการลดทอนมาตรฐานวิชาชีพของวารสารศาสตร์ ตรงกันข้าม มันคือการฟื้นฟูแก่นแท้ของวารสารศาสตร์ในฐานะการเล่าเรื่องของมนุษย์ให้มนุษย์ฟัง การมุ่งเน้นเพียงความเร็ว ความเป็นกลาง ข้อเท็จจริง หรือการแข่งขันโดยพาดหัวยั่วให้คลิก (Clickbait)

เพื่อยอดคลิก ทำให้สื่อกระแสหลักจำนวนไม่น้อยค่อย ๆ ห่างไกลจากภารกิจดั้งเดิมของตน นั่นคือการเชื่อมโยงสังคมผ่านเรื่องราวที่มีความหมายและมีพลังทางอารมณ์ (Gillmor, 2010; Ward, 2010b) แนวคิด เช่น วารสารศาสตร์เชิงอัลกอริทึม (Algorithmic Journalism) ซึ่งเน้นการผลิตเนื้อหาตามแนวโน้มความสนใจในโลกออนไลน์ ยิ่งตอกย้ำการมองข่าวเป็นสินค้า มากกว่าจะเป็นการรับรู้ร่วม (Shared Understanding) ของมนุษย์ในสังคมเดียวกัน (Molyneux & McGregor, 2021)

หากข่าวไม่อาจทำให้ผู้รับสารรู้สึกได้ ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บปวด ความเห็นใจ ความโกรธ หรือแม้แต่ตั้งคำถามกับความอยุติธรรม ข่าวนั้นอาจไม่มีความหมายมากไปกว่าข้อมูลที่กลวงเปล่า นักวิชาการอย่าง James Carey (1989/2009) เสนอว่าวารสารศาสตร์ไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงการส่งผ่านข้อมูล (Transmission of Information) แต่ควรเป็นพิธีกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Ritual) ที่หล่อหลอมความเข้าใจร่วมในสังคม ข่าวจึงต้องไม่เพียงบอกว่าเกิดอะไรขึ้น แต่ยังต้องเปิดพื้นที่ให้ผู้คนได้รู้สึกและใคร่ครวญต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ด้วยการคืนหัวใจให้ข่าว ไม่ใช่การลดวิชาชีพ แต่คือการฟื้นคุณค่าเดิมของวารสารศาสตร์ในฐานะเครื่องมือของมนุษยธรรมและประชาธิปไตย

แม้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในฐานะทางเลือกของวารสารศาสตร์ยุคดิจิทัล แต่มันไม่ใช่คำตอบเดียวของอนาคตข่าวสาร หากแต่เป็นหนึ่งในหลายแนวทางของ Slow Journalism หรือวารสารศาสตร์เชิงใคร่ครวญที่เสนอให้เรากลับมาฟังเสียงของเรื่องราวอย่างลึกซึ้ง ช้า ๆ และเต็มไปด้วยรายละเอียด (Le Masurier, 2015) จุดร่วมสำคัญของวารสารศาสตร์รูปแบบนี้อยู่ที่ความใส่ใจในรายละเอียด เสียงของผู้ถูกกดทับ และการคืนศักดิ์ศรีให้แก่มนุษย์ในข่าว ไม่ว่าจะผ่านสารคดี การเล่าเรื่องเชิงภาพ หรือภาษากวี ที่ไม่จำเป็นต้องเรียบตรงตามหลักการรายงาน แต่สามารถเปี่ยมด้วยพลังของความรู้สึกร่วมในความจริงในอีกระดับ (Boynton, 2005; Harrington & Sager, 2012)

การใช้กวีนิพนธ์ในข่าวจึงไม่ใช่เพียงการตกแต่งเนื้อหา แต่คือการเปลี่ยนแปลงวิธีเล่าเรื่องโดยมีหัวใจของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวทางของวารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่องและวารสารศาสตร์เชิงวรรณกรรมที่เห็นว่าความจริงในข่าวไม่จำเป็นต้องถ่ายทอดผ่านภาษาข่าวเพียงอย่างเดียว แต่สามารถเล่าได้ผ่านศิลปะ วรรณกรรม และบทกวี ซึ่งเข้าถึงความรู้สึกและจริยธรรมของผู้รับสารได้ลึกกว่า (Boynton, 2005; Harrington & Sager, 2012)

กิจกรรมลักษณะนี้ไม่เพียงสร้างพื้นที่ให้แก่คนชายขอบ แต่ยังเสริมสร้างทักษะพลเมือง (Civic Skills) และการสื่อสารเชิงมนุษยธรรมซึ่งระบบการศึกษาหรือสื่อกระแสหลักอาจละเลย การสนับสนุนแนวทางวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงควรเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาสื่อพลเมือง (Civic Media) และวารสารศาสตร์เชิงศิลป์ (Artistic Journalism) ที่เน้นความหลากหลายทางเสียงและมุมมองการรายงานข่าวในระยะยาว (Hess & Waller, 2017) การบ่มเพาะพื้นที่ดังกล่าวในระดับเยาวชนและชุมชนจะช่วยสร้างวัฒนธรรมข่าวที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

ท้ายที่สุด การคืนหัวใจให้การรายงานข่าวไม่ใช่แค่การเปลี่ยนรูปแบบของการเขียนหรือการใช้ภาษากวีเป็นเทคนิคใหม่ แต่คือการเปลี่ยนท่าทีต่อความจริง จากสิ่งที่ต้องควบคุม จัดหมวด หรือวัดผล ไปสู่สิ่งที่เราต้องรู้สึก เข้าใจ และแบกรับร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Carey, 1989/2009) ข่าวไม่ควรเป็นเพียงภาชนะของข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ควรเป็นสะพานที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้าหากันผ่านความรู้สึกร่วม (Shared Affect) และความรับผิดชอบร่วม (Shared Responsibility) ในโลกที่ความเป็นมนุษย์กำลังถูกทำให้เป็นกลางและกลวงเปล่าไปกับข้อมูลมหาศาล

วิธีการ แนวปฏิบัติ และอนาคตของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์

วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์คือแนวทางการสื่อสารข่าวสารที่ผสานข้อเท็จจริงเข้ากับภาษากวี เป็นเครื่องมือหลักในการเล่าเรื่องข่าวอย่างลึกซึ้งทั้ง

ด้านข้อมูลและอารมณ์ความรู้สึก แนวทางนี้ไม่ได้ทดแทนวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม แต่เติมเต็มสิ่งที่การรายงานข่าวแบบดั้งเดิมอาจละเลยไป นั่นคือ มิติของมนุษยธรรม ความเห็นอกเห็นใจ และเสียงของผู้ถูกกดทับ

วิธีการทำวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เริ่มต้นจาก (1) การเลือกประเด็นข่าวที่มีมิติเชิงมนุษย์และอารมณ์สูง เช่น ความรุนแรง ความสูญเสีย การลี้ภัย หรือประเด็นทางสิทธิมนุษยชน (2) จากนั้นผู้เขียนต้องทำการสืบค้นข้อมูลเชิงลึกด้วยกระบวนการวารสารศาสตร์ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การตรวจสอบข้อมูล และการยืนยันแหล่งข่าว เพื่อให้เนื้อหาที่ใช้ในบทกวีมีความถูกต้องทางข้อเท็จจริง (3) เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเลือกรูปแบบทางกวีที่เหมาะสมในการเล่าเรื่อง อาจเป็นกลอนเปล่า (Free Verse) กลอนบรรยาย (Narrative Poem) หรือกวีพูดสด (Spoken Word) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของประเด็นและผู้รับสาร

ลำดับเหตุการณ์ในข่าวยังคงสำคัญ แม้จะใช้ภาษากวี ผู้เขียนต้องพิจารณาว่าจะเริ่มต้นด้วยสถานที่ใด มีใครคือตัวละครหลักของเรื่องราว ค่อย ๆ เล่าเรื่องแบบค่อยเป็นค่อยไป หรือจะใช้ภาพสัญลักษณ์เชิงเปรียบเปรยเพื่อกระตุ้นความรู้สึก สิ่งสำคัญในวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ใช่เพียงการเขียนให้ไพเราะ แต่ต้องมีการจัดวางจังหวะของอารมณ์อย่างมีศิลปะ และยังคงยึดถือจริยธรรมของวารสารศาสตร์ เช่น การเคารพต่อผู้ให้ข้อมูล การระบุแหล่งที่มา และการไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง

ตัวอย่างวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในบริบทสื่อร่วมสมัย

ตัวอย่างวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ที่มีพลัง เช่น โครงการ *Poets Reading the News* ในสหรัฐอเมริกา เป็นโครงการที่เปิดพื้นที่ให้นักกวีร่วมสมัยได้เขียนบทกวีเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เหตุกราดยิง การลอบสังหาร และวิกฤตสภาพภูมิอากาศ (Poets Reading the News, n.d.; The Peace Studio, 2022) โดยแสดงให้เห็นว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ได้ทำหน้าที่แทนการรายงานข่าว หากแต่ทำหน้าที่เป็นชั้นที่สองของการสื่อสาร (Second

Layer of Communication) กล่าวคือ หลังจากสาธารณชนได้รับข้อเท็จจริงจากข่าวแล้ว บทกวีทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริงเหล่านั้นเข้ากับประสบการณ์ ความทรงจำ และอารมณ์ของผู้คน ตัวอย่างเช่น บทกวีที่มีชื่อว่า *A Poem for Pulse* ซึ่งเขียนขึ้นภายหลังเหตุกราดยิงที่ไนต์คลับที่มีชื่อว่า Pulse เมืองออร์แลนโด สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน ปี 2016 ซึ่งมีผู้เสียชีวิต 49 คน โดยไม่ได้รายงานจำนวนผู้เสียชีวิตหรือรายละเอียดของเหตุการณ์ซ้ำกับข่าว แต่ใช้จังหวะของการหายใจ ภาพของความเงียบ และถ้อยคำที่เว้นช่วงเพื่อสื่อถึงความหวาดกลัว การสูญเสีย และการดำรงอยู่ของผู้รอดชีวิต

นอกจากนี้ ผู้เขียนบทกวีนี้มุ่งถ่ายทอดผลกระทบทางอารมณ์และความรู้สึกของชุมชน LGBTQ+ ผ่านประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนที่เพิ่งจูบคนรักหน้าบ้านในคืนก่อนเกิดเหตุ การเชื่อมโยงระหว่างจูบแห่งความรักกับความรุนแรงจากความเกลียดชัง ทำให้ผู้อ่านตระหนักว่า การแสดงความรักซึ่งควรเป็นเรื่องธรรมดา กลับกลายเป็นเหตุให้บางคนตกเป็นเป้าของความรุนแรง บทกวีจึงสะท้อนทั้งความโศกเศร้า ความหวาดกลัว และการต่อต้านการเลือกปฏิบัติ พร้อมยืนยันว่าความรักไม่อาจถูกทำลายด้วยความรุนแรง แม้กระสุนจะคร่าชีวิตผู้คนได้ แต่ไม่อาจทำลายศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ได้ บทกวีนี้จึงทำให้ผู้รับสารไม่ได้เพียงรับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่เข้าใจว่าเหตุการณ์นั้นรู้สึกอย่างไร ซึ่งเป็นมิติที่การรายงานข่าวเชิงข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถถ่ายทอดได้ (The Peace Studio, 2022; Poets Reading the News, n.d.)

อีกตัวอย่างที่น่าสนใจคือ *The New Verse News* ซึ่งนำเสนอบทกวีเกี่ยวกับข่าวสารรายวัน เช่น การล้มล้างสิทธิการทำแท้งในสหรัฐอเมริกา หรือสงครามในยูเครน โดยบทกวีที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์และสื่อสังคมสามารถดึงดูดผู้อ่านรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (The New Verse News, n.d.) ความน่าสนใจของ *The New Verse News* อยู่ที่การยืนยันว่า กวีนิพนธ์สามารถดำรงอยู่ร่วมกับมาตรฐานวิชาชีพของวารสารศาสตร์ได้ เนื้อหาทุกชิ้นอ้างอิงเหตุการณ์ที่สามารถตรวจสอบได้จากแหล่งข่าวจริง แต่เลือกใช้ภาษากวีเป็นรูปแบบของการนำเสนอมากกว่าการสร้างข้อเท็จจริงใหม่ ส่งผลให้บทกวีทำหน้าที่ตีความ

ความหมายของเหตุการณ์มากกว่าการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ กรณีศึกษานี้จึงสะท้อนว่า สิ่งที่ทำให้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เป็นวารสารศาสตร์ ไม่ใช่รูปแบบของภาษา หากคือกระบวนการตรวจสอบข้อมูลและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

ผลลัพธ์สำคัญของการทำวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์คือการเปิดพื้นที่ใหม่ของการสื่อสารซึ่งทำให้ผู้คนรู้สึกได้ ไม่ใช่เพียงรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น เป็นการคืนศักดิ์ศรีให้กับเรื่องเล่าของมนุษย์ในข่าว และกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางอารมณ์และจริยธรรมของสาธารณชน งานวิจัยของ Pulitzer Center (2023) ระบุว่าในโครงการ *Fighting Words* นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ได้ฝึกเขียนบทกวีข่าวมีแนวโน้มที่จะเข้าใจเนื้อหาข่าวลึกขึ้น และสามารถวิเคราะห์มิติทางสังคมของข่าวได้มากกว่าผู้เรียนที่ใช้วิธีการสรุปเนื้อหาแบบเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ช่วยเปิดพื้นที่ให้แก่เสียงของผู้ที่มักถูกละเลยในข่าว เช่น ผู้หญิง ชาวพื้นเมือง หรือกลุ่ม LGBTQ+ เพราะกวีนิพนธ์เปิดโอกาสให้พวกเขาสื่อสารประสบการณ์ในแบบของตนเอง โดยไม่ต้องยึดติดกับการรายงานข่าวแบบดั้งเดิม (Forché, 1993)

สำหรับผู้ที่สนใจเริ่มต้นทำวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ควรยึดหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ **(1) ความถูกต้องของข้อมูล (2) ความลึกของอารมณ์ (3) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และ (4) ความเคารพต่อผู้เกี่ยวข้องในเรื่องเล่า** การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องในการอ่านข่าว สัมภาษณ์แหล่งข่าว และฝึกเขียนบทกวีที่มีจังหวะและภาพที่ชัดเจน เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการเติบโตในฐานะผู้ผลิตวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ ผู้เขียนควรเข้าใจกลไกของวารสารศาสตร์เช่นเดียวกับนักข่าว และในขณะเดียวกัน ต้องมีความเข้าใจในศิลปะของกวีนิพนธ์ รวมถึงสามารถสังเคราะห์สองสิ่งเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน

อีกปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จคือการรู้จักผู้ฟังและเลือกช่องทางการเผยแพร่ที่เหมาะสม เช่น การใช้สื่อสังคม เช่น YouTube หรือกิจกรรมการแสดงบทกวีด้วยวาจา (Spoken Word) ในชุมชน เพื่อให้ข่าวในรูปแบบกวีนิพนธ์เข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น การทำงานแบบข้ามสาขา (Interdisciplinary

Collaboration) ระหว่างนักข่าว นักเขียน และนักกวี สามารถใช้กระบวนการทำงานร่วมกันแบบทีม เพื่อให้ได้งานที่มีทั้งความลึกของข้อมูลและพลังของภาษาศิลป์ได้ องค์กรสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ และภาคประชาสังคม สามารถมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ โดยให้ทุน อบรม และสร้างพื้นที่เผยแพร่ที่มีคุณภาพ

ในอนาคต วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ควรมีการออกแบบเครื่องมือวัดผลทางสังคมที่ไม่ใช่แค่ยอดวิวหรือยอดคลิก แต่รวมถึงความเข้าใจ การเห็นอกเห็นใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร อีกทั้งยังจำเป็นต้องพัฒนาแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะในประเด็นการเล่าเรื่องของผู้ถูกกระทำ และการตีความเหตุการณ์ในลักษณะที่ไม่ซ้ำเติมผู้ประสบเหตุ บทสรุปสำคัญคือ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์คือการคืนหัวใจให้กับการรายงานข่าว ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนภาษาหรือรูปแบบ แต่คือการตั้งคำถามใหม่ต่อหน้าที่ของวารสารศาสตร์ในโลกยุคข้อมูลล้นเกิน หน้าที่ที่ไม่ได้มีเพียงการให้รู้ แต่คือการทำให้รู้สึกร่วม และเข้าใจในฐานะมนุษย์ร่วมสังคม

ตารางที่ 2 เหตุผลการจัดทำวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์

ประเภทข่าว	เหตุผลการจัดทำวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์
เหตุกราดยิง	มีมิติความสูญเสียของมนุษย์สูง
ผู้ลี้ภัย	มีเรื่องราวส่วนบุคคลที่ถูกกดทับ
ภัยพิบัติ	มีประสบการณ์ร่วมของชุมชนที่ได้รับความเสียหาย
Climate Change	มีผลระยะยาวต่อชีวิตผู้คน
สิทธิมนุษยชน	ต้องการทำให้เสียงของผู้ถูกกดทับได้รับการรับฟัง
ข่าวอุบัติเหตุ	ต้องการคืนศักดิ์ศรีแก่ผู้สูญเสีย

การใช้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในเหตุการณ์ที่มีความเข้มข้นของประสบการณ์มนุษย์ (Intensity of Human Experience) สูง ไม่ว่าจะเป็นสงคราม ภัยพิบัติ ความรุนแรง สิทธิมนุษยชน หรือวิกฤตสิ่งแวดล้อม เหตุการณ์

เหล่านี้มีลักษณะร่วมคือ แม้ข้อเท็จจริงจะสามารถอธิบายได้ด้วยข้อมูลเชิงสถิติ แต่ผลกระทบต่อชีวิต ความทรงจำ และศักดิ์ศรีของผู้คนจำเป็นต้องอาศัยการเล่าเรื่องที่เปิดพื้นที่ให้ผู้รับสารได้ทำความเข้าใจในระดับอารมณ์และจริยธรรม ด้วยเหตุนี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ใช่ทางเลือกแทนการรายงานข่าว หากเป็นการขยายขอบเขตของวารสารศาสตร์ให้สามารถสื่อสารความจริงเชิงมนุษยธรรมควบคู่ไปกับความจริงเชิงข้อเท็จจริงได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บทสรุป: กรอบแนวคิดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดวารสารศาสตร์เชิงมนุษยธรรม (Human-centered Journalism) วารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่อง (Narrative Journalism) บทกวีในฐานะพยาน (Poetry of Witness) และหลักจริยธรรมของวารสารศาสตร์ (Journalism Ethics) ผู้เขียนพบว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญร่วมกัน 5 ประการ จึงพัฒนาเป็น **กรอบแนวคิดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ หรือ The Verse Journalism Framework** โดยกรอบแนวคิดนี้ช่วยอธิบายองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การใช้ภาษากวีสามารถดำรงอยู่ภายใต้หลักการของวารสารศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนรูปแบบภาษา แต่เป็นกระบวนการสื่อสารที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริง ประสบการณ์ของมนุษย์ จริยธรรมวิชาชีพ และการสร้างความเข้าใจของสาธารณชนเข้าด้วยกัน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Peters (1999) ซึ่งเสนอว่า การสื่อสารไม่ได้เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นกระบวนการเผยแพร่ความหมาย (Dissemination) และการเป็นพยานต่อประสบการณ์ของมนุษย์ (Witnessing) ดังนั้น วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ได้มีหน้าที่เพียงถ่ายทอดข้อเท็จจริง หากยังทำหน้าที่สื่อสารความหมายของเหตุการณ์และประสบการณ์ของผู้คนควบคู่กันไป

องค์ประกอบแรก คือ **Verified Facts (ข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบ)** ซึ่งเป็นรากฐานของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ ไม่ว่าผู้เขียนจะใช้

ภาษากวีหรือเทคนิคการเล่าเรื่องในรูปแบบใด ข้อมูลที่นำเสนอจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง การยืนยันแหล่งข่าว และการตรวจสอบความถูกต้องตามมาตรฐานวิชาชีพวารสารศาสตร์ หลักการดังกล่าวทำให้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์แตกต่างจากเนื้อหาที่ผู้รับสารสร้างขึ้น (User-generated Content: UGC) ซึ่งอาจอาศัยประสบการณ์ส่วนบุคคลโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อมูลอย่างเป็นระบบ

องค์ประกอบที่สอง คือ **Human Experience (ประสบการณ์ของมนุษย์)** ซึ่งเป็นแก่นของการเล่าเรื่อง วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์มุ่งถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้สึก ศักดิ์ศรี และเสียงของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ มากกว่าการรายงานเพียงตัวเลขหรือข้อเท็จจริงเชิงสถิติ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Wahl-Jorgensen (2020) ที่มองว่า วารสารศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการถ่ายทอดข้อเท็จจริง แต่ยังเกี่ยวข้องกับการจัดการอารมณ์ การเล่าเรื่อง และการสร้างความผูกพันระหว่างผู้รับสารกับประเด็นสาธารณะ การสื่อสารข่าวจึงไม่ได้วัดคุณค่าเพียงจากความถูกต้องของข้อมูล หากรวมถึงความสามารถในการทำให้ผู้รับสารเข้าใจประสบการณ์ของผู้คนที่อยู่ภายในเหตุการณ์ด้วย แนวคิดนี้สอดคล้องกับบทกวีในฐานะพยานที่มองว่านักข่าวและกวีต่างทำหน้าที่เป็นพยานต่อความทุกข์ ความสูญเสีย และความอยุติธรรมของมนุษย์ โดยพยายามรักษาความจริงเชิงประสบการณ์ควบคู่ไปกับความจริงเชิงข้อเท็จจริง Human Experience จึงเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับการสร้าง Public Empathy ภายใน The Verse Journalism Framework

องค์ประกอบที่สาม คือ **Poetic Expression (การสื่อสารผ่านภาษากวี)** ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลวิธีในการนำเสนอ ไม่ใช่แหล่งกำเนิดของข้อเท็จจริง ภาพพจน์ จังหวะภาษา อุปมาอุปไมย และสัญลักษณ์ ถูกนำมาใช้เพื่อสื่อสารประสบการณ์ที่ยากจะอธิบายด้วยภาษาข่าวแบบดั้งเดิม กวีนิพนธ์จึงทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับอารมณ์ของมนุษย์ โดยไม่ละทิ้งความถูกต้องของข้อมูล

องค์ประกอบที่สี่ คือ **Ethical Journalism (จริยธรรมวิชาชีพ)** ซึ่งทำหน้าที่กำกับการใช้กวีนิพนธ์ไม่ให้กลายเป็นเครื่องมือของการบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือการโฆษณาชวนเชื่อ นักข่าวยังคงต้องยึดหลักความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ความโปร่งใสในการตรวจสอบข้อมูล การเคารพศักดิ์ศรีของแหล่งข่าว และการไม่นำเสนอเนื้อหาที่ซ้ำเติมผู้ได้รับผลกระทบ จริยธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์แตกต่างจากการใช้บทกวีเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือสนับสนุนอุดมการณ์ทางการเมืองเพียงฝ่ายเดียว

องค์ประกอบสุดท้าย คือ **Public Empathy (การสร้างความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะ)** ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ ผู้รับสารไม่ได้เพียงรับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่ยังเข้าใจว่าผู้คนภายในเหตุการณ์นั้นรู้สึกอย่างไร และเหตุการณ์ดังกล่าวมีความหมายต่อสังคมอย่างไร การสร้างความเห็นอกเห็นใจในที่นี้ไม่ใช่การชักจูงให้เห็นด้วยกับจุดยืนของนักข่าว หากเป็นการเปิดพื้นที่ให้สาธารณชนตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ความเป็นมนุษย์ และความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะพลเมืองประชาธิปไตย นอกจากนี้ การสร้างความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะไม่ใช่การชักจูงทางอารมณ์ หากเป็นผลลัพธ์ของการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงและการเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์

มิติของความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะ (Public Empathy) ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Peters (1999) ที่เสนอว่า การสื่อสารไม่ได้เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพียงอย่างเดียว หากยังเป็นกระบวนการเผยแพร่ความหมายและการเป็นพยานต่อประสบการณ์ของมนุษย์ (Witnessing) ในพื้นที่สาธารณะ ด้วยเหตุนี้ วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงบอกว่าเกิดอะไรขึ้น แต่ยังช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของเหตุการณ์ผ่านประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจในสังคม (Peters, 1999)

ดังนั้น The Verse Journalism Framework จึงเสนอให้มองว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เป็นกระบวนการสื่อสารที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริงที่ผ่าน

การตรวจสอบเข้ากับประสบการณ์ของมนุษย์ผ่านภาษากวีภายใต้จริยธรรมวิชาชีพเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะ กรอบแนวคิดนี้ช่วยอธิบายว่า สิ่งที่ทำให้วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ยังคงเป็นวารสารศาสตร์ ไม่ใช่รูปแบบของภาษา หากคือกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และพันธกิจในการสื่อสารความจริงของมนุษย์อย่างรอบด้าน

ภาพที่ 1: The Verse Journalism Framework (กรอบแนวคิดของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์)
ที่มา: ผู้เขียนพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

The Verse Journalism Framework ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อแทนที่กรอบคิดด้านวารสารศาสตร์ที่มีอยู่เดิม หากเป็นการสังเคราะห์และบูรณาการแนวคิดจากวารสารศาสตร์ การเล่าเรื่องเชิงประสบการณ์ จริยธรรมวิชาชีพ และการสื่อสารเชิงมนุษยธรรมเข้าไว้ด้วยกัน เพื่ออธิบายลักษณะเฉพาะของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในฐานะแนวปฏิบัติร่วมสมัย กรอบแนวคิดนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ที่ยังขาดแบบจำลองเชิงแนวคิดสำหรับการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง ภาษา ประสบการณ์ของมนุษย์ และผลกระทบต่อสาธารณะ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางวิชาการ การเรียนการสอน และการพัฒนาการผลิตข่าวในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์จะได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในฐานะรูปแบบการสื่อสารที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริงเข้ากับประสบการณ์ของมนุษย์ แต่การพัฒนาองค์ความรู้ในประเด็นนี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยเฉพาะในมิติของการสร้างกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายสถานะของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ภายในภูมิทัศน์ของวารสารศาสตร์ร่วมสมัย งานวิจัยในอนาคตจึงควรมุ่งพัฒนาและทดสอบ The Verse Journalism Framework ผ่านการวิจัยเชิงประจักษ์ ทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา การศึกษากระบวนการผลิตข่าว และการสำรวจการรับรู้ของผู้รับสาร เพื่อประเมินว่าการผสานระหว่างข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบประสบการณ์ของมนุษย์ ภาษากวี จริยธรรมวิชาชีพ และการสร้างความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะ สามารถยกระดับคุณภาพของการสื่อสารข่าวและการมีส่วนร่วมของพลเมืองได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ควรศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรม ภาษา และบริบททางการเมืองที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในแต่ละประเทศ เพื่อขยายฐานทฤษฎีให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ควรมีการสร้างเครื่องมือวัดความเห็นอกเห็นใจของสาธารณะ (Public Empathy) เพื่อประเมินว่าวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์

สามารถส่งผลต่อความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และการมีส่วนร่วมของผู้รับสารได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงควรทดลองนำกรอบแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในบริบทของห้องข่าว เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการผลิตข่าวที่ผสานข้อเท็จจริงกับการเล่าเรื่องเชิงมนุษยธรรม ขณะเดียวกัน ควรขยายการศึกษาไปสู่บริบทของ AI Journalism เพื่อพิจารณาว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถสนับสนุนการผลิตวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ได้อย่างไร โดยไม่ลดทอนความถูกต้องของข้อมูล ความรับผิดชอบทางจริยธรรม และความละเอียดอ่อนต่อประสบการณ์ของมนุษย์

ในเชิงวิชาชีพ องค์กรข่าวควรพิจารณาวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์ในฐานะรูปแบบการเล่าเรื่องเสริม (Complementary Storytelling Form) มากกว่าการแทนที่การรายงานข่าวแบบดั้งเดิม กล่าวคือ การใช้กวีนิพนธ์ควรเกิดขึ้นบนฐานของกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ความโปร่งใสของแหล่งข้อมูล และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของวิชาชีพวารสารศาสตร์ ขณะเดียวกัน องค์กรข่าวควรกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมสำหรับการใช้กวีนิพนธ์ในการรายงานข่าว โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง สิทธิมนุษยชน และความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อป้องกันไม่ให้กลวิธีทางวรรณศิลป์กลายเป็นเครื่องมือของการสร้างอคติ การชี้นำทางอุดมการณ์ หรือการผลิตซ้ำอำนาจนำ ทั้งนี้ การบูรณาการวารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์เข้ากับแนวคิดวารสารศาสตร์เชิงเล่าเรื่อง (Narrative Journalism) วารสารศาสตร์เชิงมนุษยธรรม (Human-centered Journalism) และวารสารศาสตร์เชิงสร้างสรรค์ (Constructive Journalism) อาจเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนารูปแบบการรายงานข่าวที่มีทั้งความถูกต้อง ความลุ่มลึก และความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไป

ในเชิงการศึกษาและการพัฒนาสังคม ผู้เขียนเห็นว่า วารสารศาสตร์เชิงกวีนิพนธ์มีศักยภาพที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และความรู้เท่าทันอารมณ์ (Emotional Literacy) ควบคู่กัน เนื่องจากช่วยให้ผู้รับสารไม่เพียงเข้าใจข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ แต่ยังตระหนัก

ถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม และมนุษยธรรมที่แฝงอยู่ในข่าวสาร ดังนั้น สถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ และสื่อดิจิทัล ควรพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการการเขียนเชิงวารสารศาสตร์กับการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบต่อสาธารณะของผู้เรียน ในระยะยาว แนวทางดังกล่าวอาจนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมข่าวสารรูปแบบใหม่ ที่ไม่ได้วัดคุณค่าของข่าวจากความรวดเร็วหรือจำนวนผู้เข้าชมเพียงอย่างเดียว แต่ประเมินจากความสามารถของข่าวในการสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบร่วมกันของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของวารสารศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford University Press.

Boynton, R. S. (2005). *The new new journalism: Conversations with America's best nonfiction writers on their craft*. Vintage Books.

Carey, J. W. (1989/2009). *Communication as culture: Essays on media and society* (Revised ed.). Routledge.

Chouliaraki, L. (2006). *The spectatorship of suffering*. SAGE Publications.

Craft, S., Ashley, S., & Maksl, A. (2017). News media literacy and conspiracy theory endorsement. *Communication and the Public, 2*(4), 388-401. https://doi.org/10.1177/2057047317725539

Edkins, J. (2022). *Poetry, the political moment, and the poet*

as witness. *The Sociological Review, 70*(4), 700-710. https://doi.org/10.1177/00380261221106520

Fitzpatrick, J. (2016, June 12). *A poem for Pulse*. *Having a Poem with You*. https://havingapoemwithyou.tumblr.com/post/753091996309127168/a-poem-for-pulse-by-jameson-fitzpatrick

Forché, C. (1993). *Against forgetting: Twentieth-century poetry of witness*. W. W. Norton & Company.

Gillmor, D. (2010). *Mediactive*. Lulu Press.

Glasser, T. L. (1999). The idea of public journalism. In T. L. Glasser (Ed.), *The idea of public journalism* (pp. 3-18). Guilford Press.

Harrington, W., & Sager, M. (Eds.). (2012). *Next wave: America's new generation of literary journalists*. CreateSpace Independent Publishing Platform

Hart, J. (2011). *Storycraft: The complete guide to writing narrative nonfiction*. University of Chicago Press.

Hermida, A. (2012). *Tell everyone: Why we share and why it matters*. Doubleday Canada.

Hess, K., & Waller, L. (2017). *Local journalism in a digital world*. Palgrave Macmillan.

Kovach, B., & Rosenstiel, T. (2021). *The elements of journalism: What newspeople should know and the public should expect* (4th ed.). Crown Publishing Group.

Kramer, M., & Call, W. (Eds.). (2007). *Telling true stories: A nonfiction*

writers' guide from the Nieman Foundation at Harvard University. Plume.

Le Masurier, M. (2015). What is slow journalism? *Journalism Practice, 9*(2), 138–152. https://doi.org/10.1080/17512786.2014.916471

Melhem, D. H. (1990). *Heroism in the new Black poetry: Introductions and interviews*. University Press of Kentucky.

Molyneux, L., & McGregor, S. C. (2021). Legitimating a platform: Evidence of journalists' role in transferring authority to Twitter. *Information, Communication & Society, 25*(11), 1577–1595. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1874037

Peters, J. D. (1999). *Speaking into the air: A history of the idea of communication*. University of Chicago Press

Poetry Foundation. (2015). *Verse journalism: The poet as witness.* Retrieved from https://www.poetryfoundation.org/articles/70284/verse-journalism-the-poet-as- witness

Poets Reading the News. (n.d.). *About us*. Retrieved from https://www.poetsreadingthenews.com/about/

Pulitzer Center. (2023). *Processing news through poetry: Teachers share.* Retrieved from https://pulitzercenter.org/blog/processing-news-through-poetry-teachers-share

Rosen, J. (1999). *What are journalists for?* Yale University Press.

The New Verse News. (n.d.). *The New Verse News*. Retrieved from

https://newversenews.blogspot.com

The Peace Studio. (2022). *Poets reading the news: The healing power of journalism in verse.* Retrieved from https://thepeacestudio.org/story/poets-reading-the-news-the-healing-power-of-journalism-in-verse/

Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science, 359*(6380), 1146-1151. https://doi.org/10.1126/science.aap9559

Wahl-Jorgensen, K. (2020). An emotional turn in journalism studies? *Digital Journalism, 8*(2), 175-194. https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1697626

Ward, S. J. A. (2010a). *Ethics and the media: An introduction*. Cambridge University Press.

Ward, S. J. A. (2010b). *Global journalism ethics*. McGill-Queen's University Press.

Ward, S. J. A. (2019). *Ethical journalism in a populist age: The democratically engaged journalist*. Rowman & Littlefield Publishers.

Wu, T. (2016). *The attention merchants: The epic scramble to get inside our heads*. Knopf.

Zelizer, B. (2005). The voice of the visual in memory. In K. Neiger, M. Zandberg, & E. Meyers (Eds.), *On media memory: Collective memory in a new media age* (pp. 157–173). Palgrave Macmillan.

คำแนะนำในการเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (TMF Journal)

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 บริบทของวารสาร

วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ดำเนินการโดยกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปวิทยาการความรู้ และแนวคิดใหม่ ในสาขาสื่อ (Media) และสาขาเกี่ยวข้อง โดยกำหนดเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ ตั้งแต่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม 2565 ฉบับละไม่ต่ำกว่า 5 เรื่อง

1.2 ประเภทบทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์

1.2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่เสนอผลงานที่ผู้เขียนได้ค้นคว้าและวิจัยด้วยตนเอง

1.2.2 บทความวิชาการ (Review Article) เป็นบทความที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ ความเข้าใจ หรือมุมมองใหม่ ในเชิงวิชาการ

1.2.3 บทความพิเศษ (Special Article) เป็นบทความที่นำเสนอความรู้ทั่วไปที่สำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริง

1.3 องค์ประกอบของบทความ

1.3.1 บทความวิจัย ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนสถานที่ทำงาน สังกัดของผู้เขียน บทคัดย่อ เนื้อหา (บทนำ การทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมติฐาน วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ผลการวิจัย สรุป วิจารณ์และข้อเสนอแนะ เอกสารอ้างอิง)

1.3.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน สถานที่ทำงาน/ สังกัดของผู้เขียน บทคัดย่อ เนื้อหา (บทนำ การตรวจ เอกสารที่เกี่ยวข้องหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หัวข้อย่อย บทวิจารณ์และ สรุป) เอกสารอ้างอิง

1.3.3 บทความพิเศษ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนสถานที่ทำงาน/ สังกัดของผู้เขียน เนื้อหา (บทนำ หัวข้อย่อย บทสรุป) เอกสารอ้างอิง

2. การจัดรูปแบบบทความ

2.1 บทความ จะต้องใช้ขนาดกระดาษเป็น A5 โดยกำหนด ระยะห่างขอบบน ขอบล่าง ขอบซ้าย และขอบขวา ด้านละ 2.0 เซนติเมตร ใช้ รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ทั้งหมด และบทความจะต้องไม่เกิน 25 หน้า หากเกินจะพิจารณาที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาการขึ้นกับกองบรรณาธิการพิจารณา

2.2 ชื่อเรื่อง จะต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 ตัวหนา ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษจะอยู่ที่หน้าบทความย่อภาษาอังกฤษยกเว้นบทความพิเศษจะอยู่หน้าเดียวกัน

2.3 ชื่อผู้เขียนจะต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 15 ตัวหนา พร้อมทำการอ้างอิงข้อมูลผู้เขียนในส่วนของ Footnote โดย Footnote ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 10 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยภาษาอังกฤษจัดอยู่หน้าบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ยกเว้นบทความพิเศษจะอยู่หน้าเดียวกัน

2.4 บทคัดย่อ จะต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยมีการกล่าวนำถึงความสำคัญของการศึกษา วิธีการหรือเครื่องมือในการศึกษา ผลสรุปจากการทดลองหรือการค้นพบที่สำคัญ บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Abstract) จะต้องมีความสอดคล้องกัน ความยาวไม่เกิน 250 คำ และคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Keywords) ไม่เกิน 5 คำ ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 15

2.5 เนื้อหาจะต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 15

2.6 หมายเลขหน้า ทำการใส่หมายเลขหน้ากำกับไว้ที่มุมล่างขวาของหน้ากระดาษทุกหน้า ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 10

2.7 ตารางหรือภาพประกอบ ควรมีเฉพาะเท่าที่จำเป็น มีหมายเลขกำกับภาพและตารางตามลำดับ ข้อมูลในภาพและตารางจะต้องมีความคมชัด ภาพถ่ายควรเป็น ขาว-ดำ หากเป็นภาพวาดต้องเป็นภาพวาด ลายเส้นและวาดบนกระดาษขาว โดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด

2.8 เอกสารอ้างอิง ระบบอ้างอิงให้ใช้มาตรฐานของสมาคม จิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association: APA) โดยการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation) และรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) จะต้องจัดทำเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ใช้รูปแบบ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 15 โดยมีรายละเอียดทั่วไป ดังนี้

2.8.1 การอ้างอิงเนื้อหาภายในเนื้อเรื่องและภายในหัวข้อกับเอกสารอ้างอิงจะต้องตรงกัน และจะต้องมีรายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับเอกสารตามกำหนดไว้อย่างครบถ้วน การอ้างอิงควรใช้รูปแบบเดียวกัน สม่ำเสมอ โดยใช้ระบบนาม-ปี

2.8.2 การเรียงลำดับเอกสาร ให้เรียงตามลำดับตัวอักษรของชื่อผู้เขียนโดยไม่ต้องมีเลขกำกับ

2.8.3 หากมีการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย จะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษให้เรียบร้อย ทั้งในส่วนของการอ้างอิงในเนื้อหา (Intext Citation) และรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้ถูกต้องตามหลัก APA Referencing Style

3. กระบวนการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

ผู้เขียนจะต้องทำการส่งบทความผ่านทางระบบออนไลน์เท่านั้น โดยสามารถส่งได้ทั้งบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้ที่

https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tmfjournal/index.

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์นั้น จะต้องไม่ได้รับการเผยแพร่ที่ใดมาก่อนหรือไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารวิชาการหรืองานประชุมวิชาการอื่นใดพร้อมกัน ทั้งนี้ บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารจะต้องผ่าน

การพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

3.1 เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความแล้ว จะทำการแจ้งให้ผู้เขียนบทความทราบ

3.2 กองบรรณาธิการทำการตรวจสอบรูปแบบบทความ ว่าเป็นไปตามที่กองบรรณาธิการกำหนดหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามที่กองบรรณาธิการกำหนด จะทำการแจ้งให้ผู้เขียนบทความทราบและปรับแก้ต่อไป

3.3 กองบรรณาธิการทำการตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความว่าสอดคล้องกับขอบเขตและวัตถุประสงค์ของวารสารหรือไม่ รวมถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

3.4 หากบทความผ่านการพิจารณาในเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการตามข้อ 3.3 กองบรรณาธิการจะทำการส่งบทความไปยังผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความนั้น ๆ เพื่อทำการประเมินคุณภาพบทความต่อไป โดยส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่านต่อ 1 บทความ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความแต่อย่างใด และผู้เขียนบทความก็จะไม่ทราบข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากบทความไม่ผ่านการพิจารณาในเบื้องต้นตามข้อ 3.3 กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนบทความทราบต่อไป

3.5 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมินคุณภาพบทความเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะพิจารณาผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้งว่าบทความนั้นควรจะได้รับการตีพิมพ์ต่อไปหรือไม่

3.6 กองบรรณาธิการทำการแจ้งผลการประเมินคุณภาพบทความของผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้เขียนบทความทราบ หากการพิจารณาตาม ข้อ 3.5 “ผ่าน” จะให้ผู้เขียนทำการปรับแก้บทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ (ถ้ามี) ภายในระยะเวลาที่กองบรรณาธิการกำหนด ดังนี้

3.6.1 ระยะเวลาในการปรับแก้บทความครั้งที่ 1 ไม่เกิน 14 วัน นับจากวันที่กองบรรณาธิการแจ้งผลให้ทราบ หรือระยะเวลาตามที่กองบรรณาธิการกำหนดตามสมควร หากการปรับแก้ไม่สมบูรณ์ในครั้งนี้ จะทำ

การส่งให้ปรับแก้เพิ่มเติมในครั้งที่ 2 หรือกองบรรณาธิการสามารถปฏิเสธการตอบรับการตีพิมพ์บทความสำหรับการปรับแก้ในครั้งนี้ได้ทันที และถือว่าบทความนั้นไม่ผ่านการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ลงใน TMF Journal

3.6.2 ระยะเวลาในการปรับแก้บทความครั้งที่ 2 ไม่เกิน 10 วัน นับจากวันที่กองบรรณาธิการแจ้งผลให้ทราบ หรือระยะเวลาตามที่กองบรรณาธิการกำหนดตามสมควร หากการปรับแก้ไม่สมบูรณ์ในครั้งนี้ จะส่งให้ปรับแก้เพิ่มเติมในครั้งที่ 3 หรือกองบรรณาธิการสามารถปฏิเสธการตอบรับการตีพิมพ์บทความสำหรับการปรับแก้ในครั้งนี้ได้ทันที และถือว่าบทความนั้นไม่ผ่านการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ลงใน TMF Journal

3.6.3 ระยะเวลาในการปรับแก้บทความครั้งที่ 3 ไม่เกิน 7 วัน นับจากวันที่กองบรรณาธิการแจ้งผลให้ทราบ หรือระยะเวลาตามที่กองบรรณาธิการกำหนดตามสมควร หากการปรับแก้ไม่สมบูรณ์ในครั้งนี้จะทำการส่งให้ปรับแก้เพิ่มเติมในครั้งสุดท้าย หรือกองบรรณาธิการสามารถปฏิเสธการตอบรับการตีพิมพ์บทความสำหรับการปรับแก้บทความในครั้งนี้ได้ทันที และถือว่าบทความนั้นไม่ผ่านการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ลงใน TMF Journal

3.6.4 ระยะเวลาในการปรับแก้บทความครั้งสุดท้าย ไม่เกิน 5 วัน นับจากวันที่กองบรรณาธิการแจ้งผลให้ทราบ หรือระยะเวลาตามที่กองบรรณาธิการกำหนดตามสมควร หากการปรับแก้ไม่สมบูรณ์ในครั้งนี้ กองบรรณาธิการจะทำการปฏิเสธการตอบรับการตีพิมพ์บทความทันที และถือว่าบทความนั้นไม่ผ่านการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ลงใน TMF Journal

3.7 ในการปรับแก้บทความแต่ละครั้ง กองบรรณาธิการจะทำการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของชื่อบทความ บทคัดย่อ Abstract เนื้อหา เอกสารอ้างอิงและรายละเอียดอื่น ๆ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ รวมถึงรูปแบบบทความตามที่กองบรรณาธิการกำหนดด้วย และหากผู้เขียนไม่ส่งบทความฉบับแก้ไขมายังกองบรรณาธิการภายในระยะเวลาที่กำหนด กองบรรณาธิการจะถือว่าผู้เขียนสละสิทธิ์ในการตีพิมพ์บทความลงใน TMF Journal

3.8 เมื่อกองบรรณาธิการทำการพิจารณาตรวจสอบบทความฉบับแก้ไขแล้ว เห็นว่าบทความควรได้รับการตีพิมพ์ลงใน TMF Journal กองบรรณาธิการก็จะทำการออกหนังสือรับรองการตีพิมพ์ให้ผู้เขียนบทความต่อไป

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการปรับแก้ความถูกต้องของข้อมูลรูปแบบบทความให้เป็นไปตามที่กองบรรณาธิการกำหนด เพื่อให้มีรูปแบบเดียวกัน และขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการพิจารณาหรือการตอบรับการตีพิมพ์บทความได้ในทุกขั้นตอนการพิจารณาหากเห็นสมควร

บทความที่ตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม TMF Journal ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ คัดลอก หรือ เผยแพร่ แต่จะต้องอ้างอิงให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

หมายเหตุ: สำหรับการให้ปรับแก้จำนวนครั้งขึ้นอยู่กับคุณภาพของงานและหากมีเหตุจำเป็นจริง ๆ อาจจะยืดหยุ่นวันปรับแก้ได้ เช่น ผู้เขียนมีการเจ็บป่วย เป็นต้น

4. การตอบแทนผู้เขียนบทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์

ทางบรรณาธิการจะทำการส่งมอบวารสารฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่ผู้แต่งหลัก จำนวน 2 เล่ม

5.ค่าธรรมเนียม

วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ไม่มีนโยบายเรียกเก็บค่าธรรมเนียมใด ๆ สำหรับการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ รวมถึงค่าธรรมเนียมการสมัครสมาชิกหรือต่ออายุสมาชิก จนกว่าจะมีการแจ้งเปลี่ยนแปลงนโยบาย

6. การสมัครสมาชิกหรือขอรับเล่มวารสาร

หากหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันการศึกษาใดมีความประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกวารสารของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ หรือรับเล่มวารสาร ขอความกรุณาแจ้งความจำนงมายังกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์โดยตรง

การเขียนเอกสารอ้างอิง

ระบบอ้างอิงให้ใช้มาตรฐานของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association: APA) โดยการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation) และรายการเอกสารอ้างอิงท้าย บทความ (References) จะต้องจัดทำเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

ตัวอย่างรายการเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

Anderson, J. E. (1994). *Public policy-making: Introduction* (2nd ed.). New York: Houghton Mifflin.

ชื่อผู้แต่งคนที่ 1, & ชื่อผู้แต่งคนที่ 2. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership.* Thousand Oaks, CA: Sage.

2. บทความ/ เรื่อง/ ตอน ในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ), *ชื่อเรื่องหนังสือ* (ฉบับพิมพ์ หน้าที่ปรากฏบทความ). สถานที่พิมพ์: ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

Hall, S. (1996). The question of cultural identity. In Hall, David Held, Anthony McGrew (Eds.), *Modernity and Its Futures* (pp. 274-316). Cambridge: Polity Press.

3. บทความในวารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), เลขหน้าที่ ปรากฏบทความในวารสาร.

ตัวอย่าง

Zheng, J., Hu, Z., & Wang, J. (2009). Entrepreneurship and innovation: The case of Yangtze River delta in China. *Journal of Chinese Entrepreneurship, 1*(2), 85-102.

4. สาระสังเขปจากฐานข้อมูล CD-ROM

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อบทความ* (ซีดี-รอม). สาระสังเขปจาก: ชื่อฐานข้อมูลและหมายเลขเอกสารเพื่อการค้น.

ตัวอย่าง

Vonderwell, S. (2002). *Experiences of students and instructor in an online technology in education course: A case study* (CD-ROM). Abstract from: ProQuest File: Dissertation Abstracts Item: 3062175.

5. เอกสารออนไลน์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อบทความ*. วัน เดือน ปีที่สืบค้น จาก http://www.XX/

ตัวอย่าง

Atkins, A. (2000). *The effects of uncertainty avoidance on interaction in the classroom.* Retrieved January 10, 2013, from http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/languageteaching/Atkins1.pdf

6. อ้างอิง Proceeding

การเขียนบรรณานุกรม รายงานการประชุมวิชาการหรือการสัมมนาทางวิชาการ Proceeding

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน *ชื่อการประชุมหรือสัมมนา* (หน้าเลขหน้า). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วุฒิพงษ์ ประทุมมา และพูลพงศ์ สุขสว่าง. (2562). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ตาม Model-Eliciting Activities สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถพิเศษ ด้านวิทยาศาสตร์และคณิตรศาสตร์. ใน *การประชุมวิชาการทางคณิตศาสตร์ ครั้งที่ 24 ประจำปีการศึกษา 2562* (หน้า 367-379). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

แปลเป็นภาษาอังกฤษ

Pratumma, W., & Suksawang, P. (2019). Development of mathematical creativity based on modeleliciting activities for gifted upper secondary students in science and mathematics. In *Proceeding of the 24th Annual Meeting in Mathmatics 2019* (pp. 367-379). Chonburi: Burapha University.

หากมีการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย จะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษให้เรียบร้อย ทั้งในส่วนของการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation) และรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้ถูกต้องตามหลัก APA References Style

การอ้างอิงในเนื้อหา

- **กรณีอ้างอิงจากงานไทย** ให้ทำการเขียนอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ โดยใส่**เฉพาะนามสกุลของผู้เขียนเท่านั้น** และ**ตามด้วยปี ค.ศ.**

เช่น งานของ ศิริพันธ์ สาสัตย์ จากปี พ.ศ. 2561
อ้างอิงหน้าข้อความ คือ Sasat (2018)

หรือ อ้างอิงหลังข้อความ คือ (Sasat, 2018)

- **กรณีอ้างอิงต่างประเทศ ให้ใส่เฉพาะนามสกุลของผู้เขียน** เท่านั้น และตามด้วย ปี ค.ศ.

เช่น งานของ Azita, N. S., Norazah, M. N., & Khalim, A. จากปี ค.ศ. 2012 อ้างอิงหน้าข้อความ คือ Azita, Norazah and Khalim (2012)

หรือ อ้างอิงหลังข้อความ คือ (Azita, Norazah & Khalim, 2012)

การอ้างอิงท้ายบทความ

- **กรณีอ้างอิงจากงานไทย** ให้ทำการปรับการเขียนอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษโดยใส่**ชื่อสกุล, อักษรย่อชื่อต้น. อักษรย่อชื่อกลาง.** (ถ้ามี) **ปี (ค.ศ.),** แล้ว**ตามด้วยที่มาของเอกสารอ้างอิงนั้น ๆ**

เช่น ศิริพันธ์ สาสัตย์ และเตือนใจ ภักดีพรหม (2561), ระบบสถานบริบาลผู้สูงอายุ. วารสารประชากรศาสตร์, 25(1), 45-62.

เปลี่ยนเป็น Sasat, S., & Phakdiprom, T. (2018). Nursing care system for the elderly. *Journal of Demography, 25*(1), 45-62

- **กรณีอ้างอิงงานต่างประเทศ** ให้ใส่**ชื่อสกุล, อักษรย่อชื่อต้น. อักษรย่อ ชื่อกลาง.** (ถ้ามี) **ปี (ค.ศ.)**, แล้วตาม **ด้วยที่มาของเอกสารอ้างอิง นั้น ๆ**

เช่น Azita, N. S., Norazah, M. N., & Khalim, A. (2012). The language problem issue among foreign workers in the Malaysian construction industry. *International Journal of Business and Social Science, 3*(11), 97-99.

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์มีความมุ่งมั่นที่จะรักษาคุณภาพของวารสาร และการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์ รวมถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ตลอดจนผู้อ่านแวดวงวิชาการและสังคม โดยรวมวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จึงได้กำหนดจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความตามบทบาทและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์

1. บทความของผู้นิพนธ์ที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์นั้น ต้องไม่ได้รับการเผยแพร่ที่ใดมาก่อน หรือไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารวิชาการหรืองานประชุมวิชาการอื่นใดพร้อมกัน

2. หากผู้นิพนธ์มีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความของตน ผู้นิพนธ์จะต้องทำการอ้างอิงในเนื้อหา รวมทั้งการจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความให้เรียบร้อยไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

3. ผู้นิพนธ์จะต้องเขียนบทความทางวิชาการให้ถูกต้องและเป็นไปตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการกำหนดไว้ใน “คำแนะนำในการเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์”

4. ผู้นิพนธ์ที่มีรายชื่อปรากฏในบทความ จะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในบทความนั้นจริง

5. ผู้นิพนธ์ต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและการศึกษานั้นโดยไม่บิดเบือนข้อมูลหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ

6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัยและระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณากลั่นกรองและตรวจสอบบทความที่ส่งมา เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยพิจารณาเนื้อหาบทความที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสารที่เปิดรับ

2. บรรณาธิการพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญตรงกับสาขาวิชาของบทความนั้น ๆ เพื่อประเมินคุณภาพบทความ โดยที่ผู้ทรงคุณวุฒิไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

3 บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิให้ทราบต่อกัน

4. บรรณาธิการต้องใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความ โดยไม่มีอคติหรือเหตุผลส่วนตัวในการพิจารณาบทความของผู้นิพนธ์

5. บรรณาธิการต้องตีพิมพ์บทความที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้นิพนธ์ได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น

6. บรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ และไปนำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

7. บรรณาธิการต้องตรวจสอบคุณภาพบทความในกระบวนการประเมินและตรวจสอบคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์ทุกครั้ง

8. บรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด และรักษามาตรฐานของวารสาร รวมถึงการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพและมีความทันสมัยอยู่เสมอ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความที่พิจารณาแก่บุคคลอื่น

2. ผู้ทรงคุณวุฒิควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญ และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง โดยมีการประเมิน/วิจารณ์เนื้อหาบทความและให้ข้อคิดเห็นในเชิงวิชาการ

3. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก ไม่มีอคติหรือเหตุผลส่วนตัวในการประเมินบทความ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับบทความที่กองบรรณาธิการส่งให้ประเมินนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบทันที

5. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาระยะเวลาในการประเมินบทความตามกรอบระยะเวลาที่กองบรรณาธิการกำหนด

6. หากผู้ทรงคุณวุฒิพบหรือสงสัยว่าบทความจะซ้ำหรือมีการคัดลอกจะต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบเพื่อตรวจสอบทันที

7. หากจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ วารสาร TMF Journal จะไม่เปิดเผยโดยตรงต่อผู้เขียนแต่จะเปิดเผยตรงต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาผลงานทางวิชาการเท่านั้น ทั้งนี้ขั้นตอน ต้องเป็นไปตาม พรบ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ

กองทุนพัฒนาสื่อ
ปลอดภัยและสร้างสรรค์
THAI MEDIA FUND

TMF Journal

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
เลขที่ 388 อาคารเอส.พี. (ไอบีเอ็ม) อาคารเอ ชั้น 6 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทร. 02 273 0116-8 โทรสาร. 02 273 0120
E-mail : journal.tmf@thaimediafund.or.th

วารสารวิชาการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ได้ผ่านการรับรองคุณภาพของ
ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Citation Index (TCI) และจัดอยู่ในฐานข้อมูล TCI
กลุ่มที่ 2 ลำดับที่ 81 โดยให้มีผลระหว่าง ปี พ.ศ. 2568 – 2572